उपनिषत्समुच्चय

अथर्वणवेदोक्तनानोपनिषदानिलिखितुमारभ्
॥ तेसद् ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॐ अथर्वदेवानांप्रथमः ॥ ॥ संबभूवविश्वस्यकर्ताभुवनस्यगोप्ता सब्रह्मनिष्ठांसर्वविद्याप्रतिष्ठामथर्वायज्येष्ठपुत्रायप्राह अथर्वणेब्रह्मातंपुरोवाचाङ्गिरेब्रह्मविद्या सभारद्वाजायसत्यवहायप्राहभारद्वाजोंगिरसेपराचरां शौनकोदध्यौमहाशालंगिरसंविधिवदुपसन्नः पप्रच्छकस्मिन्नुभगवोविज्ञातेसर्वमिदंविज्ञातंभवतीतिसोमेसहोवाचद्वेविद्येवेदितव्येइतिहस्मयदब्रह्मविदो वदंतिपराचैवापराचतत्रापराऋग्वेदायजुर्वेदःसामवेदोथर्ववेदःशिक्षाकल्पोव्याकरणंनिरुक्तंछंदोज्योतिषमितीनिहासपुराणंन्यायोमीमांसा साधर्मशास्त्राणीत्ययपरायेयानदक्षरमधिगम्यतेयन्नरर्दशमग्राह्यमगोत्रमवर्णचक्षुः श्रोत्रंतदपाणिपादंनित्यंविभुसर्वगंतेसूक्ष्मंतदव्ययं यद्भूतयोनिंपरिपश्यंतिधीराय्योर्णनाभिः सृजतेगृह्णतेच यथापृथिव्यामोषधयः संभवंतियथासतःपुरुषंकेशलोमानित्य थाक्षराद्भवतिविश्वंतपसाचीयतेब्रह्मतोन्नमभिजायते अन्नात्प्राणोमनःसत्यलोकाः कर्मसुचामृतं यः सर्वज्ञःसर्वविद्यस्यज्ञानमयंतपः तस्मादेतद्ब्रह्मनामरूपमन्नंचजायतेनदेतत्सत्यं १ अथमंमुंडकं ॥ मंत्रेषुकर्माणिकवयोयान्यपश्यंस्तानित्रेतायांबहुधासंततानि तान्याचरंत नियतंसत्यकामाएषवः पंथास्तंतस्यलोकं यदालेलायंतेत्यर्चिः समिद्धहव्यवाहने यदाज्यभागंतरेणाहुतीः प्रतिपादयेत यस्याग्निहोत्रमदर्शमपूर्णमासमचातुर्मास्यमनाग्रयणमतिथिवर्जितंच अहुतमवैश्वदेवमविधिनाहुतमनग्नेयमदत्तयाहुतमनाग्नेयमाग्नेयस्यलोकान्रुणद्धि कालीक रालीचमनोजवाचसुलोहितायाचसुधूम्रवर्णा स्फुलिंगिनीविश्वरुचीचदेवीलेलायमानाहतिसप्तजिह्वाः एतेषुयश्चरतेभ्राजमानेषुय थाकालंचाहुतयोह्यादायंति तंनयंत्येतायः सूर्यरश्मयोयत्रदेवानांपतिरेकोधिवासः एह्येहीतितमाहुतयः सुवर्चसः सूर्यस्यरश्मिभि र्यजमानंवहंतिप्रियांवाचमभिवदंत्योर्जयंत्येषवः पुण्यःसुकृतोब्रह्मलोकः पूर्वाह्णेतं अदृढायज्ञरूपाअष्टादशोक्तमवरंयेषुकर्मा एतच्छ्रे योयेभिनंदंतिमूढाजरामृत्युंतेपुनरेवापियंति अविद्यायामंतरेवर्तमानाः स्वयंधीराः पंडितंमन्यमानाः जंघन्यमानाःपरियंतिमूढा अंधे नैवनीयमानायथांधाः अविद्यायांबहुधावर्तमानावयंकृतार्थाइत्यभिमन्यंतिबालाः यत्कर्मिणोनप्रवेदयंतिरागात्तेनातुराक्षीणलोकाः श्वर्चते इष्टापूर्तमन्यमानावरिष्ठं नान्यच्छ्रेयोवेदयंतेप्रमूढाः नाकस्यपृष्ठेतेसुकृतेनुभूत्वेमंलोकंहीनतरंवाविशंति तपःश्रद्धेयेत्युपवसं त्यरण्येशांतविद्वांसोभैक्ष्यचर्याचरंतः सूर्यद्वारेणतेविरजाः प्रयांतियत्रामृतः पुरुषोह्यव्ययात्मा परिष्यलोकंकर्मचितान्वात्मणोनिर्वेद

मायानास्त्यकृतः कृतेन तद्विज्ञानार्थंसगुरुमेवाभिगच्छेत्समित्पाणिः श्रोत्रियंब्रह्मनिष्ठं तस्मैसविद्वानुपसन्नायसम्यक्प्रशांतचित्तायशमान्विताय येनाक्षरंपुरुषंवेदसत्यंप्रोवाचतांतत्वतोब्रह्मविद्यांतंदेवतत्सत्यं २ यथासुदीप्तावकाद्विस्फुलिंगाः सहस्रशः प्रभवंतीसरूपाः त थाक्षराद्विविधाः सोम्यभावाः प्रजायंतेतत्रचैवापियंति दिव्योह्यमूर्तः पुरुषः सबाह्याभ्यंतरोह्यजः अप्राणोह्यमनाः शुभ्रोह्यक्षरात्परतः परः प तस्माच्चायतेप्राणोमनःसर्वेंद्रियाणिच खंवायुर्ज्योतिरापः पृथिवीविश्वस्यधारिणी अग्निर्मूर्धाचक्षुषीचंद्रसूर्यौदिशः श्रोत्रेवाग्विवृताश्चवेदाः वायुःप्राणोहृदयंविश्वमस्यपद्भ्यांपृथिवीह्येषसर्वभूतांतरात्मातस्मादग्निः समिधोयस्यसूर्यः सोमात्पर्जन्योषधयः पृथिव्यांपुमांसंतः सिं चतियोषियांबह्वीः प्रजाः पुरुषात्संप्रसूयंते तस्माच्चः सामयजूंषिदीक्षायज्ञाश्चसर्वेऋतवोदक्षिणाश्च संवत्सरश्चलोकाः सोमोय त्रपवतेयत्रसूर्यः तस्माच्चदेवाबहुधासंप्रसूताः साध्यामनुष्याःपशवोवयांसि प्राणापानौव्रीहियवौतपश्चश्रध्यासत्यंब्रह्मचर्यंविधिश्च स प्तप्राणाः प्रभवंतिसप्तात्मानिषः समिधः सप्तहोमाः सप्तइमेलोकायेषुचरंतिप्राणागुहाशयानिहिताः सप्तसप्त अतःसमुद्रागिरयः श्वसर्वेअस्मात्स्यंदंतेसिंधवः सर्वरूपाः अतश्चसर्वानुषधयोरसश्चयेनैवभूतैस्तिष्ठतेह्यंतरात्मा पुरुषएवेदंविश्वंकर्मतपोब्रह्मपरामृतं य तद्वेदनिहितंगुहायांसोविद्याग्रंथिंविकिरतीहसोमः ३ आविःसन्निहितंगुहाचरन्नाममहत्पदं अत्रैतत्समर्पितमजस्यप्राणन्निमिष ज्ञयत् एतज्ज्ञानीतसदसद्वरेण्यंपरंविज्ञानाद्यद्वरिष्ठंप्रजानां यच्चिमंयेणुभ्योणुचयस्मिंल्लोकानिहिताल्लोकिनश्चानंतरंबह्मास प्राणस्तथाव्यानः तदेतत्सत्यंतदमृतंतद्वेद्धव्यंसोम्यविद्धि धनुर्गृहीत्वौपनिषदंमहास्त्रंशरंह्युपासानिशितंसंधयीत आयाम्य तगतेनचेतसालक्ष्यंतदेवाक्षरंसोम्यविद्धि प्राणबोधनः शरोह्यात्माब्रह्मतल्लक्ष्यमुच्यते अप्रमत्तेनवेद्धव्यंशरवत्तन्मयोभवेत् लक्ष्यंसर्व गतंचैववंरोमेसर्वतेःमुखः वेहासर्वगतश्चैवविद्वांल्लक्ष्यंसंशयः ॐधनुर्यज्ञंउपनिषदंशरंह्युपासानिशितंसंधयीत आयम्य तद्भाव

नेतरद्यंसन्निधाय तद्धित्वानेनपरिपश्यतिधीरास्त्रिरश्छिपरावरेहिरण्मयेपरेकोशेविरजंब्रह्मनिष्कलं तच्छुभ्रंज्योतिषांज्योतिस्तद्य
दात्मविदोविदुः तत्तत्रचंद्रार्कंचपुत्रकाश्रतेनवांतिवात्यानाचयंतिदेवताः यत्रदेवाऋतुभिर्भूतिभावन: स्वयंविभूत्यावरजः ब्रह्मरा
ते तत्तत्सर्वेभाभिनिचंद्रतारकंनेमाविद्युतोभांतिकुतोयमग्निः तमेवंभांतमनुभातिसर्वंतस्यभासासर्वमिदंविभाति ब्रह्मैवेदम
मृतंपुरस्तात्ब्रह्मदक्षिणतश्चोत्तरेणच अधश्चोर्ध्वंचप्रसृतंब्रह्मैवेदंविश्वमिदंवरिष्ठं ४ द्वासुपर्णासयुजासखायासमानंवृ
क्षंपरिषस्वजाते तयोरन्यःपिप्पलंस्वाद्वत्यनश्नन्योअभिचाकशीति समानेवृक्षेपुरुषोनिमग्नोनीशयाशोचतिमुह्यमानः जुष्टं
यदापश्यत्यन्यमीशमस्यमहिमानमितिवीतशोकाः यदापश्यंपश्यतेरुक्मवर्णंकर्तारमीशंपुरुषंब्रह्मयोनिं तदाविद्वान्पुण्यपापे
विधूयनिरंजनः परमंसाम्यमुपैति प्राणोह्येषसर्वभूतैर्विभातिविजानन्विद्वान्भवतेनातिवादी आत्मक्रीड आत्मरतिः क्रि
यावानेषब्रह्मविदांवरिष्ठः सत्येनलभ्यस्तपसाह्येषआत्मासम्यग्ज्ञानेनब्रह्मचर्येणनित्यं अंतः शरीरेज्योतिर्मयोहिशुभ्रोयंपश्य
तियतयः क्षीणदोषाः सत्यमेवजयतेनानृतंसत्येनपंथाविततोदेवयानः येनाक्रमंत्यृषयोह्याप्तकामायत्रतत्सत्यस्यपरमंनिधानं
अदृश्यनिर्ह्यंमचिंत्यरूपंसूक्ष्माच्चतत्सूक्ष्मतरंविभातिदूरात्सुदूरेणतदिहांतिकेचपश्यतितंहेवनिहितंगुहायां तच्छुक्रमाग्रह्य
तेनापिनाचानाग्योहिवेरूपसाकर्मणावा ज्ञानप्रसादेनविशुद्धसत्वस्ततः कलंपश्यतेनिष्कलंध्यायमानः एतेष्णरात्मानेत
सावेदितव्योयस्मिन्प्राणः पंचधासंविवेश प्राणैश्चित्रंसर्वभोतंप्रजानांयस्मिन्चित्तंसर्वमोतंप्रजानांयस्मिन्विज्ञातेविभवत्येषाआत्मा यंयंलोकंमनसासंविभाति
विशुद्धसत्वः कामयतेयांश्चकामान् तंतंलोकंपतितांश्चकामांस्तदात्मन्नुपसंचरेयेदूतिकामः ५ सवेदैतत्परमंब्रह्मधाम
यत्रविश्वंनिहितंभातिशुभ्रं उपासतेपुरुषंयेह्यकामास्तेशुक्रमेतदतिवर्तंतिधीराः कामान्यःकामयतेमन्यमानः सकामभिर्जा
यतेतत्रतत्रपर्यागकामस्यकृतात्मानःप्रविलीयंतेकामाः नायमात्माविवृणुतेतनुस्वां नायमात्माबलहीनेनलभ्योन
चप्रमादात्तपसोवाप्यलिंगात् एतैरुपायैर्यततेयस्तुविद्वांस्तस्यैषआत्माविशतेब्रह्मधाम संन्यासेनमृषयोक्षीणदोषाः ऋता
त्मानोवीतरागाः शक्षांताः तेसर्वगंसर्वतः प्राप्यधीरायुक्तात्मानः सर्वमेवाविशंति वेदांतविज्ञानसुनिश्चितार्थाः संन्यासयो

गाद्यतयः शुद्धसत्वाः तेब्रह्मलोकेषुपरांतकालेपरामृताः परिमुच्यंतिसर्वे गताकालाः पंचविंशतिनिष्ठादेवाअसर्वेप्रतिदेवतासु कर्माणि
विज्ञानमयश्चआत्मापरेअव्ययेसर्वएकीभवंति यथानद्यःस्यंदमानाःसमुद्रेस्तंगछंतिनामरूपेविहाय तथाविद्वान्नामरूपाद्विमुक्तः परा
त्परंपुरुषमुपैतिदिव्यं सयोहवैतत्परमंब्रह्मवेदब्रह्मैवभवति नास्यब्रह्मविकुलेभवतितरतिशोकं तरतिशोकुहाग्रंथिभ्योविमुक्तोमृतोभ
वतितदेतदृचाभ्युक्तं क्रियावंतः श्रोत्रियाब्रह्मनिष्ठाः स्वयंजुह्वतएकऋषिं श्रद्धयंतस्तेषामेवैतांब्रह्मविद्यांवदेतशिरोव्रतंविधिव
द्यैस्तुचीर्णं नंदेतल्लक्षणमृषिरंगिराः पुरोवाचनैतदचीर्णव्रतोधीतेनमः परमर्षिभ्योनमः परमर्षिभ्यः ६ षण्मुंडकं इतिअथर्वण
वेदमुंडकोपनिषत् ।। ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः शंनोभवत्वर्यमा शंनइंद्रोबृहस्पतिः शंनोविष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्ते वायो
त्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासि त्वामेवप्रत्यक्षंब्रह्मवादिष्यामि ऋतंवादिष्यामि सत्यंवादिष्यामि तन्मामवतु तद्वक्तारमवतु अवतुमांमवतु वक्तारं
ॐ शांतिः शांतिः शांतिः ॥ इतिशांतिपाठः ॥ ॐ ब्रह्मविदाप्नोतिपरं तदेषाभ्युक्ता सत्यंज्ञानमनंतं ब्रह्मयोवेदनिहितंगुहायां परमेव्योमन्
सोश्नुतेसर्वान्कामान्सहब्रह्मणाविपश्चितेतिब्रह्मणाविपश्चितेति ॥ ॐ भद्रंकर्णेभिःशृणुयामदेवाभद्रंपश्येमाक्षभिर्यजत्राः स्थिरैरंगैस्तुष्टुवांसस्तनूभिः
व्यशेमदेवहितंयदायुः स्वस्तिनइंद्रोवृद्धश्रवाः स्वस्तिनःपूषाविश्ववेदाः स्वस्तिनस्तार्क्ष्योरिष्टनेमिः स्वस्तिनोबृहस्पतिर्दधातु ॐ शांतिः शांतिः
शांतिः ॥ इतिशांतिपाठः ॥ ॐ भद्रंकर्णेभिःशृणुयामदेवाभद्रंपश्येमाक्षभिर्यजत्राः स्थिरैरंगैस्तुष्टुवांसस्तनूभिः व्यशेमदेवहितंयदायुः स्वस्तिन
इंद्रोवृद्धश्रवाः स्वस्तिनःपूषाविश्ववेदाः स्वस्तिनस्तार्क्ष्योरिष्टनेमिः स्वस्तिनोबृहस्पतिर्दधातु ॐ शांतिः शांतिः शांतिः ॥ इतिशांतिपाठः ॥ ॐ
ब्रह्मविदाप्नोतिपरं तदेषाभ्युक्ता सत्यंज्ञानमनंतं ब्रह्मयोवेदनिहितंगुहायां परमेव्योमन् सोश्नुतेसर्वान्कामान्सहब्रह्मणाविपश्चितेतिब्रह्मणाविपश्चितेति ॥ ॐ
भद्रंकर्णेभिःशृणुयामदेवाभद्रंपश्येमाक्षभिर्यजत्राः स्थिरैरंगैस्तुष्टुवांसस्तनूभिः व्यशेमदेवहितंयदायुः स्वस्तिनइंद्रोवृद्धश्रवाः स्वस्तिनःपूषाविश्ववेदाः
स्वस्तिनस्तार्क्ष्योरिष्टनेमिः स्वस्तिनोबृहस्पतिर्दधातु ॐ शांतिः शांतिः शांतिः ॥ इतिशांतिपाठः ॥ ॐ ब्रह्मविदाप्नोतिपरं तदेषाभ्युक्ता सत्यंज्ञानमनंतं
ब्रह्मयोवेदनिहितंगुहायां परमेव्योमन् सोश्नुतेसर्वान्कामान्सहब्रह्मणाविपश्चितेतिब्रह्मणाविपश्चितेति ॥ ॐ भद्रंकर्णेभिःशृणुयामदेवाभद्रंपश्येमाक्षभिर्यजत्राः
स्थिरैरंगैस्तुष्टुवांसस्तनूभिः व्यशेमदेवहितंयदायुः स्वस्तिनइंद्रोवृद्धश्रवाः स्वस्तिनःपूषाविश्ववेदाः स्वस्तिनस्तार्क्ष्योरिष्टनेमिः स्वस्तिनोबृहस्पतिर्दधातु
ॐ शांतिः शांतिः शांतिः ॥ इतिशांतिपाठः ॥

तमिनिमासोवेप्रजापतिस्यकृष्णपक्षएवरथिः ऋक्षः प्राणस्तस्मादेतदहरयः ऋक्षंहरंतंकुर्वंतीतिनरदत्तरस्मिन्नहोरात्रोवैवेप्रजापतिरनस्मादेव
प्राणोरात्रिरेवरथिः प्राणंवाएतेप्रस्कंदंतियेरात्रायांसंयुजंतेब्रह्मचर्यमेवतद्यत्रात्रोरत्यांसंयुजंतेनंवेप्रजापतिरनुह्येवैतद्देवंतेनसमारिमाः
प्रजाः प्रजायंतइतिनवैहवैतत्प्रजापतिव्रतंचरंतेमिथुनसुत्पादयंतेतेषामेवैषब्रह्मलोकोयेषांतपोब्रह्मचर्यमेषुसत्यंप्रतिष्ठितं तेषाम
सौविरजोब्रह्मलोकोनयेषुजिह्मंमृगंतंनमायावेति अथहैनंभारद्वोवैदर्भिःपत्रलभगवन्कत्येवैदेवाः प्रजाविधारयंतेकतरएतत्काव्य
यंतेकः पुनरेषांवरिष्ठइतिनस्मेसहोवाचाकाशोहएवाएषदेवोवायुरग्निरापः पृथिवीवाङ्मनश्चक्षुः श्रोत्रंचतेप्रकाशानियदंतित्वयमे
द्धाणमवष्टभ्यविधारयामस्तद्वरिष्ठः प्राणइवाचामाहमाषएवाहमेवैतत्पंचधात्मानंप्रविभज्यैतद्वाणमवष्टभ्यविधारयामीतिते श्रद्धा
नाचभूवुः सोतिमानादूर्ध्वमुत्क्रमतएवतस्मिन्नुत्क्रामत्यथेतरिसर्वएवोत्क्रमंतेतस्मिंश्चप्रतिष्ठमानेसर्वएवप्रतिष्ठंतेतद्यथामक्षिकामधु
कराजान्मधूत्क्रामंतंसर्वाएवोत्क्रामंतेतस्मिंश्चप्रतिष्ठमानेसर्वएवप्रतिष्ठंतेएवंवाङ्मनश्चक्षुः श्रोत्रंतेप्रीताः प्राणंस्तुन्वंत्येषाग्निस्त
पत्येषसूर्यएषपर्जन्योमघवानेषवायुः एषपृथिवीरयिर्देवः सदसच्चामृतंचयत् अराड्वरयनामोप्राणेसर्वंप्रतिष्ठितं ऋचोयजूंषिसा
मानियज्ञः क्षत्रंब्रह्मच प्रजापतिश्चरसिगर्भेत्वमेवप्रतिजायसे तुभ्यंप्राणः प्रजास्त्विमाः प्राणेः प्रतिनिष्ठन्ति देवानामसिविह्नि
मः पितॄणांप्रथमास्वधा ऋषीणांचरितंसत्यमथर्वांगिरसामसि इंद्रस्त्वंप्राणतेजसारुद्रोसिपरिरक्षिता त्वमंतरिक्षेचरसिसूर्यस्त्वंज्योति
षांपतिः यदाक्षमभिवर्षस्यथेमाः प्राणतेप्रजाः आनंदरूपाःतिष्ठंतिकामायान्नंभविष्यतीति आक्षरत्प्रणेकऋषिरत्रानिश्चस्यससतिः
वयमाद्यस्यदातारः पितात्वंमातरिश्वनः यातेनजूर्वयिचित्रतिष्ठिताश्रोत्रेयाचचक्षुषी याचमनसिसंतत्तिरोवाताभोऋषीः प्राणस्येदं
वशेसर्वंत्रिदिवेयत्प्रतिष्ठितं मातेवपुत्रान्रक्षस्वश्रीश्चप्रज्ञांविधेहिनइतिमेनाऋचोभिवर्दतिप्राणायनमइति अथहैनंकौशल्य
आश्वलायनः पप्रच्छभगवन्कुतएषप्राणोजायतेकथमायात्यस्मिंश्चरीरआत्मानंवाप्रविभज्यकथंप्रतिष्ठतेकेनोत्क्रमतेकथंबाह्यमभिध
त्तेकथंमध्यांमितिसहोवाचातिप्रश्नान्पृच्छसिब्रह्मिष्ठोसीतितस्मान्तेहंब्रवीम्यात्मनएषप्राणोजायतेयथैषापुरुषेछायैतस्मिन्
नेतदाहृतंमनोकृतेनायात्यस्मिन्शरीरेयथासंकल्पेनात्मानमेवैषप्राणआयाति प्राणंप्रतिष्ठंतेमथ्नंतुसमानएषश्लोकोभवति
प्राणान्पृथक्पृथगेवसन्निधत्तेपायूपस्थेउपानंचस्रोत्रेमुखनासिकाभ्यांप्राणः स्वयंप्रतिष्ठतेमध्येतुसमानएषश्लोकउदानसमंनयति

तस्मादेतासत्तार्चिषोभवंतितद्दिद्योषआत्मावैनंदेवकृतंनाडीनासांत्रतंत्रान्मेकोकस्योंघासप्तनिप्रतिशरवानाडीसहस्राण्यायुव्यानश्च
रत्यथैकयोर्ध्वउदानः पुण्येनपुण्यंलोकंयतिपापेनपापमुभाभ्यामेवमनुष्यलोकमादित्योह्येवैबाह्यप्राणउदय्यत्येषह्येवैनंचाक्षुषंप्राणम
नुगृह्णानः पृथिव्यांयादेवतासैषापुरुषस्यापानमवष्टभ्यांतरायदाकाशः समानोवायुर्व्यान ओहोवातुदानस्तस्मादुपश्लिष्टेनाः
पुनर्भवंमिद्धि वेमनसिसंपद्यमानेषाश्चिन्नस्तेनेषप्राणमायातिप्राणस्तेजसायुक्त सहात्मनायथासंकल्पितंलोकंनयतियएवंवि
दुषाप्राणंवेदनहास्यप्रजाहीयतेमृतोभवतितदेषश्लोकः उत्पत्तिमायतिस्थानंविभूत्यंचैवपंचधा अध्यात्मंचैवप्राणस्यविद्मायामृत
मश्नुतेविद्मायामृतमश्नुतइतिभवति ३ अथहैनंसौर्यायणीगार्ग्यः पप्रच्छभगवन्नेतस्मिन्पुरुषेकतिस्वपंतिकान्यस्मिन्जाग्रतिकत
रएषदेवएतत्स्वप्नान्पश्यतिकस्यैतत्सुखंभवतिकस्मिन्नुसर्वेसंप्रतिष्ठितंभवतीतितस्मैसहोवाचयथागार्ग्यमरीचयोऽर्कस्यास्तंगच्छतः
सर्वाएतस्मिंस्तेजोमंडलएकीभवंतिताः पुनःपुनरुदतः परचरंतेयहवैतत्सर्वंपरेदेवेमनस्येकीभवंतितेनतत्सुषुप्तं नश्शृणोतिनप
श्यतिनजिघ्रतिनरसयतेनस्पृशतेनाभिवदतेनादत्तेनानंदयतेनविसृजतेनेयायतेस्वपितीत्याचक्षतेप्राणाग्नयएवैतस्मिन्पुरेजाग्रतिगा
र्हपत्योहवाएषोपानोव्यानोन्वाहार्यपचनोयद्वार्हपत्यात्प्रणीयतेप्रणयनाद्वाहवनीयः प्राणोयउच्छ्वासनिःश्वासावेतावाहुति समंन्वय
तिसमानोहवायजमानइष्टफलमेवोदानः मनोसएवंयजमानमहरहर्ब्रह्मगमयत्यसे देवस्त्रेमहिमानमनुभवतियन्दृष्टं
दृष्टमनुपश्यतिश्रुतंतमेवार्थमनुशृणोतिदेशादिगंतरैश्चप्रत्यनुभूतंपुनः पुनः प्रत्यनुभवतिदृष्टंचादृष्टंचश्रुतंचानुश्रूतंचाननुभूतंस
च्चसर्वंपश्यतिसर्वः पश्यतिसयदातेजसाभिभूतोभवतिनैनंदेवस्वप्नान्पश्यत्यथनंदेवास्मिंश्चरीरएतत्सुखंभवतिसयथासा
म्यंसिद्धासोवृक्षसंप्रतिष्ठंतयहैवेतत्सर्वंपरेआत्मनिसंप्रतिष्ठंतेपृथिवीचपृथिवीमात्रावाप्श्चाप्मात्रायतेजश्चतेजोमात्राचवायुश्चवायुमात्राचाकाशंचाकाशमात्राचचक्षुश्चद्रष्टव्यंचश्रोत्रंचश्रोतव्यंचघ्राणंश्चघ्रातव्यंचरसश्चरसयितव्यंत्वक्चस्पर्श
यितव्यंचवाक्चवक्तव्यंचहस्तौचादातव्यंचपादौचगंतव्यंचपायुश्चविसर्जयितव्यंचोपस्थश्चानंदयितव्यंचमनश्चमंतव्यंचबु
द्धिश्चबोद्धव्यंचाहंकारश्चाहंकर्तव्यंचचित्तंचचेतयितव्यंचतेजश्चविज्ञानयितव्यंचप्राणश्चविधारयितव्यंचेषहिद्रष्टास्पृष्टा

श्रोतापाताराससयितामंनाबोत्पाकर्नोविद्यानात्मापुरुषसयो देतरत्क्षयमशरीरमलोहितंशुक्रमक्षरंवेद्यतेयस्तंसोम्यसर्वज्ञः सर्वो
भवतिनदेषश्लोकः विज्ञानात्मासहदेवैश्चसर्वैः प्राणाभूतानिसंप्रतिष्ठंतियत्र तदक्षरंवेद्यतेयस्तंसोम्यससर्वज्ञः सर्वमेवाविवेशे
ति ४ अथहैनंसैब्यः सत्यकामः पप्रच्छसयोदेवैभगवन्तत्रानुपेक्षुभायेणानमेः कारमभिध्यायिनाकतमंवावयंतेनलोकंजयती
ति तस्मैसहोवाचैतद्वैसत्यकामः परंचापरंचब्रह्मयदोंकारस्तस्माद्विद्वानेतेनैवायतनेनैकतरमन्वेतिसयदेकमात्रमभिध्यायीत
सतेनैवसंवेदितस्तूर्णमेवजगत्यामभिसंपद्यतेतमृचोमनुष्यलोकमुपनयंतेसतत्रतपसाब्रह्मचर्येणश्रद्धयासंपन्नोमहि
मानोमनुभवत्यथयदिद्विमात्रेणमनसिसंपद्यतेसोंतरिक्षंयजुर्भिरुन्नीयतेसोमलोकंससोमलोकविभूतिमनुभूयः पुनरावर्
तेयः पुनरेतंत्रिमात्रेणोमित्येतेनैवाक्षरेणोमित्येतेनैवाक्षरेणपरंपुरुषमभिध्यायीतसतेजसिसूर्ये अथयदित्रिमात्रेणमनसि
संपद्यतेससामभिरुन्नीयतेसूर्यलोकंससूर्यलोकेविभूतिमनुभूत्वापुनरावर्तेयः पुनरेतमेवमक्षरंचतुर्थमात्रेणोमित्येनैवाक्षरेण
परंपुरुषमभिध्यायीतसतेजसिपरेसंपन्नोयथापादोदरत्वचाविनिर्मुच्यतएवंहैवसपाप्मनाविनिर्मुक्तः सोथर्वभिरुन्नीय
तेब्रह्मलोकंसएतस्माज्जीवघनात्परात्परंपुरिशयंपुरुषमीक्षतेतदेतौश्लोकौभवतः तिस्रोमात्राामृत्युमत्यः प्रथुक्ताअन्योन्यस
क्ताअनविप्रयुक्ताः क्रियासुबाह्याभ्यंतरमध्यमासुसम्यक्प्रयुक्तासुनकंपतेज्ञः ऋ रेतेयजुर्भिरंतरिक्षंसामभिर्नकवयो
वेदयंते तमोंकारेणैवायतनेनान्वेतिविद्वान्यत्तच्छांतमजरममृतमभयंपरंपरायणंचेति ५, अथहैनंसुकेशाभारद्वाजः पप्रच्छभग
वान्हिरण्यनाभः कौशल्योराजपुत्रोमामुपेत्यैषंत्रिप्रश्नमप्रश्नयतषोडशकलंभारद्वाजंपुरुषंवेत्थतमहंकुमारमब्रुवंन्नार्हाम्यमंवेद्य
दयद्यहमिमंवेरिष्यंकथंतेनाव्रुस्थामि समूलोवाएषपरिशुष्यतियोऽनृतमभिवदतितस्मान्नार्हाम्यहमनृतंवक्तुंसतूष्णीं
रथमारुह्यप्रवव्राजतंत्वापृच्छामिकोसोपुरुषइतिसोब्रवीद्धावाचैहैवान्तः शरीरेसोम्यैसपुरुषोयस्मिन्नेताः षोडशकलाः प्र
भवंतीतिसइतिहोवाचैकःकस्मिन्नहमुत्क्रांतमुत्क्रांतोभविष्यामिकस्मिन्वाप्रतिष्ठितेप्रतिष्ठास्यामीतिप्राणमसृजतप्राणाच्छ्रद्धां
खंवायुर्ज्योतिरापः पृथिवीमिंद्रियंमनोन्नमन्नाद्वीर्यंतपोमंत्राः कर्मलोकेषुनामचसत्यमेषामासुपट्सामाः समुद्रायणाः समुद्रं

प्रयास्यंगच्छंतिभिद्यतेनासांनामरूपेसमुद्रइत्येवंप्रोच्यतएवमेवास्यपरिद्रष्टुरिमाः षोडशकलाः पुरुषायणाः पुरुषंप्राप्यास्यंगच्छंतिभि
द्यतेनासांनामरूपेपुरुषइत्येवंप्रोच्यतेसएषोकलोमृतोभवतितदेषश्लोकः अरश्ररवत्यनाभौकलायस्मिन्प्रतिष्ठिताः तंवेपुरुषंवेद
यथास्मात्वामृत्युः परिव्यथाद्रितान्हावाचैतावदेवाहमेतत्पुरंब्रह्मवेदनान्तः परमस्तीतितेतमन्वयंतस्तंहिनः पितायोस्माकमवि
द्यायाः परंपारंतारयतीतिमान्तः परमर्षिभ्योनमः परमर्षिभ्योनमः ६ ॥ इत्यथर्वणवेदेप्रश्नोपनिषद्वितीयंसमाप्तं ॥ २ ॥
अथातःसमुत्क्रम्यविद्वानुत्क्रमिष्यन्प्राणमोंकाभिध्यानेनैवोत्क्रामेत्तस्यहवाएतस्यैवप्राणस्यायतनंविज्ञानमात्मानमनुविद्यविजानाती
यावान्वैकश्चप्राणंमन्वतेतस्माद्बहवःखलुपृच्छेयुर्विद्वांसंतंवयंब्रूमइतिसहोवाचयेवैकेचास्मल्लोकात्प्रयंतिचंद्रमसमेवते
सर्वेषांप्राणानामुत्क्रांतिरेषवैमहानात्माऽन्नमयोऽयमात्मेतिहोवाचतस्मिन्हृदयंतस्यैतान्येवसर्वाणिसंवत्सरस्यायतनानि
तद्यथारथनाभौवाअराःसंहतास्तेषुसर्वेषुप्रतिष्ठितंएवमेवैतत्सर्वंपरमात्मनिचित्तंसर्वेणप्राणेनप्रतिष्ठितंतन्मनोव्यानेनैवंविद्वान्
मनोधीरोनानाभावंमरणेमनोनुसंधत्तेमनसाप्राणमुदानेनोदानंसमानेनसमानंब्रह्मण्यंतेनब्रह्मवेदयतेतदेषश्लोकः प्रत्यक्षंब्रह्मनिर्णयं
तत्सर्वंप्राणेप्रतिष्ठितंप्राणोह्येतान्सर्वान्परिरक्षतीतिविद्यात्तद्यथारथस्यारेषुनेमिरर्पितानाभावरावाःसर्वेसमर्पितास्तदेवंविद्वान्
सर्वेपाप्मानंसर्वेब्रह्मवर्चसंसर्वेलोकंसर्वेसुकृतंसर्वेदुष्कृतंसर्वेवेदंसर्वेवेदितारंसर्वेणसर्वंसर्वात्मानंसर्वेणसर्वंसर्वात्मानंसर्वेणसर्वं
सर्वात्मानंसर्वेणसर्वंसर्वात्मानंसर्वेणसर्वंसर्वात्मानंसर्वेणसर्वंसर्वात्मान

देशिश्चेत्रयस्त्रयः वायोरायतनंचात्रनाभिरंद्रोसमाश्रयेत् तत्रनाडीस्रुषुम्नातुनाडीभिर्बहुभिर्वृता अनुरक्ताश्वपीताश्वरुक्लास्तामृदुलोहिताः अनिसूक्ष्माश्चनत्वरुक्लानाडीस्तमाश्रयेत् ततनःसंचारयेत्प्राणंतूर्णानाडीर्मनसंयुतः ततोरक्तोत्पलाभासंपुरुषायतनंमहत् रहरंपुंडरीकेनिवेशंते सुनिगद्यते तद्विद्याकंठमायातिनांनाडीपुरयनूदिवि मनसस्कल्पसंरंभहासदुःखेणबुद्धिर्विनर्मलं पादस्योपरिसंस्पृश्यनद्रूपंनामकूंनयेत् १ मनोद्वारेणनीरणेनयोगमाश्रित्यनिर्भयः इंद्रवज्रदनिप्रोक्तंमर्मजंनानुधीतनं तद्वानबलयोगेनधारणाभिर्निकृंतयेत् ततोमेध्येतुसंस्थाप्यमर्मप्राण विनोत्तनं चतुरभ्यासयोगेनछिंदेदभयशंकितः ततःकंठांतरंयोगीसमूहंनहिसंत्यं एकोत्तरंनाडिशतंनरंग्रामध्येवराः स्मृताः इडारक्तवामेन पिंगलादक्षिणेननु तयोर्मध्येवरंस्तानंयस्तंवेदसवेदवित् सुषुम्नातुपरंलीनाचित्रब्रह्मस्वरूपिणी द्वासप्ततिसहस्राणित्रतिनाडीषुतेनिलं छिंद्य नेज्ञानयोगेनसुषुम्नेकानभिद्यते योगनिर्मलधारेणस्करेणानलवर्चसा छिंद्येन्नाडिशतंधीरः प्रभावाद्विहजन्मनि २ जातिपुष्पसमोयोगीयथा वास्यंतिनिस्तिलं एवंशुभोभाशुभैर्वेसनाडीनांविभावयेत् तद्गविताःप्रपंचंतेपुनर्जन्मविवर्जिताः ततोविदिनचित्रस्कनिःशब्दंदेशमाश्रि नः निःसंगस्तत्रयोगज्ञोनिरपेक्षःशनैःशनैः पाशंछित्वायथाहंसानिर्विशंकःस्वमुक्तमेनू छित्वापाशस्तथाजीवः संसारंतरतेसुरा यथानि र्वाणकालेतुदीपोदग्धात्सर्वंयत्रजेत् तथासर्वाणिकर्माणियोगीदग्धात्सर्वंयंत्रजेत् प्राणायामस्तुतीक्ष्णेनमात्राधारेणयोगवित् चेरण्योपलघृष्टे नछित्वानंतुनाबध्यतेछित्वानंतुनभियतेइति ३ इत्यथर्वणांतरेदेवस्करिकोपनिषत्समाप्ता ॥ ४ ॥ ॥

अष्टपादंरुचिर्हसंविसूत्रंमणिमव्ययं द्विवर्तमानंतेजसोसर्वंपश्यन्नपश्यति भूतसंमोहनेकालेभिन्नेनमसिवेस्वरे अंनःपश्यतिसत्यस्थं निर्गुणंगणगव्हरे असद्योसोन्यथाद्रष्टुंध्येयमानः कुमारकः विकारलनदीमायामशक्तोजंतुभोः भ्रायतेध्यासिनोनलव्यतेत्ररिलापु नः सुप्तेपुरुषार्थचनेनेवाधिष्ठितापुरा गोरनादत्वतीसानुजनिवीभूतभाविनी असितासितरक्तावसर्वकामदुधाविभोः विश्वेनामवि षयमसंस्थाताः कुमारकाः एकरुपिवतेदेवः स्वछंदेनसमानुगाः ध्यानक्रियाभ्यांभगवान्भुंक्तेसोत्रयमंविभुः सर्वसाधारणीशेशोभीम्रो मायांसरूपजभिः पश्यंत्यस्यांमहात्मानंसरूपेणिप्पलादाः इदासीनेश्वरंहंसंस्नातकाचर्यवोहये शंसंतमनुशंसंतिचन्द्रचः शास्त्रकोविदाः रथंनरंबृहल्लाभिस्तमेवेनेचगायते मंत्रोपनिषदंब्रह्मपदक्रमसन्विदं पठंतेभार्गवाद्येनअथर्वाणंभृगूत्तमाः १ ब्रह्मचारीचब्रात्यश्चब्रस्कं भोज्यफलिनास्तथा अनद्वान्रोहितोक्षिप्तः पक्षंतेभृगुविस्तरे कालःप्राणश्चभगवान्मनुःपुरुषएवच ग्रर्वीभवश्चरुद्रश्चशिवश्चशु

रुषस्तथा पत्नापतिविराट्चैवपार्थिवःसलिलएवच सूयतेमंत्रसंयुक्तैरथर्वविहितोविभुः तंषट्विंशकमित्येकेसप्तविंशास्तथापरे पुरुषं निर्गुणंसांख्यमथर्वाणशिरोविदुः चतुर्विंशनिसंख्याकमव्यक्तंक्षरदर्शनं अष्टैतंद्वेतमित्येवनत्रिभातंपंचधातथा ब्रह्मादिस्तंबपर्यंतं चपश्यंतोज्ञानचक्षुषः तमेकमेवपश्यंतिपरिरक्षर्थविभुंजिनाः यस्मिन्सर्वमिदंप्रोतंब्रह्मस्तंबावरजंगमं तस्मिन्नेवलयंयांतिचुद्बुदाः सागरेयथा तस्मिन्भावाःप्रलीयंतेलीनास्याव्यक्तनांयपुः नश्यंतेव्यक्तनांभूयोजायंतेबुद्बुदाइव क्षेत्रज्ञाधिष्ठितंचैवकारणैर्व्यनयद्बुधः एवंसहस्रशोदेवंपर्यस्यंतेपुनःपुनः यएवंश्रावयेच्छूद्धाब्रह्मणेनीनास्याद्ब्रह्मज्ञायिनेलीनास्याद्ब्रह्मज्ञायिने ॥ इतिअथर्ववेदेचूलिकोपनिषत्पंचमं ५ ॥ ॥

ॐ देवाहवैसर्वलोकमायंस्तेदेवारुद्रमपृच्छन्कोभवानिति सोब्रवीदहमेक: प्रथममासंवर्तोवचभविष्यामिचनान्यःकश्चित्सोव्यतिरि क्तइतिसोनराद्रंतरंब्राविशद्दिशआंतरंब्राविशत्सोहं नित्यानित्यव्यक्ताव्यक्तोब्रह्माब्रह्माहंब्राह्मः प्रत्यंचोहंदक्षिणांचउदंचोहमधश्चोर्ध्व श्चाहंदिशश्चप्रदिशश्चाहंपुमानपुमांस्त्रियश्चाहंसाविच्यहंगायत्र्यहंसरस्वत्यहंनिष्टुभ्गुहंछंदोहंसत्योहंगार्हपत्योहंदक्षि णाग्निरात्मवनीयोहंगौरहंगौर्यहंशूद्रहंशूद्र्यहंसामहमथर्वांगिरसोहंज्येष्ठोहंश्रेष्ठोहंवरिष्ठोहमापोहंतेजोहंगुह्योहंमरणोहम्क्षरमहं क्षरमहंपुष्करमहंपवित्रमहमुग्रंचविचंचपुरस्ताज्ज्योतिरित्यहमेवसर्वेभ्योममेवससर्वेसमायोमांवेदस्तदेवान्वेदसर्वांश्चवेशानालां गानपिब्रह्मब्राह्मणेब्रह्मगांगोभिब्राह्मणब्राह्मण्येनहविषाआयुरायुषोसत्येनसत्यंधर्मेणधर्मंतपसातपोहयेतेदेवारुद्रमपश्यं स्तेदेवारुद्रमपृछंस्तेदेवारुद्रमध्यायंस्तेदेवारुद्रमर्थंबाहुवोकद्रस्तत्र्वंति योवैरुद्रसभगवान्यश्चब्रह्मातस्मैवैनमोनमोयोवैरुद्र०न्यश्चविष्णु० योवैरुद्र० महेश्वरः० योवैरुद्रः सभगवान्यश्चस्कंधस्तस्मैनमोनमोयोवैरुद्रः सभगवान्यश्चेंद्रस्तस्मैवैनमोनमो ४ योवैरुद्रः सभगवान् यश्चाग्निस्तस्मैवैनमोनमो ५ योवैरुद्रः सभगवान्यश्चसूर्यस्तस्मैवैनमोनमो ६ योवैरुद्रः सभगवान्यश्चसोमस्तस्मैवैनमोनमो ७ योवै रुद्रः सभगवान्येचांशोग्रहास्तस्मैवैनमोनमो ८ योवैरुद्रसभगवान्येचाप्योग्रतियहास्तस्मैवैनमोनमो ९ योवैरुद्रः सभगवान्पंचभूत स्तस्मैवैनमोनमो १० योवैरुद्रः सभगवान्पंचभुवस्तस्मैवैनमोनमो ११ योवैरुद्रः सभगवान्यश्चस्वस्तस्मैवैनमोनमो १२ योवैरुद्रसभ गवान्यश्चमहस्तस्मैवैनमोनमो १३ योवैरुद्रः सभगवान्याचपृथिवीतस्मैवैनमोनमो १४ योवैरुद्रः सभगवान्यश्चांतरिक्षंतस्मैवैनमोन

मो १५ योवेरुद्रः सभगवान्याचरोतस्मैवेनमोनमो १६ योवेरुद्रः सभगवान्यश्चापःस्तस्मैवेनमोनमो १७ योवेरुद्रः सभगवान्यश्चतेजस्तस्मैवेनमोनमो १८ योवेरुद्रः सभगवान्यश्चकालस्तस्मैवेनमोनमो १९ योवेरुद्रः सभगवान्यश्चयमस्तस्मैवेनमोनमो २० योवेरुद्रः सभगवान्यश्चमृत्युस्तस्मैवेनमोनमो २१ योवेरुद्रः सभगवान्यश्चामृतंस्तस्मैवेनमोनमो २२ योवेरुद्रः सभगवान्यश्चविश्वंस्तस्मैवेनमोनमो २३ योवेरुद्रः सभगवान्यश्चरुद्रुलंस्तस्मैवेनमोनमो २४ योवेरुद्रः सभगवान्यश्चसूक्ष्मंस्तस्मैवेनमोनमो २५ योवेरुद्रः सभगवान्यश्च स्थूलंस्तस्मैवेनमोनमो २६ योवेरुद्रः सभगवान्यश्चकृष्णंस्तस्मैवेनमोनमो २७ योवेरुद्रः सभवान्यश्चकृष्णंस्तस्मैवेनमोनमो २८ योवे रुद्रः सभगवान्यश्चसर्व्यंस्तस्मैवेनमोनमो २९ योवेरुद्रः सभगवान्यश्चसर्वंस्तस्मैवेनमोनमः ३२ ७, भूस्त्रआदित्यैर्धाभुवस्त्रेब्भस्तशीर्ष विश्वरूपासिब्रह्मेकरूद्रोद्विधात्रिधावसत्रंशांतिरूनंपुश्चित्रुद्रुलमदुलंदत्तमदत्तंसर्वंविश्वमविश्वंकृतमकृतंपरमपरंपरायणंचत्वं प्र पामसोममममृताअभूमागन्मज्योतिरविदामदेवान् किंनूनमस्मान्कृणवदरातिः किमुधूर्तिरमृतमर्त्यस्य सोमः सर्व्वपुरस्तात्सूक्ष्मःपुरु षः सर्वंजगत्थितंवाएतदक्षरंपाजापत्यंसौम्यंसूक्ष्मंपुरुषंगात्रामयात्रोनभावंभावेनसौम्यंसौम्येनसूक्ष्मंसूक्ष्मेणवायव्यंवायव्यंग्र सतिरूपंसैमहाग्रासायवेनमोनमोनमः रुद्रोरूद्रेदेवताः सर्वरूद्रियाणाः प्रतिष्ठिताः रुद्रोत्तमसियोनित्यंतिस्त्रोमात्रापुरस्तात्सः त स्योत्तरतः शिरोदक्षिणेनः पादोयउत्तरतः सॐकारोयऊकारः सश्चणवोयः प्रणवः सर्वव्यापियः सर्वव्यापीसोनंतोवोनंतस्तत्तारंत कुर्कुंयच्चकुर्कुंनत्सूक्ष्मंयत्सूक्ष्मंतद्देदीप्यतेयद्देदीप्यतेनत्यरंब्रह्मयत्परंब्रह्मसएकोयएकः सरुद्रोयोरुद्रः सर्व्वाणोयर्व्वाणोसभगवान्महेश्व महादेवः ३ अथकृष्णदृप्युतः ॐकारोयस्मादुच्चार्यमाणएवसर्वान्वारीरमूर्ध्वमुन्नामयतितस्मादुच्यतः ॐकारोप्यकस्मादुच्यते प्रण वोयस्मादुच्चार्यमाणएवंयंतेसर्वान्लोकान्प्रणोतीति ऋग्यजुःसामार्थर्वांगिरसेभ्यःप्रणामयतिनामतस्मादुच्यतेप्रणवो प्यकस्मादुच्यतेसर्वव्यापीयस्मादुच्चार्यमाणएवसर्वान्लोकान्व्योतीति यथास्नेहेनपक्वंपिंडमिवस्नोतरूपमोतप्रोतमनुप्राणोव्यतिष क्तश्चतस्मादुच्यतेसर्वव्याप्यप्यकस्मादुच्यतेनंतोयस्मादुच्चार्यमाणएवतिर्यग्ऊर्ध्वमधस्ताच्चास्यांतोनोपलभ्यतेतस्मादुच्यतेनंतोयकस्मा दुच्यतेतारंयस्मादुच्चार्यमाणएवगर्भजन्मव्याधिजरामरणसंसारमहाभयात्तारयतितस्मादुच्यतेतारमप्यकस्मादुच्यतेऋक्रूंयस्मा दुच्चार्यमाणएवक्रूंरयतिक्रामयतिचतस्मादुच्यतेऋक्रूमप्यकस्मादुच्यतेसूक्ष्मंयस्मादुच्चार्यमाणएवसूक्ष्मोभूत्वाशरीराण्यधितिष्ठति

सर्वाणिगात्रण्यभिसंपूज्यतितस्मादुच्यतेसूक्ष्मप्यकस्मादुच्यतेवेयुतंयस्मादुच्चार्यमाणएवाव्यक्तेमहतिनमसिशरीरंयोतयतितस्मादुच्यतेवेयुत मप्यकस्मादुच्यतेपरंब्रह्मयस्मादुच्चार्यमाणएवपरमपरंपरायणंनयतिहृदयात्मांबूह्यतितस्मादुच्यतेपरंब्रह्मात्मप्यकस्मादुच्यतएकोयः सर्वान्प्राणा नूसंभक्ष्यसंभक्षणेनात्मसंस्रजतिविसृजतिचनीर्थमेकेदक्षिणाप्रत्यंचउदंचः प्रांचोभिप्रजंत्येकेनेषांसर्वेषामिहसंगतिः सार्कंसएकोभूत श्चरतिप्रजानंतस्मादुच्यतेएकोप्यकस्मादुच्यतेरुद्रोयस्मादृषिभिर्नाम्नेकैर्दृतंयस्यरूपमुपलभ्यतेतस्मादुच्यतेरुद्रोप्यकस्मादुच्यतेईशा नोयः सर्वेदेवानीशतेईशानीभिर्जनानीभिश्वशक्तिभिः अभिलाप्यहेनोमोदुग्धाइवधेनवः ईशानमस्यजगतः स्वर्दृशमीशानमिंद्रंत रुग्रहंतस्मादुच्यतेईशानोप्यकस्मादुच्यतेभगवान्महेश्वरोयस्मादूक्तज्ञानज्ञानेनभजत्यनुगृण्हातिवाचंसृजतिविसृजतिसर्वान्भवान्परि त्यज्यात्मज्ञानेनयोगेश्वर्येणमहतिमहीयतेतस्मादुच्यतेभगवान्महेश्वरस्तदेतदुद्रचरितं ४ एकोहदेवः प्रदिशोनुसर्वाः पूर्वोजातः सउगर्भे अंतः सएवजातः सजनिष्यमाणः प्रत्यंजनास्तिष्ठतिसर्वतोमुखएकोरुद्रोनहितीयायतस्थेयइमांल्लोकानीशतेईशनीभिः प्रत्यंजनास्ति ष्ठसंचकोचांतकालेसंसृज्यविश्वाभुवनानस्मादन्यंपरंकिंचनास्ति ननस्मात्परंनभूतंनोतभव्यंयदासीत्तमहस्यपादेकमूधीन्यासंस्रवे दमावरीवर्तिभूतं अक्षरात्संजायतेकालः कालाव्यापकरुच्यते व्यापकोहिभगवान्रुद्रोभोगायमाणोयदाग्नेरुद्रः तदासंहार्यतेप्रजाः उच्यु स्तितेतमोभवतिनमसाभीपी अश्वंगुल्याममथितेमथितंतिरिरेतिरिरेमथ्यमानंफेनोभवतिफेनादंडोभवत्यंडाद्ब्रह्माभवतिब्रह्मणोवायुर्वा योरोंकारऔंकारात्सावित्रीसावित्र्यागायत्रीगायत्र्यालोकाभवंति ऋचोयंतिनपः सत्यंमधुक्षरंतियत्पुवं एतत्परमंतपः आपोज्यो तीरसोमृतंब्रह्मभूर्भुवः स्वरोंनमः ५ यदृदमथर्वशिरोब्राह्मणोधीतेऽश्रोत्रियः श्रोत्रियोभवत्यनुपनीतउपनीतोभवतिसोग्निपूतोभव द्विसवायुपूतोभवतिससूर्यपूतोभवतिससोमपूतोभवतिससत्यपूतोभवतिससर्वपूतोभवतिससर्वैर्देवैर्ज्ञातोभवतिससर्वैर्वेदैरनुध्या तोभवतिससर्ववीर्थेषुस्नातोभवतिनेनसर्वेः क्रतुभिरिष्टंभवतिगायत्र्याः षष्टिसहस्राणिजप्तानिभवंतीतिहासपुराणानांकोट्टाण्याश्रान् सहस्राणिजप्तानिभवंतित्रणवानामयुतंजप्तंभवत्यात्मनुषः पंक्तिंपुनात्यासप्तमात्पुरुषयुगात्पुनातीत्याहभगवान्यथर्वशिरः सकृज्ज प्येवह्यघिः पूतोकर्मणोभवतिद्वितीयंजप्त्वागणाधित्यमयाग्नेतिद्वितीयंजप्त्वैवमेवानुप्रविश्यांसत्यमांसत्यं ७ इतिअथर्ववेदेअथ र्वशिरोपनिषत्समाप्तंषष्ठं ६॥ ७ ॥ ॥ ॥

पार्श्वदंतोष्ठपरत्वानिसप्तोत्तरंमर्मत्वंतसाद्गीतिकंसंधिबंधनंसनवकंत्वायुत्वंसप्तविंशत्वानिपंचमज्जात्वानाच्यनस्त्रीनिचहयेत्रीणि
त्वानिचश्चिश्चत्वारिंशत्कोटयोत्वारिंशल्लक्षाण्यष्टौहजारद्वयंपलान्यष्टौहारद्वयंपलाजिव्हापित्तंत्वस्त्रंकफस्यादकंत्वक्रुकंकुत्वंमेदः सर्वंशेहावनि
यतंमूत्वपुरीषमहारपैरिमाणात्तेषप्यत्वादंमोक्षशास्त्रंपेपलादंमोक्षशास्त्रमिति ॥ रत्यथर्वणवेदेगर्भोपनिषन्समाप्तं नमः
अथातोषमहोनिषदमेवनारुरेकोहवैनारायणश्चासीन्नब्रह्मानरेशानोनार्योनाग्निषोमौनेमेधावापृथिवीननक्षत्राणिनसूर्यः सए
कार्कीनरएवनस्यध्यानांतरंस्यस्यलोमभुच्यतेतस्मिन्पुरुषाचत्तुरेशानायंतएकाकन्यादरोंद्रियाणिमनएकादशंतेजोहादशमहंकार
त्रयोदशंप्राणाश्चतुर्दशात्मापंचदशीबुद्धिः पंचतन्मात्राणिपंचमहाभूतानिसएषपंचविंशकः पुरुषस्तंपुरुषंपुरुषोनिवेद्यो
नास्यब्रह्मानसंवत्सराज्जायंतेसंवत्सरादधिजायंतएतस्मादपुनरेवनारायणः सोन्यत्कामोनसाध्यायततस्मध्यानांतरंऽस्यललाटा
व्यक्षः रुद्रपाणिपुरुषोजायतविश्वस्त्रियंसत्यंब्रह्मचर्यंतपोवैराग्यंमनऐश्वर्यंसप्रणवाव्याहृतयश्चत्वार्यजुः सामार्थंशीर्षरसः सर्वी

माः प्रत्यन्नाप्रः तासुतोजोहिरण्मयमुदंनब्रह्मात्वानुर्मुखोजायतसोध्यायतपूर्वीमुखोभूत्वाभूमितिव्याहृतिर्गायत्रंछंदऋग्वेदः
पश्चिमामुखोभूत्वाभुवरितिव्याहृतिस्तोत्रंछंदोयजुर्वेदउत्तरामुखोभूत्वास्वरितिव्याहृतिर्जगतंछंदः सामवेदोदक्षिणामुखोभू
त्वाजनरितिव्याहृतिंचानुष्टुप्छंदोथर्ववेदीसहस्रशीर्षंदेवंसहस्राक्षंविश्वंभुवं विश्वतः परमेनित्यंविश्वंनारायणंहरिं वि
श्वमेवेदंपुरुषस्तद्विश्वमुपजीवति कविंविश्वेश्वरंसमुद्रंतंविश्वरूपिणं पद्मकोशप्रतीकाशंहृदयंचाप्यधोमु
खंसंतत्येशीत्कारिभिश्च तस्यमध्येमहानग्निर्विश्वार्चिर्विश्वतोमुखं नस्यमध्येवह्निशिखा अणीयोर्ध्वाव्यवस्थिता तस्याशिखायामे
मध्येपुरुषः परमात्माव्यवस्थितः सब्रह्मासर्वज्ञानः सोक्षरः परमंस्वराट् २ इत्यांमहोपनिषदंब्राह्मणोधीतेश्रोत्रियः श्रोत्रि
योभवत्यनुपनीतोपनीतोभवतिसोग्निपूतोभवतिसवायुपूतोभवतिससूर्यपूतोभवतिससोमपूतोभवतिससत्यपूतोभवति
ससर्वपूतोभवति तेनसर्वैऋतुभिरिष्टंभवतिगायत्र्याः षष्टिसहस्राणिजप्तानिभवंतीतिहासपुराणानांरुद्राणांशतसहस्रा

णिजप्तानिभवंतिप्रणवानामयुतंजप्तंभवत्याचक्षुषः पंक्तिपुनात्यासप्तमात्पुरुषयुगात्पुनातीत्याहभगवानहरिण्यगर्भोजापोनामृतंवैगल्ल
नमृतल्लंगल्लतीति ॥ रत्यथर्वणवेदमहोपनिषत्समाप्तंनमः ॥ ० ॥ ॥ ॥ ॥ शौनकोहवैमहाशालोंगिरसंभगवंतं
पिप्पलादंपप्रच्छ हिब्रह्मपुरेसंप्रतिष्ठिताभवंतिकथंस्कुतंतिकस्येषमहिमाबभूवयोत्रेषमहिमाबभूवकएषतस्मैसहोवाचब्रह्मविद्यं वरिष्ठं
प्राणोह्येषआत्माआत्मनोमहिमाबभूवेदंवानसर्वमुः सर्वदेवानांनिधनमनिधनंहिब्रह्मपुरेविरजंनिष्कलंऋग्भमक्षरंयद्भूयानिधानसनि
यत्कतिमधुकरराजानामाक्षिवद्यथामाक्षिकेननंतुनाजालंविक्षिपतितेनापकर्षतितेनापकर्षतियथैवेषआणोयदायातिसूक्ष्माकृत्यभा
णदेवतारूपाः सर्वानाऊयः ऋषयेकोनाकाशवद्यथारंवेयेनमाश्रितयातिस्यमालयमेवंरूपोहूतेयथैवेषदेवदत्तोयश्चायंनाऊयमानो
नयत्येवदृश्यापूर्वैः ऋभाऋभैर्वैलिप्यतेयथाकुमारोनिष्कामनंदमुपयातितथैवेषदेवदत्तस्यआनंदमभिव्याप्तिवेदएवपरंज्योतिर्ज्योतिरात्मामोज्योतिरानंदयतेभूयस्तेनैवस्वप्नायगलतिजलोकाचत्रयथाजलौकाचत्रयमग्रंनयात्यात्मानंनयतिप
रंसंधयतित्यपरंनापरंत्यजतितेजागृद्भिर्धीयतेतथैवेषपालाश्वकंसन्नयतितमेवस्तनदृश्वंबतएषदेवयोनिर्यत्रजायतेऋभाऋभ
निरुक्तमस्यदेवसंसारोतर्यामीरथंगः कर्फटकः पुष्पनः पुरुषः प्राणोहिसापरापरंब्रह्मात्मादेवनाबेदयतिएवंवेदस्परंब्रह्मधामस्तेवत्त
मुंपेति १ अथास्यपुरुषस्यचत्वारिस्थानानिभवंतिनाभिर्वंदतिनाभिरुद्दयंकठमूर्धेतितत्रचतुष्पादंब्रह्मविभातिजागरितंस्वप्नंसुषुप्तं
तुरीयमितिजागरितेब्रह्मास्वप्नेविष्णुः रूपमेरुद्रः तुरीयंपरमाक्षरंसआदित्यश्चविष्णुश्चेश्वरस्सपुरुषः सप्राणः सजीवः सश्रिर्जाग्रतः
स्तेषांमध्येयत्परंब्रह्मविभातिस्वयमनस्कमशोत्रमपाणिपादंशोनिर्वर्जितंभवत्रलोकानलोकावेदानवेदादेवानवेदेयज्ञानयज्ञामा
तानमातापितानपितास्वपानस्वपाचांडालेनचांडालः पोल्कसेनपोल्कसः श्रमणेनश्रमणः पत्रयोनपत्रयवस्तापसेनतापसइत्येक
मेवपरंब्रह्मविभातिहृद्याकाशेनहिज्ञानमाकाशंतल्लक्षीरमकाशंहृदयंहृद्याकाशंयस्मिन्निदंसंचविचरतियस्मिन्निदंमोतंप्रोतंसंनि
भोः प्रजाः संत्यपरंनतत्रदेवऋषयः पितरर्रंतेप्रतिबुध्यः सर्वविदिति हृदिरुद्रादेवताः सर्वाहृद्रिप्राणाः प्रतिष्ठिताः हृद्रिप्राणश्चत्रो
तिश्चयतिश्चसन्निचयमहान् हृदिवैतन्येतेश्रत्रिंशल्लोपवीतंपरमंपवित्रंप्रजापतेर्यत्सहजंपुरस्तात् आयुष्यमग्र्यंप्रतिमुंचशुभ्रंयज्ञोप

यीतंयकमस्कृतेनः सविस्वंवपनंकृत्वाबहिःसूत्रंत्यजेद्बुधः यदक्षरंपरंब्रह्मतत्सूत्रमितिधारयेत् सूत्रनाम्नब्रह्मेत्याहुः सूत्रंनामपरं
परं तत्सूत्रंविरितंयेनससविप्रोवेदपारगः तेनसर्वमिदंप्रोतंसूत्रेमणिगणाइव तत्सूत्रंधारयेद्योगीयोगमविज्ञलदर्शीवान् बहिःसूत्रंत्य
जेद्विहान्योगमुत्तममाश्रितः अत्यभावमयंसूत्रंधारयेद्यःसचेतनः धारणात्तस्यसूत्रस्यसूत्रासान्यौकिष्टेनाकृचिर्भवेत् २ सूत्रमंतर्गतं
येषांज्ञानमयंप्रोपवीतिनां तेविद्वसूत्रविदोलोकेनेचयंतीपापूतीतिनः विज्ञक्षिद्विजिनोज्ञाननिष्ठातानयज्ञोपवीतिनः ज्ञानमेवपरंतेषांपवि
त्रंज्ञानमुत्तमं अग्नेरिवशिरवानान्यायस्यज्ञानमयीशिखा सविशेत्युच्यतेविद्वान्नेतरेकेवाधारिणः कर्मणयधिकृनायेतुवैदिकेब्राह्मणार
यः नेःसंधार्यमिदंसूत्रंक्रियांगंनत्रिवेदसूतं शिखाज्ञानमयीयस्यसपवीतंचतनयं ब्रात्मण्यंसफलंतस्यदृतिब्रह्मविदोविदुः इदंयतो
पवीतंतुपरमंयत्परायणं सविद्वान्यज्ञोपवीतीस्याद्यज्ञः सचयज्ञवित् एकोदेवःसर्वभूतेषुगूढः सर्वव्यापीसर्वभूतांतरात्मा क
र्माध्यक्षः सर्वभूताधिवासःसाक्षीचेताकेवलोनिर्गुणश्च एकोनवियीनिष्क्रियायांचबहुनामेकंसंतंबहुधाकरोति तमात्मानंयेतुप
श्यंतिधीरास्तेषांशांतिश्शाश्वतीनेतरेषां आत्मानमरणिंकृत्वाप्रणवंचोत्तरारणिं ध्याननिर्मथनाभ्यासाद्देवंपश्येन्निगूढवत् तिलेषुतैलं
दधिनीवसर्पिरापस्वेतः स्वर्णेषुवाग्निः एवमात्मनिगृह्यतेसोसत्येनैनंतपसायोनुपश्यति कर्णनाभियश्चातंलुलुप्तंतेसंहरत्यपि जा
यत्सन्नेयथाबीजोगल्वत्यागश्चतेपुनः पद्मकोशाप्रतीकाशंहृदिसंपाप्यधोमुखं हृदयंतद्विजानीयाद्विश्वस्यायतनंमहत् नेत्ररूपंज्ञा
नंविद्याकंठेस्वाग्रेविनिर्दिशेत् सुषुम्नेहृदयरूपंतुतुरीयंमूर्धिसंस्थितं यदात्मात्मन्यात्मानंसंधत्तेपरमात्मनि तेनसंधाध्यानमेव
तस्मात्संध्याभिवंदनं निगूढकाध्यानसंध्यावार्कंयकृत्यंचनिता संधिनासर्वभूतानांसंध्यालोकांदेहिना २यतोवाचोनिवर्तंतेअप्रा
प्यमनसासह आनंदमेतंजीवस्ययत्तात्मामुच्यतेबुधः सर्वव्यापिनमात्मानंक्षीरेसर्पिरवाचितं आत्मविद्यातपोमूलंतद्ब्रह्मोपनिषत्परं
तद्ब्रह्मोपनिषत्परमिति ३ ॥ इत्यथर्वणवेदब्रह्मोपनिषत्समाप्तमानंदवल्लीं १० ॥ ॥ ॥

यूपः कारणानाकादृश्यः कादक्षिणाकिमनवद्यमिति अस्यशारीरस्यशस्यमूलस्थानाद्गोभिनस्यआत्मायजमानोवुद्धिः पत्नीवेदाम्राहर्त्विजः
प्राणोऽत्राह्मणः कंस्यगानः प्रतिरुद्गात्याख्यानः प्रस्तोनासमानोमेत्रावरुणउद्गानप्रणाना अहंकारोर्युहोनाचित्तंशरीरंवेदिर्नासिकोत्तरवेदिर्नासि
कोत्तरवेदिर्मूर्ध्वद्रोणकलशोदक्षिणहृस्तः स्रुवः सव्यहस्तः आत्मस्रुवाक्षीश्रोत्रे आधारोवक्षुषी आज्यभागोग्रीवाचोरेयोनाभ्यात्मानाप्राणिसदस्या
महाभूतानिप्रयाजानुयाजानुयाजाहुतिर्हृदेतीष्टोसूक्तवाकस्तालुः शस्योषाकस्मृतिर्ह्यशस्तिरहिंसापत्नियाजाओंकारोयूपआत्मारंहाता
मनोरथः कामः पशुकेशाश्मर्भाः रुधिरंद्रियाणियज्ञपात्राणिकर्मेद्रियाणिहवोष्यर्हिंसादृष्टस्यत्यागोदक्षिणा अवभृथमरणं स्नानुधिरस्नि
नेवनाशानीरेपिप्रमाहितेनाशनस्योमूलोवारीरंब्रह्मायः पठेत् एकेभजन्मनानंतुर्मीक्षंचत्राप्रयातूदितिमोक्षंचत्राप्रयादिति ४॥इति
अथर्वणवेदेशाण्डिल्योपनिषत्समाप्तंशुक्लदत्त १२॥ ॥ ॥ ॥ ॥ॐ त्र्यम्बकंयजामहेसुगन्धिंपुष्टिवर्धनम्
उर्वारुकमिवबन्धनान्मृत्योर्मुक्षीयमामृतात् ॥ॐ गुरुमात्रॐकारेभ्यायेरेंकारमीश्वरं ॐभित्वेनदृश्यंमिदंसर्वंतस्मैपञ्चात्मनेभूतंभव्यंभविष्यदितिसर्वमोंकारएवयस्मात्यत्रि
कालातीतंतदोंकारएवसर्वंतेनद्वयमायमात्माब्रह्मसोयमात्माचतुष्पादुङ्काराविरतस्त्रोनोवहिःप्रज्ञःसप्तांगएकोनविंशतिमुखःप्रविवि
क्तभुक्तैजसोद्वितीयः पादोयत्रस्वप्नोनकंचनकामंकामयतेनकंचनस्वप्नंपश्यतितत्सुषुप्तंसुषुप्तस्थानंएकीभूतः प्रज्ञानघनएवानंद
मयोह्यानंदभुक्चेतोमुखःप्राज्ञःतृतीयःपादएषसर्वेश्वरएषसर्वज्ञएषोंतर्याम्येषयोनिः ससर्वस्यप्रभवाप्ययौहिभूतानामंत्रेतेत्रोकाभवंति १ बहिःप्रज्ञोविभुर्विश्वोह्यंतः प्रज्ञस्तैजसः आकाशेवाहृदिप्राज्ञस्त्रिधादेहेव्यवस्थितः २ विश्वोहिस्थूलभुक्नित्यंतैजसः प्रवि
विक्तभुक् आनंदभुक्तथाप्राज्ञस्त्रिधाभोगनिबोधत ३ स्थूलंतर्पयतेविश्वंप्रविविक्तंतैजसं आनंदंचतथाप्राज्ञंत्रिधातृप्तिर्विजानतः
त्रिषुधामसुयद्भोज्यंभोक्तायश्चप्रकीर्तितः वेदैतदुभयंयस्तंसभुंजानोनलिप्यते ॥ भव्यः सर्वभावानांसतामितिविनिश्चयः सर्वंजनयति
प्राणाश्चेतोसृष्टुपुरुषःपृथक् ५ विभूतिंप्रसवंत्यंगेमन्यंतेसृष्टिचिंतकाः स्वप्नमायास्वरूपेतिसृष्टिरन्येर्विकल्पिना ७ इच्छामात्रंप्रभोः
सृष्टिरितिसृष्टौविनिश्चिताः कालात्यमूर्तिभूतानांमन्यंतेकालचिंतकाः ८ भागार्थसृष्टिरित्यंन्येकृतार्थाधिनिवापरे देवस्येषप्रभावोय
मात्मकामस्यकास्पृहा ९ नबहिःप्रज्ञंनांतःप्रज्ञंनोभयतः प्रज्ञंनप्रज्ञंनाप्रज्ञंनत्रज्ञानघनमदृष्टमव्यवहार्यमग्राह्यमलक्षणमचिंत्यमव्यपदेश्य १०

मेकात्म्यप्रत्ययसारंप्रपंचोपशमंशिवमद्वैतंचतुर्थमन्यंमेनेस आत्मासविज्ञेयोंत्रेतेत्रेलोकाभवंति २ अज्ञानांरूपतांतेस्त्रिस्त्वरनिकरव्याधिभि
व्याप्यलोकान्भुक्ताभोगान्रूढविज्ञानपुनरपिधिषणोद्गासितान्कामजान्पानपीत्वासर्वान्विशेषानूस्वपितिमधुरभुद्गायतामोहयंतोमा
यासंरव्यातुरिपंपरममृतनेत्रंप्रयत्नचतोस्त्रियोविष्वाप्तावविधविधयान्प्रास्यभोगान्रूढविज्ञानूपश्चास्थाप्रानूस्वपितिविभवानूज्योति
पास्वेनस्वप्नानसर्वानेनानुपुनरपिजानेः स्वाप्तानिरूपायित्वाहित्वासर्वानूविशेषानूविगतगुणगणः पालस्तोनस्तरीयः कार्यकारणबु
द्धोनाविष्येतेविश्वतैजसौ प्राज्ञः कारणबुद्धस्कंद्वैतंतुर्यनसिद्ध्यति नात्मानंनपरांश्चैवनसत्यंचाषिनानृतः प्राज्ञः किंचनसंवेत्तिनित्यंन
त्सर्वदकथा ३ निकृतेःसर्वदुःखानांदृज्ञानाः प्रमुखादयः अद्वैतः सर्वभावानांदेवस्तूर्योविभुःस्मृतः द्वैतस्याग्रहणंतुर्य्यमुभयोःप्राज्ञतु
र्ययोः बीजनिद्रायुतःप्राज्ञः साच्चतुर्यनविद्यते स्वप्ननिद्रायुतावाद्यौप्राज्ञस्तत्स्वप्ननिद्रया ननिद्रांनेवनस्वप्नंतुर्यंपश्यंतिनिश्चिताः अन्य
थागृह्णतःस्वप्ननिद्रातत्त्वमजानतः विपर्यासेतयोःक्षीणेतुरीयंपरमश्नुते अनादिमाययासुप्तोयदाजीवःप्रबुध्यते अजमनिद्रमस्वप्न
मद्वैतंबुध्यतेतदा प्रपंचोयदिविद्येतनिवर्तेतनसंशयः मायामात्रमिदंद्वैतंमद्वैतंपरमार्थतः विकल्प्योविविधैर्वेतत्कल्पितोयदिकेनचित्
उपदेशादयंचादौज्ञातोद्वैतंनविद्यते ४ सोयमात्माध्यक्षरमोंकारस्त्रिमात्रपादामात्रामात्राश्चपादा अकारउकारमकारश्चेतित्रामात्रित
स्त्रोवैश्वानरः अकारः प्रथमामात्राप्तेरादिमत्त्वाद्वाप्नोतिहवैसर्वान्कामानादिश्चभवतियएवंवेदस्वप्नस्तैजसउकारोद्वितीयामात्रोत्कर्षाभयत्वाद्वोत्कर्षतिहवैज्ञानसंततिंसमानश्चभवतिनास्याब्रह्मकुलेभवतियएवंवेदस्थूलः प्राज्ञोमकारस्तृतीयामात्रामितेरपीतेर्यामिनोतिहवाइदंसर्वमपीतिश्चभवतियएवंवेदत्रैतेत्रेलोकाभवंति ५ विश्वस्यात्मविवक्षायामादिसामान्यमुत्कटं
मात्रासंप्रतिपत्तौस्याद्भयत्वंतथाविधं मकारभाग्यप्राज्ञस्यमानसामान्यमुत्कटं मात्रासंप्रतिपत्तौतुकथसामान्यमेवच त्रिषुधामसुस
लभ्यंसामान्यंवेनिनिश्चितं संपूज्यः सर्वभूतानांवंद्यश्चैवमहामुनिः अकारोनयतेविश्वमुकारश्चापितेजसं मकारश्चपुनः प्राज्ञंनामात्रे
विद्यतेगतिः ६ अमात्रश्चतुर्थोव्यवहार्यः प्रपंचोपशमः शिवोद्वैतेऊकार आत्मैवसंविशत्यात्मनात्मानंयएवंवेदतंत्रैतेत्रेलोकाभवंति

ॐकारपादयोर्विद्यात्पादमात्रानसंशयः उकारपादयोज्ञात्वानकिंचिदपिचिंतयेत् खुंजीतप्रणवेनैनः प्रणवोब्रह्मनिर्भयं प्रणवेनिश्चयुक्त
स्यनभयंविद्यतेकुचित् प्रणवोहिपरंब्रह्मप्रणवश्चपरस्मृतः अपूर्वीनंतरोब्रह्मानपरःप्रणवाह्ययः सर्वस्यप्रणवोह्यादिमध्यमंतस्तथैवच
एवंहिप्रणवंज्ञात्वाव्यश्नुतेतदनंतरं प्रणवंहीष्परंविद्यात्सर्वस्यहृदिसंस्थितं सर्वव्यापिनमोंकारंमत्वाधीरोनशोचति आमाजोनंतमात्मानंहृदेतस्थो
पत्रामः शिवः ॐकारोविदितोयेनसमुनिनेतरोजनः समुनिर्नेतरोजनरति ॥ इतीश्वरगीतवेदमांडूक्येप्रथमखंडमार्थद्वारं १ ॥ ॥ ॥
वेतथ्यंसर्वभूतानांस्वप्नआडुर्मनीषिणः अंतस्थानात्वभेदानांसंवृतत्वेनहेतुना अदीर्घत्वाच्चकालस्यत्वादेशाच्चप्रपद्यते अनिबुध्यमानेवेस
तस्मिन्देशेनवियते अभावश्चरथादीनांश्रूयतेन्यायपूर्वकं वेतथ्यंतेनवेधाद्वैतंस्वप्नआडुःप्रकाशिनं अंतस्थानात्वभेदानांतथाजागरितेस्मृतं
यथातत्रतथास्वप्नेसंवृतंनचनश्यते स्वप्नेजागरितेस्थानेलोकमाडुर्मनीषिणः भेदानांहिसमत्वेनप्रसिद्धेनेनहेतुना आदावंतेचयन्नास्तिवर्त
मानेपितत्तथा विद्ययेः सदृशासंतोवितथाइवलक्षिताः सत्रयोजननानेषांस्वप्नेनिश्चतिपद्यते तस्मादयंतनवेनमिथ्येवस्वप्नतेस्मृताः अपूर्व
स्थानिधर्मोहियथासर्गेनिवासिनां तानयंपेक्षतेनगत्वायथेवहस्थिनः स्वप्नकृत्तानयंतश्चेतसाकल्पितंतंहिरिदमसत्वहिश्चेतसाग्रहीतंहिस
त्सदसतोर्वैनित्ययुक्तं जागृद्भूताप्यंतश्चेतसाकल्पितंतंहिरिदमसत् वहिश्चेतसागृहीतंहिसत्सदसतोर्वैनित्ययुक्तं जागृद्भूताप्यंतश्चेतसाकल्पितंतंहिरिदमसत् वहिश्चेतसागृहीतंहिसत्सदसतोर्वैनित्यंयुक्तं जागृद्भूताप्यंतश्चेतसाकल्पितंतंहिरिदमसत् वहिश्चेतसागृहीतंहिसत्सदसतोर्वैनित्यंदृश्यंउभयोरपिवैनित्यंभेदानांरूप
नयोर्यरि एकंतान्बुध्यतेधीमान्कोवेतेषांविकल्पकः कल्पयत्यात्मनात्मानंमात्मदेवःस्वमायया सएवबुध्यतेभेदानितिवेदांतनिश्चयः
विकरोतिपराभावानंतश्चित्तेव्यवस्थितान् नियतंचबहिश्चित्तमेवंकल्पयतेप्रभुः चित्तकालाहियेंतस्मृदृश्यकालाश्चयेबहिः कल्पिताए
वेतेसर्वेविशेषाश्चन्यहेतुकः अन्यत्कल्पयंतेस्मस्फुटाएवक्त्वेचबहिः कल्पिताएवतेसर्वेविशेषाःस्तिद्रियांतरे २ जीवंकल्पयंतेपूर्वंततोभा
वानूपृथक्विधान् भात्मानाध्यात्मिकाश्चेवयथाविद्यस्तथास्मृतिः अनिश्चितायथारज्जुंधकारेविकल्पिता सर्पधारादिभिर्भावैस्तद्वद्दा
त्माविकल्पितः निश्चितायंयथारज्जाविकल्पोविनिवर्तते रज्जुरेवेतिचाद्वैतंतद्वदात्माविनिश्चयः प्राणादिभिरनंतैस्तुभावैरेतैर्विकल्पितः
मायेषातस्यदेवस्ययथासंमोहितस्वयं ३ प्राणादतिप्राणविदोभूतानीतिचनद्विदः गुणादतिगुणविदःतत्वानीचनद्विदः पादादतिपाद
विदोविषयादतिचनद्विदः वेदादतिवेदविदोयज्ञादतिचनद्विदः सूक्ष्मादतिसूक्ष्मविदःस्थूलादतिचनद्विदः मूर्तादतिमूर्तविदोऽमूर्तादति

११

नद्विदः कालादतिकालविदोदिशादतिचनद्विदः चित्तमितिचित्तविदोधर्मादधर्मीचनद्विदः पंचविंशकादत्येकेषड्विंशादतिचापरे एकविंशिक
दित्याहुरनंतादतिचापरे लोकालोकविदःप्राहुराश्रमादतिद्विदः स्त्रीपुंन्नपुंसकंलिंगापरापरमथापरे ४ सद्विरितिसद्विदोब्रह्मादतिच
नद्विदः स्थितिरितिस्थितिविदः सर्वंचेदनुसर्वदा यंभावंदर्शयेद्यत्तदृश्यमनुपश्यति तंचावतिसमूलाद्वोतद्वहुः समुपैतिनं एतैरेषदृ
श्यकूभावैः पृथगेवेतिलक्षितः एवंयोवेदतत्वेनकल्प्येत्योविनिश्चितः स्वप्नमायेयथादृष्टंगंधर्वनगरंयथा तथाविश्वमिदंदृश्यंवेदांतेषुविच
क्षणैः तमःस्वप्ननिभंदृष्टंवर्षशुद्धुस्संनिभं नाशयावंसतत्वाविनंनाशेनरमभावनं ननिरोधोह्यनोत्पत्तिर्नबंधोनचसाधकः नमुमुक्षुर्न
वैमुक्तःइत्येषापरमार्थता भावैरसद्भिरेवायमद्वयेनचकल्पितः भावाःअथद्वयेनैवतस्मादद्वयतासिद्धा नात्मभावेनमानेनदृतत्वेनापिकथं
चन नशून्यकूत्तत्यशून्यंकिंचिदितिसविरोधिदुः वीतरागभयक्रोधैर्मुनिभिर्वेद नस्कृतिर्ननमस्कारोनिःस्वधाकारएवच चलाचलनिकेत
श्रयतिर्यादृच्छिकोभवेत् तत्समाध्यात्मिकंदृष्ट्वातत्वंदृष्ट्वातुवाश्रयतः तत्वीभूतस्तथारामस्तत्वादच्युतोभवेत् ॥ इतिवेदांतप्रकरणं ॥ ॐउषा
सनाग्निरोधर्मोज्ञतेब्रह्मणिवर्तते आगुक्तेरजसंवर्तनानासोरूपणःस्मृतः अतोवक्ष्यामिकार्पण्यं अजातिसगतंयथा तथानजायतेकिं
चिद्वज्ञायमानंसमंतनः आत्मात्माकाशवज्जीवैर्घटाकाशैरिवोदितः घटादिवत्संघातैर्जातावतन्दिर्शनं घटादिष्वलीनेषुघटाकाशा
दयोयथा आकाशेसंप्रलीयंतेतद्वज्जीवाहात्मनि यथैकस्मिन्घटाकाशेऽन्योधूमादिभिर्युते नसर्वेसंप्रयुज्यंतेतद्वज्जीवाःसूक्ष्मादिभिः रू
पकार्यसमाख्याताश्चभिद्यंतेतत्रतत्रवै आकाशस्यनभेदोस्तितद्वज्जीवेषुविर्णय नाकाशस्यघटाकाशोविकारावयपारगेः निर्विकल्पो
ह्ययंदृष्टः प्रपंचोपशमंह्यः तस्मादेवंविदित्वैनमद्वैतेयोजयेत्स्मृतिं अद्वैतंसमनुपाश्यन्नजडबलोकमाचरेत् यथाभवंतिबाल्यानांमेगनंम
लिनंमलैः तथाभवत्यबुधानांमात्मापिमलिनोमलैः मरणेसंभवेचैवगत्यागमनयोरपि स्थितौसर्वत्रदेहेषु आकाशोनविलक्षणः सं
घाताःस्वप्नवत्सर्वे आत्समायाविवर्जिताः आधिक्येसर्वसाम्येवानोपपत्तिर्हिविद्यते १ स्सारयोहियेकोज्ञाय्यारव्यातास्तेतिरीयके तेषाम
त्मापरोजीवःस्वयंधर्मःप्रकीर्तितः द्यौर्मूर्द्धयोर्मधुज्ञानेपरंब्रह्मप्रकाशितं पृथिव्यामुदरेचैवयथाकाशःप्रकीर्तितः जीवाह्मनोरनन्यत्वम्
भेदेनप्रशस्यते नानात्वंनियतेयच्चनदेवहिसमंजसं जीवात्मनोःपृथक्त्वंस्यात्यागुक्तंतेप्रकीर्तितं भविष्यद्भूत्यागीगंतमुरुव्यंहिनपूज्य
नेः॥

मृच्छेदविस्फूर्जिगेरूसस्थियोवोदितान्यथा उपायःसोवतारायनास्तिभेदःकथंचन आश्रमास्त्रिविधाहीनमध्यमोत्कृष्टदृष्टयः उपासनो
परिश्रेयंतरंयैमनुकंपया सूसिरर्थांतव्यवस्थासंहेतिनोनिश्चितादृढं परस्परंविरुध्यंतेतेयंनविरुध्यते अहेतंपरमार्थोहिहेतेनंतद्वरुध्य
ते तेषामभयतांहेतंनेनायंनविरुध्यते मायायाधियन्नोवंनान्यथायंकथंचन तत्वतोधियमानोहिमन्येथोममृतंभवेत्तेनु अजातस्येव
भावस्यजातिमिच्छंतिवादिनः अजातोह्यमृतोभावोमर्त्यतांकथमिष्यति २ नभवत्यमृतंमर्त्यंनमर्त्यंममृतंयथा प्रकृतेरन्यथाभावोन
कथंचिद्विष्यति स्वभावेनामृतोयस्यभावोगछतिमर्त्यतां कृतकेनामृतस्तस्यकथंस्यास्यतिनिश्चलः भूततोभूततोवापिरुज्यमानो
समाश्रुतिः निश्चितंयुक्तियुक्तंन्यत्तदत्रनेनेनरन् नेहनानेतिवाश्रीयादिंद्रोमायातिरित्यपि अजायमानोबहुधामायायानार्थत
तुसः संभूतेरपवादसंभवःप्रतिषिध्यते करुणेनंजनयेदितिकारणंप्रतिषिध्यते ३ सएषनेतिनेतिन्यास्यातंनिन्हुतेयतःसर्वमया
त्मभावेनहेतुनालंप्रकाशते सतोहिमायया जन्मनत्वतोनेवयुज्यते वंध्यासूतोनतत्वेनमायया वापिजायते यथास्वप्नेदृयाभासंस्यंदतेमा
यामनः ४ तथाजाग्रद्दृयाभासंस्यंदतेमायामनः अदृश्यंचदृश्याभासंमनःस्वप्नेनसंदृश्यः अदृश्यंचदृश्याभासंतथाजाग्रत्संदृश्यः म
नोमुखमिदंहेतुर्यत्किंचित्सचराचरं मनसोह्युन्मनीभावेद्वैतंनेनोपलभ्यते आत्मसत्यानुबंधेननसंकल्पयतेस्मरा अमनस्तांतरायाणि
यात्मभावेतरद्ग्रहं ५ अकल्पकंमनंतानंज्ञेयाभिन्नंप्रचक्षते ब्रह्मज्ञेयमजंनित्यमनेनाजविबुध्यते निगृहीतस्यमनसोनिर्विकल्पस्य
धीतः प्रचारःसतुविज्ञेयः सुषुप्तेनोत्तमः क्षीयतेयद्दृहिरूपुतेननिगृहीतंनलीयते तदेवनिर्भयंब्रह्मज्ञानालोकसमंततः अ
जमनिद्रमस्वप्नमनामकमरूपकं सकृद्विभातंसर्वतंनोपचारः कथंचन सर्वाभिलाषविमतः सर्वचिंतासमुद्भिन्नः कृपाद्रांतःसकृ
ज्ज्योतिः समाधिरचलोभयः यहोनतत्रनोत्सर्गश्चिंतायत्रनविद्यते आत्मसंस्कृतराज्ञायमज्ञातिसमतांगतः अस्यवर्त्मयोगिनामाय
दुर्दर्शः सर्वयोगिभिः योगिनोविभयंतीयस्माद्भयेभयदर्शनः ६ मनसोनिग्रहोह्यस्माद्भयंसर्वयोगिनां दुःखक्षयः प्रबोध्यश्चा
प्यक्षयाद्योतिरेवच उक्तेकदधेयदुक्तुशायेणेकबिंदुना मनसोनियहस्तद्वदेवपरिवेदतां उपायेननिगृह्णीयादहिंसकामभोग
योः सप्रसन्नंक्षयंचेयंयथाकामोऽयस्तथा दुःखंसर्वमनुस्मृत्यकामभोगान्विचर्तयेनु अजंसर्वमनुस्मृत्यभांतंनेवतुपश्यति सयेस

बोधयेद्विनंविक्षिप्तंशमयेत्सुनः सकषायंविजानीयात्समप्राप्तंनचालयेत् ७ नास्वादयेत्सुखंतेनत्रनिःसंगःव्रतयाभवेत् निश्चलंनिश्चि
तंचित्तमेवीकुर्यात्प्रयत्नतः यदानलीयतेचित्तंनंचविक्षिप्यतेमनः अनेगिनमनाभासंनिष्पन्नंब्रह्मतत्तदा स्वर्गंतंसनिर्वाणमकथंस
स्वमुत्तमं अजमजेज्ञेयेनसर्वज्ञेपरिचक्षते नकश्चिज्जायतेजीवः संभवोस्यनविद्यते एतनदुत्तमंसत्यंयत्रकिंचिन्नजायतेयत्रकिंचिच
जायतेइति ॥ इत्युपदेशार्थंये अहेतारवंप्रकरणंसमाप्तंचतुर्दश १४ ॥ ॥ ॥ ॥ ज्ञानेनानाशकस्येनधर्मोयोगगनोपमा
न् तेयाभिन्नेनसंबंधस्तंवेदेनिपदोवरं अस्पर्शयोगोवैनामसर्वसत्वसुखेहितः अविवादोविरुद्धश्चदेशिकस्तन्मामाहं भूतस्यजा
तिमिछंतिवादिनः कैश्चिदेवहि अभूतस्यापरीरावदंतःपरस्परं भूतेनजायतेकिंचिदभूतेनैवजायते विवदंतोह्ययोन्योकंनजातंस्मा
पयंतिते रज्ज्याप्यमानाजातंतेरनुमोदामहेवयं विवासमोनंतेःसार्धमविवादंनिबोधन ॥ परमवरः ॥ अजातमेवंयधर्मस्यजाति
मिछंतिवादिनः अजातोह्यमृतोधर्मोमर्त्यतांकथमिष्यति नभवत्यमृतंमर्त्यंनमर्त्यममृतंयथा प्रकृतेरन्यथाभावोनकथंचिद्विष्य
ति स्वभावेनामृतोयस्यधर्मोगछतिमर्त्यतां कृतकेनामृतस्तस्यकथंस्यास्यतिनिश्चलः सांसिद्धिकीस्वभाविकीसहजा अमृतावया
प्रकृतिश्चेतिविज्ञेयास्वभाव्यंनजहातिया नरामरणनिर्मुक्तासर्वधर्मास्वभावतः नरामरणमिछंतश्चवंतेनत्रयाअपि २ कारणंयस्य
नैकार्यंकारणंतस्यजायते नायमानंकथमजंभिन्नंतिष्ठंकथंवचन् कारणायद्यन्यत्तन्मनः कार्यमजंयदि नायमात्मिवैकार्यंकारणं
नेकथंध्रुवं अजादेजायतेयस्यदृष्टांतस्तस्यनास्तिवै नातश्चव्रजायमानस्यनव्यवस्थाव्रजायते हेतोरादिःफलंयेषांआदिहेतुःफ
लस्यच हेतोःफलस्यचानादिकथंतेरुपवर्ण्यते हेतोरादिःफलंयेषांआदिहेतुःफलंचयत् तथाजन्मभवेत्तेषांपुत्रजन्मपितुर्यथा
३ संभवेहेतुफलंयोरेषितव्यःक्रमस्तया युगपत्संभवेयस्मादसंबंधोविषाणवत् फलादुत्पद्यमानःसन्यतोहेतुःप्रसिध्यति अप्रसि
ध्यः कथंहेतुःफलमुत्पादयिष्यति यदिहेतोःफलासिद्धिःफलसिद्धिश्चहेतुतः परंतत्पूर्वनिष्पन्नंयस्यसिद्धिरपेक्षया अज्ञात्किरप
विज्ञानंक्रमकोप्यथवापुनः एवंहिसर्वथाबुध्येरजातःपरिदीपिना बीजांकुरोकोरुशांतः सदासाध्यतमोहिसः नचसाध्यतमोहे
तुः सिध्योसाध्यस्ययुज्यते ४ पूर्वापरापरिज्ञानमजातेःपरिदीपकं जायमानादिवैधर्म्यालक्ष्यपूर्वनविद्यते स्वतेवापरतोवापिन

किंचिद्दृश्यजायते सदसत्सदसद्वापिनकिंचिद्दृश्यजायते हेतुर्नजायतेनादैः कर्ल्यवापिस्वभावतः आदिर्नविद्यतेयस्यतस्यस्यनदृश्यजायते आदि
र्नविद्यतेयस्यतस्यस्यादिर्नविद्यते ब्रह्मणः सनिमित्तत्वमन्यथाहृयनावतः सकृद्ब्रह्मण्यापलब्धश्चपरतोनास्तिनामता ब्रह्मणः सनिमि
त्तत्वमिथ्यतेत्रार्किरहीनान् निमित्तस्यानिमित्तत्वमिथ्यतेभूतदर्शिनान् ५ चित्तेनसंस्पृशत्यर्थनार्थीभासंतथैवच अभूतोग्रहियतः
स्त्रार्थीनार्थीभासंतत: पृथक् नभिन्नेनसदाचित्तंसंस्पृशत्यंचसूत्रिषु अनिमित्तोविपर्यासः कथंतस्यभविष्यति तस्मान्नजायतेचि
त्तंचित्तंदृश्यंनजायते तस्यपश्यतियेयोतिनैवपश्यंतितत्परं अजातंजायतेयस्मात्अजातिः ब्रह्मतिस्तया ब्रह्मतेरन्यथाभावोनकथं
चिद्भविष्यति अनादेरंतवत्वंचसंसारस्यनसेत्स्यति अनंततायादिमतोमोक्षस्यनभविष्यति ६ आदावंतेचयन्नास्तिवर्तमानेपितत्त
था वित्तंयैः सदृशाःसंतोविनश्यादृश्यलक्षिताः सप्तयोजनतातेषांसत्रैवित्तंविपद्यते तस्माद्दृश्यंतवत्वेनमिथ्येत्यवस्तुतेस्मृताः स
र्वधर्माभृषास्त्रत्रैकाग्र्यस्योतनिर्दर्शनात् संचूर्तेस्मिन्स्मरेद्रौवैभूतानांदर्शनंकृतः तथुक्तेरर्शनंगत्वाकालस्यानियमाद्भवैः प्रतिबुध्यश्च
वेसर्वतस्मिन्देशेनविद्यते गृहीतंचापियत्किंचित्प्रतिबुध्योनपश्यति ७ स्वप्नेकायस्तकः कायः पृथगन्यस्यदर्शनात् यथाकायस्तथासर्व
चित्तंदृश्यमयस्तकं यहणाज्जागणितवतथेतुःस्वप्नदृश्यते तद्वेतत्याचनस्येवंसन्नागरितमिथ्यते उत्पादस्यात्रसित्थत्वादजंसर्वमुदाहृ
तं नचभूतादभूतस्यसंभवोस्तिकथंचन असन्नागरितेदृष्ट्वास्वप्नेपश्यंतिनन्मया: असत्स्वप्नेपिदृष्ट्वात्रप्रतिबुध्यानपश्यति नास्त्य
सत्पेतुकमसद्धसत्थेतुकंनथा सच्चसत्थेतुकंनास्तिसत्थेतुकमसत्कुतः ८ विपर्यासाद्यथाजाग्यदचित्या:भूतवत्स्पृशेत् तथास्व
प्नेविपर्यासः धर्मीस्तत्रनपश्यंति उपलंभात्समाचाराद्स्तिवस्तुत्वधारिणां आविस्तदेदृशिनाबुधेरजातिरसतांसा अजातेश्चसतांते
षामुपलंभाद्दृश्यंतिये जातिदोषानसेत्स्यंतिहेत्वोथ्यत्योभविष्यंति उपलंभात्समाचारान्मयाहृस्तीयथोक्तं उपलंभात्समाचाराद्स्ति
वस्तुतयोच्यते न्यात्याभासाच्चाभासंवस्त्वभासंतथैवच अजाचलमवस्तुत्वंविज्ञानंज्ञातमद्वयं ९ एवंनज्ञायतेचित्तमेवंधर्मी
अजास्मृताः एवमेवविजानंतोननयंतिविपर्यये ऋजुवक्रादिकाभासमलातस्पंदितंयथा ग्रहणग्राहकाभासंविज्ञानस्पंदितंतथा
अस्पंदमानविज्ञानमनाभासमजंतथा अस्पंदमानविज्ञानमनाभासमजंयथा अंतेस्पंदमानेवैनाभासामन्यतोधुवः ननतोन्यत्र
निस्पंदानाळातंत्रविद्यंते नविद्यंतेनिर्गतालातांतेद्रव्यत्वाभावयोगतः विज्ञानेपितथैवासत्साभासस्यविद्योषनः १० विज्ञानेस्पंदमा

नैवेनाभासाअन्यतोधुवः ननतोत्पन्ननिस्पंदनविज्ञानंविद्यंतिते नविद्यंतेनिर्गतास्तेविज्ञानाद्द्रव्यत्वंभावयोगतः कार्यकारणतायोगाद्तोवि
ज्ञानस्पंदेवहि द्रव्यंद्रव्यस्यहेतुःस्याद्न्यद्न्यस्यचैवहि द्रव्यत्वमन्यभावोवाधर्माणांनोपपद्यते एवंनचित्तजाधर्मा: चित्तंवापिनधर्मजं
एवंहेतुफलाजातिप्रविद्यंतिमनीषिणः यावत्थेतुफलादृश्यास्तावत्थेतुफलोद्भवः क्षीणेहेतुफलादृश्यैनास्तिहेतुफलोद्भवः यावत्थेतुफ
लावेशः संसारस्तावदायतः क्षीणेहेतुफलावेशेसंसारंनोपपद्यते ११ संचूर्त्याज्ञायतेस्वप्नेश्चाश्वतंतेतनास्तिवै सद्भवेनत्यजंसर्वमुळे
दृस्तेननास्तिवै धर्मायदृत्तिजायतेज्ञायतेतेनतत्वतः जन्ममायोपमंतेषासचामायानविद्यते यथामायामयाद्विजायतेनमयोंकुरः
नसनित्योनचोछेदीतद्वधर्मेषुयोजना नाद्येषुसर्वधर्मेषुशाश्वतानास्तिधीयते यत्रवर्णनवर्तनेविवेकस्तत्रनोच्यते यथास्वप्नेहृयाभा
संचित्तंचलतिमायया तथाजाग्रद्दृयाभासंचित्तंचलतिमायया १ अदृश्यंचहृयाभासंतथाजाग्रन्नसंशयः सर्वदृकूश्चलंस्वप्नेदृश्यंचेद्
दृस्यंस्थितान् अंडजान्स्वेदजान्वापिजीवान्पश्यतियांसदा स्वप्नदृक्चित्तदृश्यास्तेननभिद्यंतेततः पृथक् तथातद्दृश्यमेवेदंस्वप्नदृक्चित्त
मिष्यते वंडजागरितेजायदृश्यंचेदृश्यंस्थितान् अंडजान्स्वेदजान्वापिजीवान्पश्यतियांसदा २ यावच्चित्तेक्षणास्तेननभिद्यंतेततः पृ
थक् तथादृश्यमिदंनेदंजायतश्चित्तमिष्यते ओल्लव्यान्यदृश्यंतेकिंनदृस्तीतिचोच्यते लक्षणाद्गृह्यमुभयंतन्मतेनैवगृह्यते यथास्वप्न
मयोजीवोजायतेम्रियतेपिच तथानीवाअमीसर्वेभवंतिनभवंतिच नकश्चिज्जायतेजीवः संभवोस्यनविद्यते एतत्तदुत्तमंसत्यंयत्र
किंचिन्नजायते चित्तंस्पंदतिमेसर्वंग्राह्यग्राहकवद्दृयं चित्तेनिर्विषयंनित्यमसंगंतेनकीर्तितं १४ योस्तिकल्पितसंकृत्तापरमार्थे
ननास्त्यसौ परतंत्राभिसंकृतासानास्तिपरमार्थतः अजःकल्पितसंकृतापरमार्थेननाप्यजः परतंत्राभिमिथ्यंतांसंकृत्याजायतेतुसः अभू
ताभिनिवेशोस्तिहृयंतत्रनविद्यते हृयाभावंस्वबुध्येवंतन्निमित्तोनजायते यदानलभ्यतेहेतुमुत्तमाधममध्यमात् तदानजायतेचि
त्तंहेत्वभावेफलंकुतः अनिमित्तस्यचित्तस्यथानुत्पत्तिःसमाहृया अजातस्थैवसर्वस्यचित्तंदृश्यंहितथतः १५ बुध्यानिमित्तांस
त्यांहेतुन्यथगतेबुधन् वीतशोकंतथाकाममभयंपदमश्नुते अभूताभिनिवेश्यद्विसंदर्शनात्प्रवर्तते वस्त्वभावंस्वबुध्येवनिःसंगस्या
लचर्नते निवृत्तस्याप्रवृत्तस्यनिश्चलाहिनदाप्तिति: विषयःसतुबुध्यानांतत्साम्यमजमद्वयं अजमुनिद्रमस्वप्नेभावंयतिस्वयं स

अरुक्षजातमुखोष्टवर्जितंयदक्षसंलक्षनेकदाचिन् येनासौपश्यतेभागंत्राणस्तेनहिगलति अतः समभ्यसेन्नित्यंसन्मार्गगमनार्थवे
हृदारंभायुद्वारंकर्णद्वारमतः परं मोक्षद्वारबिलंचैवमूषिरंमंडलंविदुः भयंक्रोधमथालस्यमतिस्वप्नातिजागरं अत्याहारमनाहारंनि
त्यंयोगीविवर्जयेत् अनेनविधिनासम्यङ्नित्यमभ्यस्यतः क्रमात् स्वयमुत्पद्यतेज्ञानंत्रिभिर्मासैर्नसंशयः चतुर्भिःपञ्चभिर्वापंचभि
स्त्रिभिर्विक्रमः रुक्षयाग्नेनिकेवल्यंषण्मासैर्सिद्धिसंशयः पार्थिवः पवनाग्नीनिचतुर्मात्राणिमानयारुणः आग्नेयस्त्रिमात्राणिद्विमा
त्रोमारुतःस्मृतः एकमात्रस्तथाकाशोत्यर्धमात्रंचचिंतयेत् सिलिलत्वातुमनसाचिंतयेदात्मनात्मनि त्रिंशत्सर्षपुलः प्राणोयत्र
प्राणः प्रतिष्ठति एषप्राणस्तिरश्चीनोब्रह्मद्वारः सगोचरः अशीतिषट्शतंचैवसहस्राणित्रयोदश उक्तश्चैवोत्तमैः श्वासो
ह्येमात्रप्रमाणतः प्राणआद्योहृदिस्थानेअपानस्तुगुदेो समानोनाभिदेशेचउदानःकंठमाश्रितः व्यानःसर्वेषुचांगेषु
सदाव्यावृत्तिनिष्ठति अथवर्णास्तुपंचानांप्राणादीनामनुक्रमात् रक्तवर्णोमणिप्रख्यः प्राणोवायुःप्रकीर्तितः अपानस्यम
ध्येतुरंद्रगोपकसन्निभः समानस्तस्यमध्येतुगोक्षीरंस्फटिकप्रभः अपांदुरुदानस्तुव्यानोप्यर्चिसमप्रभः यस्येषमंडलंभिना
मारुतोयानिसूर्यनि यत्रयत्रभ्रियेद्वापिनसभूयोपिजायतेनसभूयोपिजायतेइति स्वयवर्णवरेअमृतबिंदूपनिषदेकोन
विंशतिः १९ ॥ ॥ ५८ ॥ ॥ॐ योगतत्त्वंप्रवक्ष्यामियोगिनांहितकाम्यया तच्छ्रुत्वाचसर्वपापेः प्रमुच्य
तेविष्णुर्नाममहायोगीमायोमहानपा तत्समर्पयथाहीणोरक्षतेपुरुषोत्तमः ५७ यदिद्वेलक्षमेपापेविस्तीर्णं याज्ञनान्वकू
न्निर्दग्धंज्ञानयोगेननान्योभेदःकदाचन श्रीजातवासरंबिंदूनादंबिंदूपरिस्थितं सूत्राद्रंचाक्षरक्षीणेनिःशब्दंपरमंपदं अ
नाहतंचयच्छब्दंतस्यशब्दस्ययत्परं तत्परंवेदयेद्यस्तुसयोगीछिन्नसंशयः बालाग्रशतसाहस्रात्सूर्यंतस्यभागस्यभागश्
तस्यभागस्यभागार्धंतस्यैचनिरंजनं पुष्पमध्येयथागंधंपयोमध्येयथाघृतं तिलमध्येयथातैलंपाषाणेष्विवकांचनं एवं
सर्वाणिभूतानिमणिसूत्रमिवात्मनि स्निग्धसुस्निग्धसंमृदोव्रत्नविद्वत्प्रणिस्थितः तिलानांतुयथातैलंपुष्पेगंधमिवार्थितं १६
पुरुषस्यशरीरेतुसत्वात्मानंतरेस्थितं मृत्संतुसकलेनित्यांच्छायातस्यैवनिष्प्रभा सकलेनिष्कलेभावेसर्वत्रात्मान्यसंस्थितः
अनसीपुष्पसंकाशोनाभिस्थानेत्रनिश्चितः चतुर्भुजंमहावीरंपद्मकेनविचिंतयेत् कुंभकेनतथारिस्थानेविंतयेत्कमलासनं ब्रह्मा

णंरक्तगौरंचतुर्वक्त्रंपितामहं रेचकेनतुवियान्मालत्वास्त्रिबिलोचनं शुक्लस्फटिकसंकाशंनिष्कलंपापनाशनं अकुपत्रमधःपुष्पमू
र्ध्वनालमधोमुखं करणीपुष्पसंकाशंसर्वदेवमयाप्रभुं ज्ञानाग्नेज्ञानपुष्पाढ्यंत्रिपत्रकर्णाक्षकर्णकं तत्रार्कचंद्रवन्हिनाऽपर्युपरिचिंतये
न् पद्मस्योत्थापनंकुर्योत्तुचंद्रार्कवन्हिनो तस्याद्धुजैत्रिमात्रत्यआत्मासंचरतेध्रुवं त्रिस्थानंचत्रिमार्गंचत्रिव्यक्तंचत्रिरक्षरं त्रिमा
त्रंचार्धमात्रंचयस्तंवेदसवेदवित् तेजधारमिछिन्नंवीर्यंघटानुनासिकं अयाग्नेयेणवस्याग्रंयस्तंवेदसवेदवित् प्रणवोधनुःश
रोह्यात्मात्रह्मलक्ष्यमुच्यते अप्रमत्तेनवेत्तव्यंशरवत्तन्मयोभवेत् स्वदेहमरणिंकृत्वाप्रणवंचोत्तरारणिं ध्याननिर्मथनाभ्यासा
देवंपश्येन्निगूढवत् तथैवात्मलनालेनवायमाकर्षयेत्सुनः तथैवोत्कर्षयेद्वायुंयोगीयागपदेस्थितः अर्धमात्रोर्ध्वकुंडाकूपभू
तंपंकजं कर्णयेन्नालमार्गेणभ्रुवोर्मध्येनयेत्सुधं भ्रुवोर्मध्येललाटस्थनासिकायांभ्रमुलतः अमृतंस्थानंविजानीयाद्विश्वस्याय
तनंमहत्पुरि इत्यथर्ववेदेध्यानबिंदूपनिषदिंशतिः २० ॥ ॥ ५५ ॥ ॥ॐ तेजोबिंदुपरंध्यानंविश्वात्मानं
तदद्वितीयं अणवंशांभवंशांतंकूटंसहस्रमेपरंवपत् दुःसाध्यंदुराराध्यंदुःवेश्यैंचदुराश्रयं दुर्लक्ष्यंदुसंध्यानंमुनानांचमनीषि
णां ब्रिताहारोजितक्रोधोनितंसंगोनितेंद्रियः निर्द्वोनिरहंकारोनियग्रीरपा ---अगम्यागम्यकर्तीचगुरुमानार्थमानसः सुस्वात्री
णिविंदतिविधामहंपमुच्यते परंतुत्सदिंरूपानमव्यकंब्रह्मनिरामयं ओमरूपंकलासूक्ष्मंविद्योस्तत्परमंपरं यंचकंत्रियुगंरूप
नंत्रिधातुरूपवर्जितं निश्चलंनिर्विकल्पंचनिराधारंनिरामयं उपाधिरहितंरूपनंवाऽनंतमनीतीतगोचरं स्वभावभावनायाह्यासं
घानैकपदोस्थितं आनंदंनंदनातीतंदुःखेस्मजमव्ययं चित्तरूपविविधिमुक्तंशास्वतंध्रुवमच्यतं तद्भूतंतद्ध्यात्मतन्निष्ठानत्प
रायणं अचिनचित्तमात्मानंतद्धोमपरमंस्थितं अणूत्येवाल्यभावंचबृहत्यातीतमवस्थितं तथानंनचवाध्यातानध्येयोध्येयएव
च सर्वंचपरमंपरमात्मरं अचिंत्यमत्रबुध्यंचनसंतंसंविदुः मुनिनांतन्मयुक्तंतुनदेवाभपरंविदुः लोभंमोहमथक्रोधंदर्पंकामं
भयंचकिल्बिषं क्षीणाशस्कल्पिसाचसंकल्पविकान्यकानत्यकुलपर्वचनमुक्तंध्येयसंचयं नभयेसकलदुःखेचतथामानाप
मानयोः एतद्भावविनिर्मुक्तंतद्ब्रह्मध्यंत्रह्मतत्परंतद्ब्रह्मध्यंत्रह्मतत्परमिति ॥ इतितेजोबिंदूपनिषदेकविंशतिः २१ ॥ ५ ॥

ॐ योगशिखोपनिषत्समाप्ता ॥ ॐ योगतत्त्वोपनिषदारभ्यते ॥ ॐ यदानुध्यायतेमेवंगात्रकंपोभिजायते आसनेपद्मकंचैवाथचान्यद्यद्विशेषते कुर्यात्तासाग्रदृष्टिं
चलत्कपोलौदोर्चसंयुतौ मनःसर्वत्रसंयम्यैकाग्रंतत्रविनियेत् प्राणेतसनतंतत्राप्तोत्कृत्वापरमेष्ठिनं एकस्तंभेनवहारेविस्फुरणेपंचरेचयेत् ई
दृशेनुशरीरेयामतिमानुपलक्षयेत् आदित्यमंडलेरिव्यरश्मिजालसमाकुलं तस्यमध्यगतोवह्निः प्रज्वलदीप्यवर्तिवत् दीपशिखावांया
मात्रासामात्रापरमेष्ठिनः भिंदंतियोगिनःसर्वयोगाभ्यासेनचेपुनः द्वितीयंस्फुरणेकृत्वाविसर्पति कपालसंपिडंभित्वाललनःपश्य
तिनत्सरं अथवाप्यपेयज्ञंतुरालस्याद्वप्रमादतः यदिद्विकालमाचंतेत्सगछेत्परमंपदं पुण्यमेनत्समासाद्यसंक्षेपात्कथितंमया ॥ अ
योगेनचोत्थ्यंप्रसन्नेपरमेष्ठिनं जन्मांतरसहस्रेषुयदानाप्नातिकिल्बिषं तदाप्नुयंतियोगेनसंसारछेदनंपरंसंसारछेदनंपरमिति
इत्यथर्वणरहस्योपनिषत्समाप्ता विंशतिः २० ॥ ॥ ५० ॥ ॥ ॐ योगतत्त्वोपनिषदारभ्यते ॥ ॐ योगतत्त्वमवक्ष्यामियोगिनांहितकाम्यया तच्छु
त्वाचपठितावाचसर्वपापैःप्रमुच्यते विष्णुर्नामभवद्योगीमहामायोमहातपाः तत्समाग्रेयथादीप्तोदत्तप्तेतुरुचेत्तमः यस्तनंपूर्व
पृत्तापिनिष्पीडयत्यपयोधरान् यस्मिन्तातोभागेपूर्णतस्मिन्नेवभगेरमेत् यमाताप्तासापुनर्भार्यायाभार्यीजननीहिसा मः पितास्पु
नःपुत्रोयःपुत्रःसपुनःपिता एवंसंसारचक्रेणकूपचक्रवदाहृत भ्रमंतोयानिजन्मानिश्रुत्वालोकंसमश्नुते त्रयोलोकास्त्रयोवेदाः
स्त्रियःसंध्यात्रियःसप्त त्रयोगुणात्रयोवह्निः स्थितासर्वत्रयक्षरे त्रयाणामक्षरेधांतेयोधीतेपूर्वमक्षरं तेनसर्वमिदंप्राप्तंछंद
त्यरमंपदं पुण्यमध्येयथागंधपयोमध्येस्थितंसर्पियत् तिलमध्येयथातैलंपाषाणेश्चिकंचनं दारिस्थानेस्थितंतप्तंचूपत्रप्रपयोमु
खं ऊर्ध्वनालमधोबिंदुतस्यमध्येस्थितंमनः अकारेरोचितंपद्ममुकारेणेवभिद्यते मकारेलभतेनादमर्धमात्रानिरञ्जना शब्दस्फ
टिकसंकाशंकिंचिल्लक्ष्येनरीक्षयेत् अथवायोगयुक्तमापुरुषान्नमतत्परः कूर्मवत्पाणिपादाभ्यांशिरस्यात्मनिधारयेत् एवंसर्वपुद्गा १७
रेषुवायुः पुरतपूरतः निश्चित्येतुनवद्वारेच्छ्वसंनिच्छ्वसंतथा ब्रह्ममध्येयथादीपंनिर्घाणांकुंभकंविदुः पद्मपत्रमिवाम्भस्थंऊर्ध्व
मायुर्विमोक्षणे भ्रुवोर्ललाटमध्यस्थंतंक्षेयंचनिरंजनं निश्चित्येतुनिर्वातेनिर्जनेनिरुपद्रवे निश्चितंचान्यभूतानामीक्षायोग

सेवयामीक्षायोगसेवयारति ॥ इत्यथर्वणवेदेयोगतत्त्वोपनिषत्समाप्ता विंशतिः २० ॥ ॥ ५० ॥
ॐ अथहाग्निर्लोकेत्रेनस्यमंत्रैःसंस्कारोपनिषतेसस्त्रोवाश्रमपारगेळेयमित्येतासांपितृमेधकामोविधिवत्सुभृत्वारण्येगत्वा
अमावास्यावा त्रातेरंतेग्निमुपसनाध्यायपितृभ्यः श्राद्धतर्पणंकृत्वात्रेष्टिनिर्वपेत् सत्रायत्तः सर्वविद्यसयज्ञानमयंतपस्तस्मे
षादुतिर्दिव्याअमृतस्याप्यकल्पतदत्रेवमनकऋषेयद्भूताभूद्यदिदंयत्किंचलोकमिदमसुंचसर्वंसर्वंमभिनित्यसर्वाश्चर्यंदधातुसमतुष्य
मानाब्रह्मयज्ञानमिनिब्रह्मणेश्चर्यणेब्रह्मपतयेनुमतयेमयेसिष्टकृतइतिदुःखायस्वयेतेगळेस्वप्नावरणीदुःखोक्षिप्तायमितिचतु
र्भिनुवाकैराज्यादुनीजुहुयान्नैरकोपतिष्ठतेतथाग्नेरमितिचद्वाचयिसमासेपयेद्भूतयांस्यादधृतानइतिवत्रयोलोकाः अत्याचर्याश्रमे
द्विजगुरुरुश्रूषणपरोवेदानधीत्यानुज्ञातश्चयेन गुरुणाश्रीभीद्वारमाहृत्यसत्रद्वाग्निमाहायशक्तितोब्रह्मनिष्ठंयजेनासामहो
रात्राणिनिर्वपेत् सविभज्यस्नानभर्यादममकभानिसृज्यच चतुरेषुवर्णेवर्णेनष्टचोदरेणपरिभ्रमन् आयुरुश्योबुभश्योवाविहिता
नौनुरुफलैः स्वशरीरेसमारोपः पृथिव्यांचाग्रुपावक सहतेनेवपुरुषः कथंसन्यस्तउच्यते सन्नामधेयसंकीर्तुयसिंस्तच्चस्तउच्य
ते तस्मात्फलविरहत्यागीसन्यासंसहतेद्विनं अग्निवर्णनिष्क्रामतिवानप्रस्थप्रपद्यते लोकाभवंत्याहितोवनंगछतिसंयुतः सकुकु
कामांस्त्यजतिभार्यांकिमसुनिश्चिति द्विनादुःखंसमुद्दिश्यभागंत्यजत्युचितान् गर्भवासभयाद्भीतः शीतोष्णाभ्यांतथैवच गुहांप्रवेशु
मिळामिपरंपदमनामयं इतिसन्यासिमुपुनरावर्तमंत्रमाचार्यामावाहयेत्यिप्याधायसुमंत्राजपंदीक्षामुपेयात्राधायवासकल्पेस्व
लोमयुतःस्यादित्यर्थकोवाद्धर्विमुक्तमार्गोभियत्यनेयेवचेद्दिक्षासिनिरुध्यात्यित्रंधारयेनंतुसारणार्थंतत्रश्लोकाः कुंडिकांचमसं
शिक्यंत्रिविष्टपमुपातह शीतोष्णात्रिदंडंकंषायंकौपीनाछादनंतथा पवित्रंस्त्रानळाटीचउत्तरसंगतिरः अतोतिरिक्तंयत्किंचित्
सर्वतद्वर्जनेयेद्यतिः नदीपुलिनशायीस्यात्देवागारेपुवायतः नात्यर्थंसरवदुःखाभ्यांशरीरमुपतापयेत् स्त्रानंनदर्शनंयाचेोचमृद्भिः
पूताभिराचरेत् स्नूयमानोनतुष्येतनिरितोपश्यतेअरान् भिक्षारिषेदलेपात्रंस्त्रानद्रव्यमवारितं एनांसृतिमुपासीतजितेंद्रियजपे

MEMORIAL

सदा विश्वायुषमसंयोगोमनसाकाराश्चाकाशाद्वायुर्वायोज्योतिषआपोऽद्भ्यः पृथिवीपृथिव्याऽओषधयोऽओषधीभ्योऽन्नमन्नाद्रेतो
रेतसःपुरुषःपुरुषान्मय्यग्नेतपद्यतेऽतदभ्यासेनप्राणापानोसंस्पन्दयतत्रश्लोकाः कृष्णपीनयोमध्येपाणीआरुह्यसंश्रयेत् संदश्यश्रवणंकृत्वाजि
ह्रयमाणेविनिर्गतो मात्रमात्रेतिघाटस्थिश्रोत्रेरुद्ग्राह्यनथाभुवि श्रवणेनाग्निकेनगंधायनत्वनस्पर्शयतिदृनि रोषंपदंश्यत्रनद्
ह्यतेसरालरं तदभ्यासेनसम्पेतपूर्वजन्मार्जितात्मनोः अथातेःसंभुतेर्गायुसंश्राव्याद्वदयेनपः ऊर्ध्वंप्रपद्यतेदहाद्विलामूर्ध्वेपिथ्यं
मूर्धानमस्यदेहैषमतिभूतिमतोविप्राव्यपरमांगतिंभूयस्तनिर्वर्तनंपरापरमव्ययस्त्रिसंपरापरमव्ययस्त्रिउतमिति १॥ इत्यथर्व
णवेदेसंन्यासोपनिषच्चतुर्विंशतिः २४ ॥ ॥ ॥७॥ ॥ ॐ अरुणिःप्रजापतेर्लोकंजगामतंगत्वोवाचकेनभ
गवन्कर्मण्यरोषतोविसृजामीतिसहोवाचभूर्लोकंचभुवर्लोकंचस्वर्लोकंमहर्लोकंजनोलोकंतपोलोकंसत्यलोकंचतलंपातालंवि
तलंसुतलंरसातलंमहातलंतलंक्षोडंचविसर्जयेतूर्द्धंमाच्छादनंकौपीनंपरिग्रहीच्छेषंविसर्जयेतूर्द्धनि ॥ ॥ इतिप्रथमः खंडः ॥
ग्रहस्थोब्रह्मचारीचानग्नश्चोवाऽउपवीतंरिरवांभूमावुभावाविसृजेत्लोकाग्नीरुद्राग्नेसमारोपयेद्व्याहृतीश्चस्वाहान्ताश्चोसमारोप
येच्छिरोऽग्नचारीकुटुंबंविसृजेत्सात्रंविसृजेत्पवित्रंविसृजेद्दंडांलोकांश्चविसृजेदिहिहोवाचेतऊर्ध्वमंत्रवदाचरेत्रिसंध्यादौ
स्नानमाचरेत्संधिसमाधावात्मंत्याचरेत्सर्वेषुवेदेष्वारण्यकमावर्तयेदुपनिषदमावर्तयेत् ॥ ॥ द्वितीयः खंडः ॥ ॥ स्वस्वहंत्व
म्यसूचनात्सुत्रमहमेवमस्सर्वंब्रह्मसूत्रमहमेवविद्वान्बहिः सर्वंत्यजेद्विद्वान्पुरुषएवंवेद कामक्रोधहर्षरोषलोभमोहदंभदर्पासूयादीन्प
रित्यजेदूर्ध्वंसशुक्लंवशीतलोशौमासनेएकाकीयतीद्वयेवविचरेत्वलुवेदार्थयोविद्वान्शोपनयनादूर्ध्वमेतानिप्राग्वात्सजेत्पितरंपुत्र
मग्न्युपवीतंकर्मफलंत्रंचान्यदपीहसन्यस्तंमयासन्यस्तंमयेतित्रिःकृत्वोर्ध्वंचैणवंदंडंकौपीनंचपरिग्रहेन्नान्यदथभक्षाचर्याचरतिब्रह्म
चर्यमहिंसांचापरिग्रहंचसत्यंचयत्नेनहरक्ष्योद्वेहरक्षन्यदति ३ अथातःपरमहंसपरिव्राजकानामासनशयनादिकंभूमौवाऽत्यन्तचर्य १८
मूत्सार्त्रंचाऽलाबुपात्रंचैवारुपात्रंवायतीनांयतयोपिभिक्षार्थंग्रामंप्रविशंत्युदरपाणिपात्रं ॐ हि ॐ हि ॐ हीत्येतदुपनिषदंव्यन्यसे

तत्त्वेनदुपनिषदंविद्वान्यएवंवेद पालाशंवैल्वंवाऽश्वत्थंदंडमजिनंमेखलांयज्ञोपवीतंचतक्त्वा शूद्रोयएवंवेद तद्विशोः परमंपरंसदाप
र्यंतिसूरयः दिवीवचक्षुराततं तद्विप्रासोविपन्यवोजागृवांसःसमिंधते विष्णोर्यत्परमंपदमितितंनिर्यापणमनुशासनमितिवेदानु
शासनमितिवेदानुशासनमिति ॥ ॥ इत्यथर्ववेदे अरुणोपनिषत्समाप्तिः ॥ २५ ॥ ॥ ॐ योनुक्रमेणसन्यसतिसस
न्यस्तोभवतिकोयंसन्यासउच्यते कथंसन्यस्तोभवतियआत्मानंक्रियाभिः स्रुगुस्रुक्स्रोतिमातरंपितरंभार्यांपुत्रांस्तद्दोषंभूतनुभोर
यित्वायेयाग्यस्कल्पिजस्त्वासर्वांश्चपूर्ववत्पूर्णीलाविष्यानरंतिमिष्टिंकुर्यात्सर्वस्वंदत्वायज्ञमानस्यांगाकल्पिजः कल्पिजैः सर्वैःपात्रैः
समारोप्यदाहवनीयेगार्हपत्येअन्वाहार्यपचनेसभ्यावसथ्येश्रोत्रंत्राणापानव्यानोदानसमानान्सर्वान्सर्वैःसमारोपयेसविशवके
शानिकृंत्वविसृज्यतेपवीतंनिष्क्रम्यपुत्रंदृष्ट्वात्यंब्रह्मचयत्तस्त्वंसर्वमितिमनुमंत्रयेद्यापुत्रोजीवात्यात्मानमेवध्यत्वा अन्यदेशमा
णंत्रावीमुदीचीयादिशंयात्रब्रतेचतुर्दुसर्वेषुवर्णेषुभैक्ष्यचर्यंचरेत्प्राणिपात्रेण ज्ञानंकुर्यादेषाधचत्मात्रीयात्मात्रामभस्मिन्यात्राण
संधारणार्थंयथामेदोवृद्धिर्नजायतऋषिभूत्वाग्रामएकरात्रंनगरेपंचरात्रंचतुरोमासान्वार्षिकान्ग्रामेषानगरेषापियसेद्वि
र्णीयस्त्रंचन्कलंयात्रतिग्रहान्यत्प्रतिगृह्णीयाद्यद्यन्नकोभवतियोनकेनासहः सतसतपरतियोवाएवंकमेणसन्यसतियोवा
तुतिष्ठतिकिमस्ययज्ञोपवीतंकाषायंशिखावाकथंचास्योपस्पर्शनंमितितानहोवाचेरमेवास्यतद्यज्ञोपवीतंयदात्माध्यानंविद्या
सात्रिखवानीरेः सर्वत्रावस्थितेः कार्यंवुदपात्रंजलतीरेनिकेतनंहित्रत्यत्रारिनोवर्तयस्तमित भारित्येकथंचास्योपस्पर्शनंमि
तिनान्होवाच यथेहनित्थाराजोनास्यनकंतथादित्यादयेनरर्षिणोक्तंसकृदित्यहेवास्मेभवति यएवंविद्वान्नेनात्मानंसंव
ध्यतेसंधत्ते १ देवाहवैसमेत्यप्रजापतिमब्रुन्नविहामोनविद्मइतिसोब्रवीद्धूलीश्चेभ्योमेतदृद्रोज्ञास्यतीयेतिततोवैनेनाग्नि
ज्ञानयदंतानवदंतइत्येतत्सर्वदेवानांसार्ष्टितासलोकतांसायोज्यनांगछंतियएवंवेदसशिखवानुकेशान्निकृंत्यान्निंविसृज्यतो
पवीतंनिष्क्रम्यपुत्रंदृष्ट्वात्यंब्रह्मनत्यंयत्तस्त्वंषट्कारस्त्वमाकारस्त्वंस्वाहात्वंस्वधात्वंधातात्वंविधातात्वंशत्वंप्रतिष्ठाशसीत

यपुत्रोवदत्यहंब्रह्मास्म्यहंयज्ञोवषट्कारोऽहंभौंकारोऽहंधानाऽहंनिधानाऽहंन्याऽहंप्रतिष्ठास्मीतिताभ्येतानृक्षन्नुब्रह्मन्नारक्षमाणपथेयद्वाऽमा
मनयेनत्रजानित्वाऽलियाद्यदक्षिणमानृक्षेनब्रह्मवेक्ष्यमाणाः प्रत्यायेतिक्वसार्योभवतिस्वर्म्यतिभवतिब्रह्मचारीवेदमधीतेवेदोवे
दान्वाचरिनब्रह्मचर्योदारानाहृत्यपुत्रानुननुरूत्साभिभूनिभिश्रक्तिोयंतेस्तस्यसंज्ञासोगुरुभिरनुज्ञातस्यवीर्धवेश्वसोरण्यं
परेत्याहादशनात्रंपयसाग्निहोत्रंजुहुयाद्दशराज्रंपयोभक्षःस्याद्दशराज्रंस्यांतेरग्नयेविष्णवेनरायप्रजापतयेचप्राजापत्यंचरु
वैष्णवंवैष्णिकपालमग्निसंस्कृतानिपूर्वाणिदारुपात्राण्यग्नौजुहुयान्मृन्मयान्यपः सञ्जुहुयात्तेजसानिगुरवेदद्यान्मात्मानमात्म
हायपरागानाहृत्यमाहृत्यपरागामित्येवंगार्हपत्यमित्येवंदक्षिणाग्निमेषमाहवनीयमरणीदेशाद्दक्षमुल्लिपिवेदित्येवंकेचिद्वि
स्वान्केशानुल्लिख्यत्रिसत्यंयतोपवीतंभूस्वाहेत्यप्सुजुहुयादतऊर्ध्वमग्नेनमर्षाग्नेवेशमग्निप्रवेशंविराण्वेनेमहाप्रस्खलनंदृष्ट्वा
श्रमंवायकेत्सयाः सार्यप्राश्नीयासोस्यसायंहोमोयत्प्रातःसोयंप्रातर्यद्रात्रीतद्रात्रियंसौर्णमासेयद्रसंतेकेशस्मश्रुलोमनखनिवाप
येत्सोस्याग्निष्टोमः सोस्याग्निष्टोमः २ सन्न्यासाग्नीन्पुनरावर्त्तयेन्नामभ्युपायमावाहयेदित्याध्यात्ममेत्राजपेस्वस्तीसर्वजीवे
भ्यस्त्युक्त्वादीक्षामुपेयात्प्राणायवासकक्षोपस्तंलोमान्यर्त्तलूषुमुंडोस्मूलोदरपात्रः कस्मादिताध्यात्मस्थ्यायतऊर्ध्वंगोपायुर्वि
युक्तभागोभवेद्रविकेतश्चरन्नीक्षीणोनरश्चाद्भवेकंधरयेच्छंतुसंतुरक्षणार्थंवर्षावज्रमितिनरपिलोकाः कुंडिकोचमसंज्ञिकंयत्रि
विष्टपमुपानहौ दीनोपधानिनीकंथांकौपीनाच्छादनंतथा पवित्रंस्नानसाटीचस्तरासंगमेवच यज्ञोपवीतंवेदांश्चसर्वतदूर्ध्वमेयेद्य
तिः स्नानंदंतधावंचोचमद्भिःपूताभिराचरेत् नदीपुलिनशायीस्याद्वागतेषुवायसेत् नाल्पार्थसुरुवद्वः स्याभ्यांत्रारीरमुपता
पयेत् स्तुयमानोननुष्येतनिंदितोनप्रपेत्सरान् एनांसृनिमुपासंतोतापयंतींद्रियाणीयत्तापयतींद्रियाणियदिति॥ ॥तृ
तीयः खंडः॥ ॥इत्यथर्ववेदेकरभ्युपनिषत्समाप्तेंद्रियाणि॥ २९॥ ॥ॐ देवताकृषयःसर्वेब्रह्माणमिदमब्रुवन् मृ
तस्यशरीरंतेपिंडःकर्मरूपहासचेतसः भिन्नेपंचात्मकेदेहेगतेपंचसुपंचधा क्वेदंसंस्थास्यतीदेहंकास्मिंस्त्वंनेष्यवस्थितः यहंव

१९

सनिनीयेपुत्र्यहंवसनिचाग्निषु अहमाकाशतोभूत्वाग्निमेकंतुवायुगः प्रथमेनतुपिंडेनगलांतस्यसंभवः द्वितीयेनतुपिंडेनमां
सत्वक्स्नेणितोद्भवः तृतीयेनतुपिंडेनमस्तिस्तस्याभिजायते चतुर्थेनतुपिंडेनअस्थिमज्जाप्रजायते पंचमेनतुपिंडेनहस्तांगु
ल्यः शिरोमुखं षष्ठेनकृतेनपिंडेनहस्तकंठनाकुजायते सप्तमेनतुपिंडेनदीर्घमायुःप्रजायते अष्टमेनतुपिंडेनवाक्पुष्पाणि
वीर्यवान् नवमेनतुपिंडेनसर्वप्रियसमाकृतः दशमेनतुपिंडेनभावनापूरनंतथा पिंडेपिंडेशरीरस्यपिंडदानेनसंभवः पिंड
दानेनसंभवरति॥ ॥इत्यथर्वणवेदेपिंडोपनिषत्समाप्तिर्विंशतिः॥ ॥२०॥ ॥ॐ अथैवांगिरसःस्थिविधःपुरुष
स्तद्यथाबाह्यात्मांतरात्मापरमात्मात्वेतित्वगस्त्रिचर्ममांसलोमांगुल्यंगुष्ठपृष्ठवंशनखगुल्फोदरनाभिमेढ्रकत्पूरुकपोलभ्रुवोल
लाटबाहुकपार्श्वशिरोधमनिकाक्षीणिश्रोत्राणिभवंतिजायतेम्रियतेतत्त्वेषबाह्यात्मानाम १ अथांतरात्मानामपृथिव्यापस्ते
जोवायुराकाशमिळाद्वेषस्नेहदुखकाममोहविकल्पनादिभिः स्मृतिलिंगउदात्तानुदात्तह्रस्वदीर्घप्लुतस्वलितगर्जनिस्फुटि
तमुदितहृस्वगीतवादित्रप्रलयविजृंभितादीनि श्रोताद्यर्थप्रातरसचिंतामंत्रोच्चारकर्तावित्यात्मापुरुषः पुराणोन्याय
मीमांसाधर्मशास्त्राणीतिश्रवणध्यानकर्षणकर्मविशेषणंकरोत्येषांतरात्मानाम २ अथपरमात्मानामयथाक्षरमुपासनी
यः सत्यप्राणायामप्रत्याहारसमाधियोगानुमानाध्यात्मचिंतकंचनिकाश्यमाकलंदुलबालाग्रशतसहस्रविकल्पनादि
भिर्नलभ्यतेनोपलभ्यतेननायतेनप्रियतेनगृह्यतेनदह्यतेनक्षुप्यतेनिर्गुणः साक्षीभूतः कूटस्थोनिरवयवात्मकेवलः सूक्ष्मो
निष्कलोनिरंजनोनिरभिमानः शब्दस्पर्शरूपरसगंधवर्जितोनिर्विकल्पोनिराकांक्षः सर्वव्यापीसोचिंत्योवर्ण्यश्चपुनात्य
कृत्यान्यपूतानिनिः क्रियः संस्कारोनास्तिसंस्कारोनास्त्येषपरमात्मापुरुषोनाम॥ ॥तृतीयः खंडः॥ ॥इत्यथर्व
णवेदेआत्मोपनिषत्समाप्तिर्विंशतिः॥ २८॥ ॥ॐ नमोथर्ववेदायनमोभगवतेश्रीमद्दिव्यलक्ष्मीनृसिंहायनमः अंब
कायनमोमहारुद्ररुद्ररूपायसर्वव्यापिनेनमोनमः ॐ कालरूपिणेवैराजरूपायनमः कालकालायनमोरामचंद्रतिलकाय॥

ॐ नमोब्रह्मवेदायश्रीनृसिंहस्वरूपिणे भद्रंकर्णेभिःशृणुयामदेवाभद्रंपश्येमाक्षभिर्यजत्राः स्थिरैरंगैस्तुष्टुवांसस्तनूभिर्व्यशेमदेवहितं यदायुः ॥ स्वस्तिनइंद्रोवृद्धश्रवाः स्वस्तिनःपूषाविश्ववेदाः स्वस्तिनस्तार्क्ष्योअरिष्टनेमिः स्वस्तिनोबृहस्पतिर्दधातु ॥ ॥ॐ द्यौनिः शांतिः शांतिः ॐ ॥ ॥ॐ आपोहवाइदमासन्सलिलमेवसप्रजापतिरेकः पुष्करपर्णेसमभवत्तस्यांतर्मनसिकामः समवर्ततेदंसृजेयमितिसोश्रमात्पतपुक्षोमनसानिर्गछतिताश्चापइदंनिधनंकरोतिनिरेणाभ्युक्षा कामस्तदग्रेसमवर्तताधिमन सोरेतः प्रथमंयदासीत् सतोबंधुमसतिनिरविंदन्हृदिप्रतीष्याकवयोमनीषेत्युपैनेनदुपपन्नमतियत्कामोभवतियएवंवेद स्ततोत प्यतसस्तभ्वा सएनंमहराजनारासिंहमानुष्टुभमपश्यत्तेनर्चेसर्वमिदमस्तृजनयदिदंकिंचनस्यात्सर्वमिदमनुष्टुभमित्याचक्ष तेयदिदंकिंचानुष्टुभेवाइमानिभूतानिजायंतेअनुष्टुभाजातानिजीवत्यनुष्टुभंप्रयंत्यभिसंविशंतिनस्येषाभवत्यनुष्टुप्प्रथमाभव त्यनुष्टुबुत्तमाभवतिवाग्वाअनुष्टुबेषवाग्वैसर्वाभूतानिसर्वाण्येवैनांछंदांसिप्रीणयदनुष्टुबिति ॥ ॥प्रथमः खंडः ॥ ॥ ससागरांसपर्वतांसमहीपांवसंधरां तत्साम्नःप्रथमंपादंजानीयाद्यइमेगंधर्वाअरण्याःसेवितमंतरिक्षंतेनतत्साम्नोद्वितीयंपादंजानी याद्यइमेरुद्रादिग्भिः सर्वैर्देवैःसेवितंदिवंतत्साम्नः तृतीयपादंजानीयाद्यइमेत्रयीविद्यादेवीछंदोभिश्चतुर्थंपादंजानीया द्योजानीतेसोमृतत्वंचगछत्यमृयत्तुः सामाथर्वणश्चत्वारोवेदाः सांगाः सरहस्याश्चत्वारः पादाभवंतिकिंभ्यानंकिंदैवतंकाव्यंगानि कानिदेवतानिकिंछंदः ककथमिति ॥ ॥द्वितीयः खंडः ॥ ॥सहोवाचप्रजापतिः सयोहवैतन्महावित्स्यात्तस्यैषपरंपारंश्रियाभिषे कंतत्साम्नोगंवेदश्रियाहैवाभिषिच्यतेसर्वेवेदाःप्रणवादिकास्तंप्रणवंतत्साम्नोगंवेदसत्रीन्लोकान्जयतिचतुर्विंशत्यक्षरामहाल क्ष्मीर्यजुस्तत्साम्नोगंवेदस आप्नुयेदाः श्रीर्तिसौभाग्यवान्भवतिनस्मादिदंसांगंसामजानीयाद्योजानीतेसोमृतत्वंचगछतिसावि त्रीप्रणवंयजुस्तदक्षरंस्त्रीरूपायनेलंतिहृत्रिंशदक्षरंसामजानीयाद्योजानीतेसोमृतत्वंचगछतिसावित्रीयजुर्लक्ष्मीप्रणवंयदिजा नीयात्स्त्रीरूपंसमृतोधोगछतिनस्मात्सर्ववेदानाचक्षीतयद्याचक्षीतस आचार्यःस्तेनेवमृतोधोगछति ॥ ॥तृतीयः खंडः ॥ ॥ ३९ ॐ सहोवाचप्रजापतिरग्निर्वैदेवानादंसर्वंविश्वानिभूतानिप्राणावाइंद्रियाणिपशवोन्नमभृतंसंभाट्स्वराड्विराट्तत्साम्नः प्रथमं

पादंजानीयाद्ऋग्यजुःसामाथर्वरूपः सर्वेणसरादित्यहिरण्मयः पुरुषस्तत्साम्नोद्वितीयंपादंजानीयादोषधीनांप्रभवतिनाराधिपतिः सोम स्तत्साम्नस्तृतीयंपादंजानीयात्प्रत्यक्षशिवः सहरिः सरुद्रः सोग्निः सोक्षरः परमः स्वराट्तत्साम्नश्चतुर्थंपादंजानीयाद्योजानीतेसो मृतत्वंचगछत्युग्रेप्रथमस्थायंज्वलंद्वितीयस्थायंनृसिंहतृतीयस्थायंमृत्युंचतुर्थस्थायंसामजानीयाद्योजानीतेसोमृतत्वंचगछति तस्मादिदंसामयएवंविद्वांसमेवंवेदसंसारान्मुच्यतेमोचयतिनमुमुक्षुर्भवतिनजपोतेनेवजारीरेणदंडवतादर्शनंकरोतिनतस्मा दिदमेवमोक्षहारंकल्पोतान्येषांभवतिनस्मादिदंसांगंसामजानीयाद्योजानीतेसमुमुक्षुर्भवति ॥ ॥पंचमः खंडः ॥ ॥श्रीरू तंसत्यंब्रह्मपुरुषंतमसःपरस्तात्सूर्यवर्णंतमसःपरस्तात्सूर्यवर्णंतमसःपरस्तात्सूर्यवर्णंतमसःपरस्तात्सूर्यवर्णं कृष्णपिंगलंऊर्ध्वरेतंविरूपाक्षंविश्वरूपायवैनमोनमोनमोनमः इमापतिः पशुपतिः पिनाकीत्यमितयुतिरीशानः सर्वविद्यानामीश्वरः सर्वभूतानांब्रह्माधिपतिर्ब्रह्मणोधिपतिर्मोयंतुवेदवाच्यस्तेसामजानीयाद्योजानीतेसोमृतत्वंचगछतिम हाप्रथमोवार्धस्यांसर्वतोद्वितीयोतार्धस्यांषण्णांतृतीयोतार्धस्यांनमाचतुर्थोतार्धस्यांसामजानीयाद्योजानीतेसोमृतत्वं चगछतितस्मादिदंसामसद्विद्वानेदमर्धंपरंब्रह्मतमेवंविद्वान्मृतइहभवतितस्मादिदंसांगंसामजानीयाद्योजानीतेसोमृतत्वं चगछति ॥ ॥षष्ठः खंडः ॥ ॥ विश्वमसृजतेनवैविश्वमिदमसृजतयदसृजतविश्वमभवत्तदनुव्रजा यनेब्रह्मणः सायुज्यंसलोकतांयंतितस्मादिदंसांगंसामजानीतेसोमृतत्वंचगछतिविष्णुत्रयमोंस्यांतंमुखंद्वितीयस्यांतेभद्रंतृतीय स्यांतंयम्यद्रंचतुर्थस्यांतंयोसोसवेदयतूदिदंकिंचात्मनिब्रह्मणश्चानुषुभंजानीयाद्योजानीतेसोमृतत्वंचगछतिस्त्रीपुंसौवीर्यवद्रं वस्ठानुमाक्षंतनमेमर्वैश्वर्यंवेदरातियत्रकुत्रापिमृयेतदेहांतेदेवः परंब्रह्मनारकंव्याचष्टेयनामावामृतिभूत्वासोमृतत्वंचगछति तस्मादिदंसाममध्यगंब्रह्मपतितस्मादिदंसामांगंब्रह्मपतिर्यएवंवेदेतिमहोपनिषद्यएतांमहोपनिषदंवेदसकृत्पुरश्चरणोपिमहा

विष्णुर्भवति ॥ ॥ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥ ॥ इत्यथर्ववेदे नृसिंहपूर्वतापनीयस्योपनिषदः कोनविंशतिः ॥ १९ ॥

ॐ देवासहवैभ्यो पापाभ्यः संसाराद्यद्विभीयुस्तेप्रजापतिमुपाधावंस्तेभ्यएतंमंत्रराजंनारसिंहमानुष्टुभंप्रायच्छत्तेनवैसर्वेनेमृत्युं
जयंत्सर्वेपाप्मानमनरंतंसंसारंतारंरस्तस्माद्योमृत्योः पाप्मभ्यः संसाराद्यद्विभीयाद्यएतंमंत्रराजंनारसिंहमानुष्टुभंप्रनिगृह्णीयात्तस्मान्मृत्युंज
यतिनिस्पाप्मानंनरंतंसंसारंतरतिनस्यहवैप्रणवस्यायापूर्वीमात्रापृथिव्यकारः सकृत्पिर्कृग्वेदोव्रत्यात्यजुर्वेदोगार्हपत्यः ससाम्नः
त्रयमःपादोभवतिद्वितीयोंतरिक्षंसरकारः सयजुर्वेदोरुद्रो दक्षिण्यादित्यजगत्याहवनीयः स्त्रिष्टकृद्यदक्षिणाग्निस्तस्माद्द्वितीयः पादोभवति
तृतीयोद्यौः समकारस्तसामभिः ससामवेदोरुद्रो आदित्यजगत्याहवनीयः सान्नीयः पादोभवतियायमाने अस्यचनुर्थार्धमात्रासासोम
लोकओंकारः सोथर्वणैर्मंत्रैरथर्ववेदसंवर्तकाग्निर्मरुतोविराडेकऋषिर्भास्वतीस्मृतासाम्नश्चतुर्थः पादोभवति ३ ॥ प्रथमःखंडः ॥

अहासतः प्रथमः पादोभवत्यशक्षरात्रयः पादाभवंत्येवंहात्रिंशदक्षराणिसंपद्यंतेहात्रिंशदक्षरा अनुष्टुबनुष्टुभवत्यनुष्टुभासर्वमिदंसृष्टम
नुष्टुभासर्वमुपसंहरतेनस्यहृदयंचोगानिभवंतिचत्वारः पादाश्चत्वार्यंगानिभवंतिसप्तवंसर्वंपचमंभवत्योत्तरयायनम ॐ शिरसेस्वाहोमि
स्वायेवोपदीकत्वायदुंनेत्रयायचोपदृ अस्यायफरितिप्रथमंप्रथमेनयुज्यंतेद्वितीयंद्वितीयेननृतीयंनृतीयेनचतुर्थंचतुर्थेनपंचमंपं
चमेनव्यत्तिष्यन्तिव्यत्तिषन्ताचाद्यमेनोकास्तस्माद्यानिषन्नान्यंगानिभवंत्योमित्येनदक्षरमिदंसर्वंतत्प्राप्त्यक्षरंभुभयन ॐ कारोभवती
त्यक्षराणांन्यासमुपदिशंतिअथवाहिनस्तस्यहृदाग्रेप्रथमेकाननेजानीयाद्योजातीतेसामुतत्वेचगलतिवीर्यंद्वितीयंस्कानेमहादिक्षुतृती
यंस्कन्धेचतुर्थंसर्वेनोमुखंपंचमेनृसिंहंषष्ठेभीषणंसप्तमेभद्रमष्टमेमृत्युनवमेनमामिदशममहमित्येकादशेकाननेजानीयाद्योजा
तीतेसोमृतत्वंचगलतिएकादशपदानुष्टुभुभवत्यनुष्टुभासर्वमिदंसृष्टमनुष्टुभासर्वमुपसंहरतेनस्मात्सर्वमिदमानुष्टुभंजानीयाद्यो
जानीतेसोमृतत्वंचगलतिएकादशपदानुष्टुभुभवत्यनुष्टुभासर्वमिदंसृष्टमनुष्टुभासर्वमुपसंहरतेनस्मात्सर्वमिदमानुष्टुभंजानीयाद्यो
जानीतेसोमृतत्वंचगलति २ ॥ ॥ द्वितीयःखंडः ॥ ॥ देवाहवैप्रजापतिमब्रुवन्यकस्माद्युच्यतेऽग्रमितिसहोवाचप्रजाप
तिर्यस्मात्त्वमहिम्नासर्वांल्लोकान्सर्वान्देवान्सर्वानात्मनः सर्वाणिभूतान्यग्रेऽत्यजस्त्वंसृजसिविभुसृजसिवासयत्यद्धृक्षयतेऽद्याद्यते २१
स्फ्रियुतेगर्नेसदंयुवानंमृगेनभीमंयुपहत्युयुग्रं मृडाजात्रिंसिंहस्तवानोऽन्यंते अस्मन्नियपेनुमेनाः तस्माद्युच्यतेऽग्रमित्यथकस्मा

द्युच्यतेवीरमितियस्मात्त्वमहिम्नासर्वांल्लोकान्सर्वान्देवान्सर्वानात्मनः सर्वाणिभूतानिविरमसिविरामयत्यजस्त्वंसृजसिविसृजसिविया
सयसियतेवीरः कर्मण्यः क्रूरक्षायुक्तश्चायाजायतेदेवकामः तस्मादुच्यतेवीरमित्यथकस्मादुच्यतेमहाविष्णुमितियस्मात्त्वमहि
म्नासर्वांल्लोकान्सर्वान्देवान्सर्वानात्मनः सर्वाणिभूतानिव्याप्नोतिव्यापयतिस्वेहोयथापत्सालपिंडंशान्तमूलंतमोतत्रानमनुव्या
पंत्यतिव्यक्तोव्याप्यतेव्यापयते तस्मान्नजातः परोऽन्योऽस्तियआविवेशभुवनानिविश्वा यस्मादन्येनपरंकिंचनास्तिप्रजा
पतिः प्रजयासंविदानस्त्रीणिज्योतींषिसचतेसषोडशी तस्मादुच्यतेमहाविष्णुमित्यथकस्मादुच्यतेज्वलंतमित्यः स्वमहिम्ना
सर्वांल्लोकान्सर्वान्देवान्सर्वानात्मनः सर्वाणिभूतानिस्वतेजसाज्वलतिज्वालयतिज्वाल्यतेज्वलतेसवितासवितारौशोशी
पयद्रप्यमानोज्वलयंज्वलितःपचिनपस्यंतपनोरोचमानः कल्याणस्तस्मादुच्यतेज्वलंतमित्यथकस्मादुच्यतेसर्वनोमुख
मितियस्मात्स्वयमनिद्रयोपिसर्वतः पश्यतिसर्वतः शृणोतिसर्वतोगच्छतिसर्वतआदत्तेसर्वगः सर्वस्मिन्नेति एकः पुरस्तायद्रंक्ष्य
वयतोचभूवनस्यगोपाः यमग्नेतिभुवनंसांपरायेनमामिसतमहंसर्वतोमुखं तस्मादुच्यतेसर्वतोमुखमित्यथकस्मादुच्यतेनृसिंह
इतियस्मात्सर्वेषांभूतानांनाशयितमः श्रेष्ठतमश्चसिंहोवीर्यतमः श्रेष्ठतमश्चतस्मान्नृसिंहआसीत्तमेश्वरोजगत्पतिंतवाएनद्रूपमस
रंभवति त्रनद्दिष्युस्तवंतवीर्येणमृगेनभीमः कुचरोगिरिष्ठाः यस्योरुषुविक्रमणेष्वधिक्षियंतिभुवनानिविश्वा तस्मादुच्यते
नृसिंहमित्यथकस्मादुच्यतेभीषणमितियस्माद्यस्यदृष्ट्वारुपंदृष्ट्वासर्वेलोकाः सर्वेदेवाः सर्वाणिभूतानिभीत्यापालयंतेस्वयंयतः
कुतकुश्चिन्नबिभेति भीषास्माद्वातः पवतेभीषोदेतिसूर्यः भीषास्माद्ग्निश्चेंद्रश्चमृत्युर्धावतिपंचमइतितस्मादुच्यतेभीषणमित्य
थकस्मादुच्यतेभद्रमितियः स्वयंभद्रोभूत्वासर्वतोभद्रंददातिरोचनारोचमानश्चोभनः शोभमानः कल्याणः भद्रंकर्णेभिःशृणुया
देवाभद्रंपश्येमाक्षभिर्यजत्राः स्थिरैरंगैस्तुष्टुवांससतनूभिर्व्यशेमदेवहितंयदायुः तस्मादुच्यतेभद्रमित्यथकस्मादुच्यतेमृत्युमिति
यस्मात्त्वमहिम्नास्वभक्तानांस्मृतएवमृत्युमपमृत्युंचमारयते यआत्मदाबलदायस्यविश्वेउपासतेप्रशिषंयस्यदेवाः यस्यछाया
मृतंयस्यमृत्युः कस्मैदेवायहविषाविधेम तस्मादुच्यतेमृत्युमृत्युमितियथकस्मादुच्यतेनमामीतियस्मात्सर्वेदेवानमंतिमुमुक्षु

वोऽत्यसावादित्यश्च प्रत्यक्षलक्षणस्यानिर्देश्यत्वादत्यक्ष्यं यस्मिन्निदं द्वैतं रज्जौ सर्पमिवाऽऽरोपितं तस्माद्दुच्यतेनमामि
त्यथवास्माद्दुच्यतेऽहमिति अहमस्मिप्रथमजा३ ऋतस्यपूर्वंदेव्यो अमृतस्यनाभिः योमाददातिसदृदेयामायाहमन्नमन्न
दंतमद्मि अहंविश्वंभुवनमभ्यभवंसुवर्णज्योतीः एवमेवंदृश्यत्वनिषेधन् तृतीयः खंडः इत्यथर्वणवेदेतामन्त्रीयेमहोपनि
षच्चिरान् ३० ॥ ॥ॐ ॥ ॥ॐ देवाहवैयत्रजापतिमब्रुन्नानुशुभस्यमंत्रान्नरसिंहस्याकिंवीजंनोब्रूहिभग
वइतिसहोवाचप्रजापतिर्मायावाएषानारसिंहीसर्वमिदंसृजतिसर्वंनिरक्षतिसर्वंमिदंसंहरतिनस्मान्मायामेनांश्रीकिंनिद्या
यएतांमायांश्रीकिंवेदसपाप्मानंतरतिमृत्युंतरतिनस्संसारंतरतिसोमृतत्वंगच्छतिमहतींश्रियमश्नुतेभीमांसेनेत्यृचाभिनोऽ
स्मादारीर्घाद्दुःखाद्रक्षतुनोयेनिर्यदिहस्वाभवतिसर्वंपाप्मानंदहत्यमृतत्वंचगच्छतियदिदीर्घोभवतिमहतींश्रियमश्नुयादमृतत्वंचग
च्छतियदिप्लुताभवतित्रानवान्भवत्यमृतत्वंगच्छतिनदेतदृषिणाकृंनिर्देशनं सर्पोपाहियऋषीनस्रऽश्रियंलक्ष्मीमोपत्म
मेविकांगां षष्ठींचयमिद्रसेनेत्युवाचाऽऽदुस्लाविद्यांअत्रयोनिस्वरूपांतामिहायुषेशरणंप्रपद्येसर्वंपांवाएतद्भूतामाकाशः परा
यणंसर्वाणिहवाइमानिभूतान्याकाशादेवसमुत्पद्यंतेआकाशंप्रत्यस्तंयंत्यभिसंविशंतितस्मादाकाशोवीर्यं
विद्यातदेतदृषिणाकृंनिर्देशनं हंसः शुचिषद्वसुरंतरिक्षसद्धोतावेदिषदतिथिर्दुरोणसत् नृषद्वरसदृतसद्व्योमसदब्जा
गोजाऋतजाअद्रिजाऋतंबृहद्यएवंवेदेतिमहोपनिषत् ॥ ॥ प्रथमः खंडः ॥ ॥तापनीयेमहोपनिषत्तृतीयंएकविं
शान् ३१ ॥ ॥ ॥ॐ देवाहवैयत्रजापतिमब्रुन्नानुशुभस्यमंत्रान्नरसिंहस्यागमंत्रान्नोब्रूहिभगवइतिसहो
वाचप्रजापतिः प्रणवंसावित्रीयंतुर्यलक्ष्मीनृसिंहगायत्रीमित्येतानिजानीयाद्योजानातिसोमृतत्वंगच्छतिॐ मित्येतदक्ष
रमिदंसर्वंतस्योपव्याख्यानंभूतंभव्यंभविष्यदितिसर्वमोंकारएवयच्चान्यत्त्रिकालातीतंतदप्योंकारएवसर्वंह्येतदात्मायमा
त्मात्रह्मसोयमात्माचतुष्पाद्जागरितस्थानोबहिः प्रज्ञः सप्तांगएकोनविंशतिमुखः स्थूलभुग्वैश्वानरः प्रथमः पादः खज
स्थानोंतः प्रज्ञः सप्तांगएकोनविंशतिमुखः प्रविविक्तभुक्तैजसोद्वितीयः पादोयत्रसुप्तोनकिंचनकामंकामयतेनकंचन

स्वप्नंपश्यतिनतत्रसुप्तस्थानएकीभूतः प्रज्ञानघनएवानंदमयोह्यानंदभुक्चेतोमुखः प्राज्ञस्तृतीयः पादएषसर्वेश्वरएषसर्व
ज्ञएषोन्तर्याम्येषयोनिः सर्वस्यप्रभवाप्ययौहिभूतानांनान्तरंबहिः प्रज्ञंनांतः प्रज्ञंनोभयतः प्रज्ञंनप्रज्ञंनाप्रज्ञंनप्रज्ञानघनमदृश्य
महार्यमग्राह्यमलक्षणमचिंत्यमव्यपदेश्यमेकात्मप्रत्ययसारंप्रपंचोपशमंशिवमद्वैतंचतुर्थमन्यंमन्यंतेसआत्मासविज्ञेयः॥१॥प्रथमः
खंडः॥ ॥अथसावित्रीगायत्रीयानृषीप्रोक्तानयासर्वमिदंव्याप्तंधृणिरितिद्व्यक्षरेसूर्यइतित्रिण्यक्षरेतदिदंसर्व
सावित्रस्याष्टाक्षरंपादंश्रियानिषिक्तंयएवंवेदाभिषिच्यतेनदेतदाभ्युक्तं ऋचोऽक्षरेपरमेव्योमन्यस्मिन्देवा अ
धिविश्वेनिषेदुः यस्तन्नवेदकिंऋचाकरिष्यतियइत्तद्विदुस्तइमेसमासतेइतिनहवाएतस्यऋचानयजुषानसाम्नार्थालियः
सावित्रींवेदेत्योभुर्लक्ष्मीर्भुवर्लक्ष्मीः स्वयःकालकर्णीतन्नोमहालक्ष्मीः प्रचोदयात् इत्येषावैमहालक्ष्मीर्यजुर्गायत्रीचतुर्वि
शत्यक्षरभवतिगायत्रीवाइदंसर्वंयदिदंकिंचतस्माद्यएतांमहालक्ष्मीयाजुषीवेदमहतींश्रियमश्नुते ॐ नृसिंहायविद्महे
वज्रनखायधीमहितन्नः सिंहः प्रचोदयात् इत्येषावैनारसिंहगायत्रीवेदानांवेदानांनिदानंभवतियएवंवेदसविदानंवाऽभ्य
वति॥ ॥द्वितीयः खंडः॥ ॥देवाहवैयत्रजापतिमब्रुवन्नथकेनैत्रैदेवस्कन्दःप्रीतोभवतिसात्मानंदर्शयतिनन्नोब्रूहिभ
गवइतिसहोवाचप्रजापतिः योवैनृसिंहोदेवोभगवान्यश्चब्रह्मातस्मैवैनमोनमो १ योवैनृसिंहोदेवोभगवान्यश्चविष्णुस्त
स्मैवैनमोनमो २ योवैनृसिंहोदेवोभगवान्यश्चमहेश्वरस्तस्मैवैनमोनमो ३ योवैनृसिंहोदेवोभगवान्यश्चपुरुषस्तस्मैवैनमो
नमो ४ योवैनृसिंहोदेवोभगवान्यश्चेश्वरस्तस्मैवैनमोनमो ५ योवैनृसिंहोदेवोभगवान्यश्चसरस्वतीतस्मैवैनमोनमो ६
योवैनृसिंहोदेवोभगवान्यश्चश्रीस्तस्मैवैनमोनमो ७ योवैनृसिंहोदेवोभगवान्यश्चगौरीतस्मैवैनमोनमो ८ योवैनृसिंहोदेवोभ
गवान्यश्चप्रकृतिस्तस्मैवैनमोनमो ९ योवैनृसिंहोदेवोभगवान्यश्चविद्यातस्मैवैनमोनमो १० योवैनृसिंहोभगवान्यश्चोंकार
स्मैवैनमोनमो ११ योवैनृसिंहोदेवोभगवान्यश्चसर्वोमात्रास्मैवैनमोनमो १२ योवैनृसिंहोदेवोभगवान्यश्चवेदाःसांगाःस
शास्त्रास्तस्मैवैनमोनमो १३ योवैनृसिंहोदेवोभगवान्यश्चपंचाग्नयस्तस्मैवैनमोनमो १४ योवैनृसिंहोदेवोभगवान्याःसप्तच्या

तन्नयः स्तस्मैवेनमोनमो १५ योवेनृसिंहोदेवोभगवान्येचाप्योक्षयास्तस्मैवेनमोनमो १६ योवेनृसिंहोदेवोभगवान्
येचाप्योवसवस्तस्मैवेनमोनमो १७ योवेनृसिंहोदेवोभगवान्येचैकादशरुद्रास्तस्मैवेनमोनमो १८ योवेनृसिंहोदेवोभ
गवान्येद्वादशादित्यास्तस्मैवेनमोनमो १९ योवेनृसिंहोदेवोभगवान्येचाप्योग्रहास्तस्मैवेनमोनमो २० योवेनृसिं
होदेवोभगवान्यानिपंचमहाभूतानितस्मैवेनमोनमो २१ योवेनृसिंहोदेवोभगवान्यश्चत्रैलोक्यंतस्मैवेनमोनमो २२
योवेनृसिंहोदेवोभगवान्यश्चामृत्युस्तस्मैवेनमोनमो २३ योवेनृसिंहोदेवोभगवान्यश्चमनुस्तस्मैवेनमोनमो २४
योवेनृसिंहोदेवोभगवान्मृत्युस्तस्मैवेनमोनमो २५ योवेनृसिंहोदेवोभगवान्यश्चयमस्तस्मैवेनमोनमो २६ यो
वेनृसिंहोदेवोभगवान्यश्चांतकस्तस्मैवेनमोनमो २७ योवेनृसिंहोदेवोभगवान्यश्चप्राणस्तस्मैवेनमोनमो २८
योवेनृसिंहोदेवोभगवान्यश्चसूर्यस्तस्मैवेनमोनमो २९ योवेनृसिंहोदेवोभगवान्यश्चसोमस्तस्मैवेनमोनमो ३०
योवेनृसिंहोदेवोभगवान्यश्चजीवस्तस्मैवेनमोनमो ३१ योवेनृसिंहोदेवोभगवान्यश्चविराट्तस्मैवेनमोनमो ३२
योवेनृसिंहोदेवोभगवान्यश्चसर्वंतस्मैवेनमोनमो ३३ इतिनारदप्रजापतिरब्रवीत्तूष्णींबभूवतेनैतेनृसिंहेनिर्भयंस्कृतम्
स्कृतोदेवः प्रीतोभवतिस्वात्मानंदर्शयतिस्मैएतेमंत्रैर्नित्यंदेवंस्तोतिसदेवंपश्यतिसोमृतत्वंचगच्छतिसोमृतत्वंच
गच्छतिएवंवेदेतिमहोपनिषत् ॥ ॥ तृतीयः खंडः ॥ ॥ इत्यथर्वणवेदेनारायणीयेमहोपनिषत्त्रिंशत् ॥
देवाहवैप्रजापतिमब्रुवन्ननुष्टुभस्यमंत्रराजस्यनारसिंहस्यमहाचक्रंनामचक्रंनोब्रूहिभगवन्इतिसार्वकामीतंमो
क्षद्वारंयद्योगिनमुपरिष्टान्निसहोवाचब्रजापतिः यउरंमाणत्रूरदर्शनं महाचक्रंतस्मात्सउरंभवतिषट्चक्रंभवति
षट्वाअस्तत्चक्रतुभिः संमितंभवतिमध्येनाभिर्भवतिनाभ्यांवाएतेअराः प्रतिष्ठिताभवंतिमाययावाएतत्सर्वंवेष्टि
तंभवतिनात्मानंमायास्पृशंतिनस्मान्मायायावाहिर्वेष्टितंभवतिसेत्रंक्षेत्रंवामायेषासंपद्यतेयान्यष्टाक्षरमष्टपत्रंचक्रं
भवत्यष्टाक्षरागायत्रीगायत्र्यासंमितंभवतिनस्मान्मायायावाहिर्वेष्टितंभवतिसेत्रंक्षेत्रंवामायेषासंपद्यतेषडक्षरादक्षरार

षत्रंचक्रंभवतिहादशाक्षरावैजगतीजगत्यासंमितंभवतिबहिर्मायायावेष्टितंभवत्यथषोडशारंषोडशपत्रंचक्रंभवतिषोडशाकलो
वैपुरुषः पुरुषएवैदंसर्वंपुरुषेणसंमितंभवतिमायायावाहिर्वेष्टितंभवत्ययद्वात्रिंशदरंद्वात्रिंशत्पत्रंचक्रंभवतिद्वात्रिंशदक्षरा
वाअनुष्टुबनुष्टुभासंमितंभवतिबहिर्मायायावेष्टितंभवत्यरेषीण्यलक्षत्वंभवतिवेदावाएतेअराः पंचैवीणतत्पर्वतः परिक्रम
तिलक्षंसिंधेपत्राणि ॥ ॥ प्रथमः खंडः ॥ ॥ तदेतल्लक्षदर्शनंमहाचक्रंतस्यमध्येनाभ्यांनारकंभवतियदक्षरंनारसिंहमेकाक्ष
रंतद्भवतिषट्कपत्रेषुषडक्षरंसदर्शनंभवत्यरसपत्रेषुषडक्षरंनारायणंभवतिद्वादशकपत्रेषुद्वादशाक्षरंवासुदेवंभवतिषोड
शकपत्रेषुमाम्रिकाद्याः सबिंदुकाः चौडशस्वराभवंतिद्वात्रिंशत्कपत्रेषुद्वात्रिंशदक्षरंमंत्रराजंनारसिंहमानुष्टुभंभवतितन्महा
चक्रंसार्वकामिकंमोक्षद्वारमक्षय्यंनुर्मयंसाममयंब्रह्ममयमेतन्मयंभवतितस्यपुरस्ताद्धसश्चआसतेरुद्रादक्षिणतआदित्याः
पश्चाद्विश्वेदेवाउत्तरतोब्रह्मविष्णुमहेश्वरानाभ्यांसूर्याचक्रमसोपार्श्वयोस्तदेतदेवाभ्युक्तंऋचोअक्षरेपरमेव्योमन्यस्मिन्देवा
अधिविश्वेनिषेदुः यस्तन्नवेदकिमृचाकरिष्यतियइत्तद्विदुस्तइमेसमासतइतिनारदतत्कदर्शनंमहाचक्रंचालोवायुवायावैदस
महान्भवतिसगुरुर्भवतिससर्वयोमंत्राणांमुपदेष्टाभवत्यनुष्टुभोहोमंकुर्यादनुष्टुभार्चनंनारदेतद्राक्षोध्रंमृत्युतारकंगुरुर्नोब्रूयंक
ठेवाहोविरवायांवाबधीयात्ससहस्रीपयनीभूमिः दक्षिणार्थंनावकल्पंतेतस्मात्कुलंधयायांकांचिद्दक्षिणांदद्यात्सादक्षिणाभवति
॥ ॥ द्वितीयः खंडः ॥ ॥ देवाहवैप्रजापतिमब्रुवन्तस्यमंत्रराजस्यफलंनोब्रूहिभगवन्इतिसहोवाचप्रजापतिर्यएतंमंत्रराजं
नारसिंहमानुष्टुभंनित्यमधीतेसोग्निपूतोभवतिसवायुपूतोभवतिसआदित्यपूतोभवतिससोमपूतोभवतिससत्यपूतोभवतिस
लोकपूतोभवतिसब्रह्मपूतोभवतिसविष्णुपूतोभवतिसरुद्रपूतोभवतिसवेदपूतोभवतिससर्वपूतोभवतिससर्वपूतोभवति
॥ ॥ तृतीयः खंडः ॥ ॥ यएतंमंत्रराजंनारसिंहमानुष्टुभंनित्यमधीतेसपापानंनरतिसमुद्युंतरतिसब्रह्महत्यांतरतिसबी
रहत्यांतरतिसभ्रूणहत्यांतरतिससंसारंतरतिससर्वंतरतिससर्वंतरति ॥ ॥ चतुर्थः खंडः ॥ ॥ यएतंमंत्रराजंनारसिंहमा
नुष्टुभंनित्यमधीतेसोग्निंस्तंभयतिसवायुंस्तंभयतिसआदित्यंस्तंभयतिससोमंस्तंभयतिसउदकंस्तंभयतिसर्वांस्तंभयतिसस

वीग्रहांल्लंभयतिसविश्वंल्लंभयतिसविश्वंल्लंभयति॥ ॥पंचमः खंडः॥ ॥यएतंमंत्रराजंनारसिंहमानुष्टुभंनित्यमधीतेसभूर्लो
कंजयतिसभुवर्लोकंजयतिसस्वर्गलोकंजयतिसमहर्लोकंजयतिसजनोलोकंजयतितपोलोकंजयतिसत्यलोकंजयतिससर्वलो
कंजयतिससर्वलोकंजयति॥ ॥षष्ठः खंडः॥ ॥यएतंमंत्रराजंनारसिंहमानुष्टुभंनित्यमधीतेसमनुज्ञानाकर्षयतिसदेवानाकर्ष
यतिसगंधर्वानाकर्षयतिसनागानाकर्षयतिसयक्षानाकर्षयतिससर्वानाकर्षयतिसर्वानाकर्षयति॥ ॥सप्तमः
खंडः॥ ॥यएतंमंत्रराजंनारसिंहमानुष्टुभंनित्यमधीतेसोग्निष्टोमेनयजतेसोत्याग्निष्टोमेनयजतेसउक्थेनयजतेसषोडशि
नायजतेसवाजपेयेनयजतेसोतिरात्रेणयजतेसोप्तोर्यामेणयजतेससर्वैःक्रतुभिर्यजतेससर्वैक्रतुभिर्यजते॥ ॥अष्टमःखंडः॥
यएतंमंत्रराजंनारसिंहमानुष्टुभंनित्यमधीतेसऋचोधीतेसयजूंष्यधीतेससामान्यधीतेसोथर्वणामधीतेसोंगिरसमधीतेस
शास्त्राणिअधीतेसपुराणान्यधीतेसल्यानधीतेसगाथाअधीतेसनाराशंसीरधीतेसप्रणवमधीतेससर्वमधीते॥ ॥न
वमःखंडः॥ ॥अनुपनीतश्चातमेकमेकेनोपनीतेनतत्समुपनीतंश्चातमेकमेकेनगृहस्थेनतत्समंगृहस्थश्चातमेकमेकेनवानप्रस्थे
नतत्समंचवानप्रस्थश्चातमेकमेकेनयतिनातत्समंयतीनांतुश्चतंपूर्णमेकेनरुद्रजापकेनतत्समंरुद्रजापीश्चातमेकेनाथर्वशिरः
शिखाध्यापकेनतत्समंअथर्वशिरः शिखाध्यापकश्चातमेकेनैतापनीयोपनिषदध्यापकेनतत्समंनापनीयोपनिषदध्यापकश्चातं
मेकमेकेनमंत्रराजजापकेनएतत्समंतद्वाएतत्परमंधाममंत्रराजजापकेस्ययत्रसूर्योनतपतियत्रनवायुर्वातियत्रनचंद्रमाभा
तियत्रननक्षत्राणिभांतियत्रनाग्निर्दहतियत्रनमृत्युः त्रविंशतियत्रनदुःखंसदानंदंपरमानंदंशाश्वतंशांतसदाशिवंब्रह्मादि
वंदितंयोगिध्येयंयत्रगत्वाननिवर्तंतेयोगिनस्तद्देतदृचाभ्युक्तं तद्विष्णोः परमंपदंसदापश्यंतिसूरयः दिवीवचक्षुराततं तद्वि
प्रासोविपन्यवोजाग्वांसः समिंधते विष्णोर्यत्परमंपदमितितद्देतन्निष्कामस्यभवतितद्देतन्निष्कामस्यभवतियएवंवेदेति
महोपनिषत्॥ ॥इत्यथर्वणवेदेनृसिंहपूर्वतापिनीयंमहोपनिषत्संपूर्णमीत्रयत्रिंशत्॥ ॥ ५७ ॥ ॥ २४
अथोत्तरतापिनीयंविव्यते॥ ॥ॐ नमोभगवतेश्रीनृसिंहाय भद्रंकर्णेभिः शृणुयामदेवाभद्रंपश्येमाक्षभिर्यजत्राः॥

MEMORIAL

स्थिरैरंगैस्तुष्टुवांसस्तनूभिर्व्यशेमदेवहितंयदायुः॥ स्वस्तिनइंद्रोवृद्धश्रवाःस्वस्तिनःपूषाविश्ववेदाः स्वस्तिनस्तार्क्ष्यो
अरिष्टनेमिः स्वस्तिनोबृहस्पतिर्दधातु॥ ॐ शांतिः शांतिः शांतिः ईषाहवैनंजापतिमनुचरणोरणीयांसमिममात्मानमो
कारेणोच्यात्मन्येवैतियथेयंमित्येतदक्षरमिदंसर्वंतस्योपव्याख्यानंभूतंभवद्भविष्यदितिसर्वमोंकारएवयच्चान्यत्त्रिकालातीतंतद
प्योंकारएवसर्वंह्येतद्ब्रह्मायमात्माब्रह्मसोमेनमात्मानमोमितिब्रह्मणैकीकृत्यब्रह्मचात्मनोमित्येकीकृत्यतदेकमजरममरमक्षतम
भयमोमित्यनुभूत्वनस्मिन्दिरंतर्वत्तीरमतेरोप्यतन्मयेहिनदेवेनिसंहरेदोमितिनंवानंवित्तरीरमात्मानंवित्तरीरंब्रह्मानुसंदध्या
स्थूलश्चात्कलभुक्त्वाचस्थूल्यात्स्थूल्यंभुक्त्वार्चयादानंदभोगाच्चसोयमात्माचतुःध्यादन्तागरितस्थानःस्थूलप्रज्ञः सप्तां
गएकोनविंशतिमुखः स्थूलभुक्चतुरात्माविश्वोवैश्वानरः प्रथमःपादः स्वप्नस्थानोंतःसूक्ष्मप्रज्ञः सप्तांगएकोनविंशति
मुखः सूक्ष्मभुक्चतुरात्मातैजसोहिरण्यगर्भोद्वितीयःपादोयब्रस्थानकिंचनकामंकामयतेनकंचनस्वप्नंपश्यतितत्सुषु
प्तंसुषुप्तस्थानएकीभूतःप्रज्ञानघनएवानंदमयोह्यानंदभुक्चेतोमुखश्चतुरात्मात्रैश्वरस्तृतीयःपादएषसर्वेश्वरएष
सर्वज्ञएषोंतर्याम्येषयोनिःसर्वस्यप्रभवाप्ययौहिभूतानांचयमेतत्सुषुप्तंस्वप्नेमायामात्रेचिदेकरसोह्ययमात्माप्यचतुर्थं
श्चतुरात्मातुरीयायस्तिलादेकैकस्योनाउक्ताश्चउक्ताधिकल्येस्वयमात्रापिसुषुप्तंस्वप्नेमायामात्रेचिदेकरसोह्ययमादेशोन
स्थूलप्रज्ञेनसदृशप्रज्ञेनोभयतःप्रज्ञेनस्वप्नेनाप्रज्ञेनप्रज्ञानघनमदृष्टमव्यवहार्यमग्राह्यमलक्षणमचिंत्यमव्यपदेश्यमका
स्मप्रत्ययसारंप्रपंचोपशमंशिवंशांतंद्वैतंचतुर्थमन्यंतेसएवात्मासएवविज्ञेयंरथ्वरासस्तूरीयस्तूरीयः॥ ॥प्रथमःख
ंडः॥ ॥तंचाएतमात्मानंनायंस्थूलप्रसुप्तंसूक्ष्मेजाग्रत्तमसंसुषुप्तंजाग्रत्तमस्वप्नंतुरीयेजाग्रत्तमस्वप्नमसुषुप्तम
व्यभिचारिणंनित्यानंदसंदेकरसंह्येचक्षुषोद्रष्टाश्रोत्रस्यद्रष्टावाचोचद्रष्टामनसोद्रष्टाचुस्थेद्रष्टाप्राणस्यद्रष्टातमसो
द्रष्टासर्वस्यद्रष्टातःसर्वोस्मादस्मादयंविलक्षणश्चक्षुषःसाक्षीश्रोत्रस्यसाक्षीवाचःसाक्षीमनसःसाक्षीचुस्थेःसाक्षी
प्राणस्यसाक्षीतमसःसाक्षीसर्वस्यसाक्षीततोऽविक्रियोमहांचैनंयोस्मात्सर्वस्मात्प्रियतमेआनंदघनंह्येयमस्मात्सर्वस्मा
त्पुरतःविभातिमेकरसमेवानस्मप्रस्थभूतामभयंब्रह्मेनाप्यनंयेनचतुष्पादंमात्राभिरोंकारेणचैकीकुर्याज्जागरितस्थानेश्रुतु

रात्मविश्वेवैश्वानरश्चतुरूपोंकारएवचतुरूपोत्ह्यथमकारः स्थूलसूक्ष्मबीजसाक्षिभिरकाररूपैरेरामेरारिमत्वाद्वारुत्वात्सूक्ष्मत्वा
बीजत्वात्साक्षित्वाच्चाग्नेतिहवाइदंसर्वमादित्यश्चभवतियएवंवेदस्वप्नस्थानश्चतुरात्मानंनसोहिरण्यगर्भश्चतुरूपः ॐकारएव
चतुरूपोऽकारएवचतुरूपोऽत्ह्यथमुकारः स्थूलसूक्ष्मबीजसाक्षिभिरुकाररूपैरुत्कर्षाद्वुभयत्वात्स्थूलत्वात्सूक्ष्मत्वाद्वुज
त्वात्साक्षित्वाच्चोत्कर्षतिहवैवेज्ञानसंततिसमानश्चभवतियएवंवेदस्वप्नस्थानश्चतुरात्मात्रात्तैश्वरश्चतुरूपोमकारएव
चचतुरूपोऽत्ह्यथमकारः स्थूलसूक्ष्मबीजसाक्षिभिर्मकाररूपैर्मितेरपीतेर्वास्थूलत्वात्सूक्ष्मत्वाद्वुजनत्वात्साक्षित्वाच्चामिने
तिहवाइदंसर्वमपीतिश्चभवतियएवंवेदमात्रामात्राः प्रतिमात्राकुर्वीरर्थदुहियर्इश्वरश्वासः स्वराट्स्वयमीश्वरस्वत्र
काराश्चतुरात्मानानुज्ञात्रनुज्ञाविकल्पैरेरोतोत्यथमात्मायथैवेदंसर्वमंतकालेकाल्याग्निः सूर्यैस्त्रिरनुज्ञातात्यथमात्माअस्य
सर्वस्यस्वात्मानंदशतिदशयतीदंसर्वंस्वात्मानमेवकरोतियथातमः सविताअनुज्ञैकस्तोत्यथमात्माविद्रूपएवव्ययथादात्यंश्चा
श्रिरविकल्पात्यथमात्मावाद्मनोगोचरत्वाद्विद्रूपश्चनरूपउकारएवचनरूपोत्यथमोंकारऽतानुज्ञात्रनुज्ञाविकल्पैरोंका
रूपैरात्मेवनामरूपात्मकंहीदंसर्वमुरीयत्याविद्रूपत्वादोनत्वादनुज्ञातृत्वादनुज्ञात्रादविकल्पस्वरूपत्वाच्चाविकल्परूपंहीदं
सर्वमेनेवतत्काचनभिदास्त्यथनस्थायमादेशोमात्रश्चतुर्थोव्यवहार्यैः प्रपंचोपशमः शिवोनेयतत्रकाचनद्वैतऽकारआत्मैव
संविशत्यात्मनात्मानंयएवंवेदएवधीरोनारसिंहेनानुष्टुभामंत्ररानेनतुरीयेविद्यादेषह्यात्मानंत्रकाशयतिसर्वंसंहारसम
र्थः परिभवासहः प्रभुर्व्याप्तः सदोन्नतोविद्योतत्कार्यहीनः स्वात्मबंधहरः सर्वसंहैतरहितआनंदरूपः सर्वाधिष्ठानसन्मा
त्रोनिरस्तविद्यातमोमोहोहमेवेतिनस्मादेवंवेममममात्मानंपरब्रह्मानुसंदध्यादेषधीरोनृसिंहयुएव ॥ ॥द्वितीयः खंडः॥
तस्यहवैप्रणवस्यचापूर्वामात्रासाप्रथमःपादोभवतोभवतिद्वितीयाद्वितीयस्यतृतीयातृतीयस्यचतुर्थीनानुज्ञात्रनुज्ञावि
कल्परूपात्तयातुरीयंचतुरात्मानमन्विष्यचतुर्थपादेनतयातुरीयेणानुचिंतयन्नृसेनस्यहवाएतस्यप्रणवस्यचापूर्वामात्रा २५
पृथिव्यकारः सऋग्भिर्ऋग्वेदोब्रह्मावसवोगायत्रीगार्हपत्यः साप्रथमः पादोभवतिभवतिचसर्वेषुपादेषुचतुरात्मास्थूल
सूक्ष्मबीजसाक्षिभिर्द्वितीयोंतरिक्षंउकारः सयजुर्भिर्यजुर्वेदोविष्णुरुरुक्रिष्टुब्रूरक्षिणाग्निः साद्वितीयः पादोभवति

भवतिचसर्वेषुपादेषुचतुरात्मास्थूलसूक्ष्मबीजसाक्षिभिरुत्तरीयात्योः समकारः ससामभिः सामवेदोरुद्रआदित्यजगत्याह
वनीयः सान्तृतीयः पादोभवतिभवतिचसर्वेषुपादेषुचतुरात्मास्थूलसूक्ष्मबीजसाक्षिभिर्योवसानेअस्यचतुर्थ्यर्धमात्रासा
सोमलोकउकारः साथर्वणैर्मंत्रैरथर्ववेदः संवर्तकोग्निर्मरुतोविराडेकऋषिर्भूस्तीस्मृतासाचतुर्थः पादोभवतिभवतिच
सर्वेषुपादेषुचतुरात्मास्थूलसूक्ष्मबीजसाक्षिभिर्मात्रामात्राः प्रतिमात्राः कृत्योतानुज्ञात्रनुज्ञाविकल्परूपंचिंतयन्नृसेन्नो
मृतोदृनः संवित्कःरुत्थः संविद्योनिर्विघ्नरममस्कृतियमेतुभूयेदेहंसर्वदृष्ट्वास्त्रपंचहीनोथसकलः साधारोमृतमयश्च
तुरात्मासर्वमयश्चतुरात्मायमहापीठेसपरिवारंतमेतंचतुः सप्तात्मानंमूलाग्रावग्निरुरुंप्रणवंसंदध्यात्सत्यात्मानंचतुरात्मा
नमस्कारंब्राह्मणंनाभौसप्तात्मानंचतुरात्मानंमुकारंविष्णुंहृदयेसप्तात्मानंचतुरात्मानंमस्कारंरुद्रंभ्रूमध्येसप्तात्मानंचतुरा
त्मानंचतुःसप्तात्मानंचतुरात्मानमोंकारंसर्वेश्वरंहृदयेतेसप्तात्मानंचतुरात्मानंचतुः सप्तात्मानंचतुरात्मानमानंदात्माश्च
तरुपंप्रणवंयोऽश्नातेस्वानंदमश्नुतेनैतांश्चतुर्धासंपूज्यतथात्रब्राह्मणमेवविष्णुमेवरुद्रमेवविभक्तांस्त्रीनेवाविभक्तांस्त्रीनेव
लिंगरूपानेवचसंपूज्योपहरेच्चचतुर्धालिंगंसंहृत्यतेजसात्मशरीरत्रयंसंव्याप्यनदधिष्ठानमात्मानंसंज्ञान्यत्तन्नेत्यात्म
चैतन्यस्वरूपंबलमवष्टभ्यगुणैरेवंयंसंपाद्यमहास्थूलंमहास्थूलंमहास्थूलंमहाकारणेचसंहृत्यमात्राभिरोंतानु
ज्ञात्रनुज्ञाविकल्पस्वरूपंचिंतयन्नृसेन् ॥ ॥तृतीयः खंडः ॥ ॥तवाएतमात्मानंपरमंत्रह्मोंकारंतुरीयोंकारंअविद्योतमा
नुष्टुभानसात्रसाद्योमितिसंहृत्यहमित्यनुसंधत्तेयुदध्यादेतेमेवात्मानंपरमंत्रह्मोंकारंतुरीयोंकाराग्रविद्योतमेकाज्ञात्मा
नमात्मानंनृसिंहंनतोंगिनिसंहरन्ननुसंरुध्यादेतेमेवात्मानंपरमंत्रह्मोंकारंयोंकाराग्रविद्योतंत्रणवेनसंचिंत्यानुष्टुभान
त्मासद्विद्यानंदपूर्णात्मानंपरमात्मानंपरमंत्रह्मसंभाव्याहमितिमात्मानमादायमनसात्रह्मणेनीकुर्यादनुष्टुभेवंवाएषऽएवंपश्य
न्नृसिंहः सर्वज्ञसर्वदासर्वात्मानृसिंहोसोपरमेश्वरोसोहिसर्वत्रसर्वदासर्वात्मासन्त्सर्वंयन्नृसिंहएवंकरुरुएषतुरीयंप
श्येत्योएषएवंवीरएषएवंमहानेषएवविष्णुरेषएवब्रह्मैषसर्वनोमुखएषएवनृसिंहएषएवभीषणएषएवभद्रंएषए

वमत्युमृत्युरेषएवसमाप्येषवाहमेवंयोगासूत्रेऽत्रलक्षण्यंवानुष्टुभंसंरक्ष्यादोंकारंरतिनंदतोश्लोकोभवतःसंस्तभ्यसिंहंस्व
स्कृतानुशासनार्थात्संयोज्यशंगेरेफेषभस्यहलोवश्योस्फुरतीतिपीठ्यसंभक्ष्यसिंहेनयएषवीरः १ शंगत्रोतान्यदस्मृद्गाहला
तामप्रसक्त्वयं नन्वाचवदुःभाटश्चानृसिंहः स्वयमुद्भवभावितिः २ ॥ ॥ चतुर्थः खंडः ॥ ॥ अथैषोएवाकारआत्म
तमार्थआत्मन्येवनृसिंहेऽत्रलक्षणियर्तनएषत्वेवात्तमएषहिसाक्ष्येसहिर्श्वरोतः सर्वगतोनहीदंसर्वमेषहिव्याप्तत
मदृदंसर्वंयदयमात्मामायामात्रमेषएवोग्रएषत्वेवाप्तमएषएवमहानेषहिव्याप्ततममएषएवहिविष्णुरेषहिव्या
प्ततमएष्एवज्वलन्नेषएवहिव्याप्ततमएषएवसर्वतोमुखएषहिव्याप्ततमएषएवनृसिंहएषहिव्याप्ततमएष
एवभीषणएषहिव्याप्ततमएषएवभद्रएषहिव्याप्ततमएषएवाहमेवहिव्याप्ततमआत्मेवनृसिंहोदेवोब्रह्मभवतिनिय
एवंवेदसोकामोनिष्कामआप्तकामोआप्तकामआत्मकामोनतस्यप्राणाउक्रामंत्यत्रैवसमवलीयंतेब्रह्मैवसन्ब्रह्माप्येति
त्यर्थेषोएवोंकारउत्कृष्टतमार्थआत्मन्येवनृसिंहेत्रलक्षणियर्तनेतस्मादेषसत्यस्वरूपोनह्यन्यदस्त्येषमनात्मप्रकाशंनेषहिस्व
प्रकाशोसंगोन्यन्नवीक्षतआत्मतोनान्यत्प्राप्तिरतमात्रंह्यतदुत्कृष्टमेषएवोग्रएषएवोत्कृष्टएषवज्वलन्नेषुर्वीरएषत्वे
वोत्कृष्टएषएवमहानेषत्वेवोत्कृष्टएषएवविष्णुरेष्यत्वेवोत्कृष्टएषएवज्वलन्नेषत्वेवोत्कृष्टएषएवसर्वतोमुखएषत्वेवो
त्कृष्टएषनृसिंहएषत्वेवोत्कृष्टएषएवभीषणएषत्वेवोत्कृष्टएषएवभद्रत्वेषएवोत्कृष्टस्यएषएवमृत्युर्नेमृत्युरेषहेवोत्कृष्ट
एषएवनमाम्येषत्वेवाहमेषत्वेवोत्कृष्टस्तस्मात्स्मादात्मानमेवैवंजानीयादात्मैवनृसिंहोदेवोब्रह्मभवतियएवंवेदसोका
मोनिष्कामआप्तकाम आत्मकामोननस्यप्राणाउक्रामंत्यत्रैवसमवलीयंतेब्रह्मैवसन्ब्रह्माप्येतीतिहब्रह्मापतिरुवाच ॥ ॥पंचमःखंडः॥
नैदेवाहममात्मानंह्यनुनोळंह्यानृहासवासरः पाप्मापरिजाग्रहतदेसतहंनेनमासरंरेणपानंपरियसामहतितएतमेवो
कारायविद्योतंतुरीयमात्मानमनुप्रविशंतमवीरमवीरंमहांतंविष्णुमविष्णुंज्वलंतमज्वलंतंसर्वतोमुखमसर्वतोमुखंनृ
सिंहंमनृसिंहंभीषणंमभीषणंभद्रमभद्रंमृत्युमृत्युंनमामृत्युनमाम्यहमनहंनृसिंहानुष्टुभैवनुबुधिरेतोभ्योमहासो
वासरः पाप्मासच्चिदानंदघनंज्योतिरभवत्तस्मादपश्यकश्चायमिममेवोंकारायविद्योतंतुरीयमात्मानंनृसिंहानुष्टु
भैवनानीयात्स्यास्करः पाप्मासच्चिदानंदघनंज्योतिरभवत्तिदेवाज्योतिरात्तीर्थोद्वितीयाद्वयमेवपश्येतदमेवोंकारा
यविद्योतंतुरीयात्तुरीयमात्मानंनृसिंहानुष्टुभान्यिष्यत्रणवेनैवनस्मिन्नवस्तिनास्तेभ्यस्तज्ज्योतिरस्यसर्वस्यपुरतः
सूर्यविभातमविभातमंद्वेतमचिंत्यमलिंगंस्वप्रकाशमानंदघनंशून्यमभवदेवंचित्स्वप्रकाशंपरमेवब्रह्मभवतितेदेवाः
पुत्रेषणायाश्चवित्तेषणायाश्चलोकेषणायाश्चससाधनेभ्योव्युत्थायनिरहंकारोनीरागानिष्परिग्रहाभिक्षित्वा अथ
सोपवीताअधोधारिणमुग्धाः क्षीवाभूकाउन्मत्तावद्यपरिवर्तमानाः शांतादांताउपरतास्तितिक्षवःसमाहिताआत्म
रतयतआत्मक्रीडाआत्ममिथुनाआत्मानंदाःप्रणवमेवपरमंब्रह्मात्मप्रकाशंशून्येजानंतस्तत्रैवपरिसमाप्तास्तस्मादे
वानांव्रतमाचरन्तोंकारेपरेब्रह्मणियर्तनेतस्मादयमनन्योभिन्नस्वरूपः स्वप्रकाशोब्रह्मैवव्याप्ततमउत्कृष्टतमए
तदेवब्रह्मापिसर्वत्तंमहामायंमहाविभूत्येतदेवोग्रमेतल्लिमहाविभूत्येतदेववीरमेतल्लिमहावीभूत्येतदेवज्वलंत्येतल्लि
महाविभूत्येतत्तदेवसर्वतोमुखमेतल्लिमहाविभूत्येतदेवनृसिंहमनल्लिमहाविभूत्येनदेवभीषणमेनल्लिमहाविभूत्ये
तदेवभद्रमेनल्लिमहाविभूत्येनदेवमृत्युमृत्युरेतल्लिमहाविभूत्येतदेवनमाम्येनल्लिमहाविभूत्येनदेवनमाम्येनल्लिमहा

विभूत्येनदेवाहमेतद्दिमहाविभूतित्स्मादकारोकाराभ्यामिममात्मानमात्मनमभुत्कृष्टतमंचिन्मात्रंसर्वद्रष्टारंसर्वसाक्षिणंसर्वया
संसर्वप्रेमाप्यदंसच्चिदानंदमात्रमेकरसंपुरतोस्मात्सर्वस्मात्सुविभातमन्विष्यात्तमंउत्कृष्टतमंमहाकार्यंचिन्मात्रंमहाविभूति
सच्चिदानंदमात्रमेकरसंपरमेवब्रह्ममकारेणजानीयादात्मैवनृसिंहोदेवः परमेवब्रह्मभवतियएवंवेदसोकामोनिष्काम आ
प्तकाम आत्मकामोननस्यप्राणाउक्रामंत्यत्रैवसमवलीयंतेब्रह्मैवसन्ब्रह्माप्येतीतिहब्रह्मापतिरुवाच ॥ ॥पंचमःखंडः॥
नैदेवाहममात्मानंह्यनुनोळंह्यानृहासवासरः पाप्मापरिजाग्रहतदेसतहंनेनमासरंरेणपानंपरियसामहतितएतमेवो
कारायविद्योतंतुरीयमात्मानमनुप्रविशंतमवीरमवीरंमहांतंविष्णुमविष्णुंज्वलंतमज्वलंतंसर्वतोमुखमसर्वतोमुखंनृ
सिंहंमनृसिंहंभीषणंमभीषणंभद्रमभद्रंमृत्युमृत्युंनमामृत्युनमाम्यहमनहंनृसिंहानुष्टुभैवनुबुधिरेतोभ्योमहासो
वासरः पाप्मासच्चिदानंदघनंज्योतिरभवत्तस्मादपश्यकश्चायमिममेवोंकारायविद्योतंतुरीयमात्मानंनृसिंहानुष्टु
भैवनानीयात्स्यास्करः पाप्मासच्चिदानंदघनंज्योतिरभवत्तिदेवाज्योतिरात्तीर्थोद्वितीयाद्वयमेवपश्येतदमेवोंकारा
यविद्योतंतुरीयात्तुरीयमात्मानंनृसिंहानुष्टुभान्यिष्यत्रणवेनैवनस्मिन्नवस्तिनास्तेभ्यस्तज्ज्योतिरस्यसर्वस्यपुरतः
सूर्यविभातमविभातमंद्वेतमचिंत्यमलिंगंस्वप्रकाशमानंदघनंशून्यमभवदेवंचित्स्वप्रकाशंपरमेवब्रह्मभवतितेदेवाः
पुत्रेषणायाश्चवित्तेषणायाश्चलोकेषणायाश्चससाधनेभ्योव्युत्थायनिरहंकारोनीरागानिष्परिग्रहाभिक्षित्वा अथ
सोपवीताअधोधारिणमुग्धाः क्षीवाभूकाउन्मत्तावद्यपरिवर्तमानाः शांतादांताउपरतास्तितिक्षवःसमाहिताआत्म
रतयतआत्मक्रीडाआत्ममिथुनाआत्मानंदाःप्रणवमेवपरमंब्रह्मात्मप्रकाशंशून्येजानंतस्तत्रैवपरिसमाप्तास्तस्मादे
वानांव्रतमाचरन्तोंकारेपरेब्रह्मणियर्तनेतस्मादयमनन्योभिन्नस्वरूपः स्वप्रकाशोब्रह्मैवव्याप्ततमउत्कृष्टतमए
तदेवब्रह्मापिसर्वत्तंमहामायंमहाविभूत्येतदेवोग्रमेतल्लिमहाविभूत्येतदेववीरमेतल्लिमहावीभूत्येतदेवज्वलंत्येतल्लि
महाविभूत्येतत्तदेवसर्वतोमुखमेतल्लिमहाविभूत्येतदेवनृसिंहमनल्लिमहाविभूत्येनदेवभीषणमेनल्लिमहाविभूत्ये
तदेवभद्रमेनल्लिमहाविभूत्येनदेवमृत्युमृत्युरेतल्लिमहाविभूत्येतदेवनमाम्येनल्लिमहाविभूत्येनदेवनमाम्येनल्लिमहा

दर्पणपात्रसत्यारंहेनत्वाद्वाकारेणममत्वान्नमविष्योकृष्टत्वादुत्सादकत्वात्सर्वेष्टकत्वादुच्छापयितृत्वादुद्दृष्टत्वादुत्कर्तृत्वादुत्सथचारक,
त्वाद्भांतत्वाद्दृढांतत्वादुत्तीर्णत्वाद्विकृतत्वाद्वोंकारेणपरमसिंहंमन्विष्याकारमिमात्मानमुकारपूर्वार्धमाकृष्यासिंहीकृत्योत्तरार्धे
नतंसिंहमाकृष्यमहत्वान्महस्वान्मानन्यान्मुकृत्वान्महादेवत्वान्महेश्वरत्वान्महासत्वान्महाचिन्त्वान्महानंदत्वान्महा
प्रभुत्वाच्चमंकारार्यनानेनात्मनैकीकुर्यादशरीरोनिरिंद्रियोप्राणोनमाः सयत्सारविकल्पोत्थयमोंकारोहिनीयत्वादेवचिन्मयो
त्थयमोंकारस्तस्मात्परमेश्वरएवैकमेवतद्भवत्यविकल्पोवाधिकल्पोपिनात्रकाचनभिदास्तिनेवात्रकाचनभिदास्त्यन्तभिदा
मिथमन्यमानः शतधासहस्रधाभिन्नोमृत्योर्मृत्युमाप्नोतिनरेतदद्वयंस्वप्रकाशंमहानंदमात्मैवेतदमृतमभयमेतद्ब्रह्माभयं
वैब्रह्माभयंहिवैब्रह्माभवतियएवंवेदेतिरहस्यं ॥ ॥ अष्टमः खंडः ॥ ॥ ॐ देवाहवैप्रजापतिमब्रुवन्निमंनोभा
गवन्नोंकारमात्मानमुपरिक्षेतियेत्युपद्रष्टानुमनेनेषआत्मासिंहश्चिद्रूपएवाविकारोत्युपलब्धासर्वत्रनेत्यस्तिहेतसिधिरा
त्मैवसित्थाद्वितीयोनास्ययाद्वन्यरिक्तसवाएषआत्मापरएवैषवैवसंदिंतथाहिप्राज्ञेसैषाविद्याजगत्सर्वमात्मापरमात्मे
वस्वप्रकाशोप्यविषयज्ञानत्वाज्ज्ञानेयत्यज्ञानविज्ञानीयात्यनुभूतेर्मायाच्चतमोरूपानुभूतेस्तदेतज्जडंमोहात्मकमनंतनु
लभिदंरूपमस्यास्यंव्यंजकानिस्तनिरक्तविभूतेरात्मैवद्रष्टास्यसत्यमसत्यंचदर्शयतिसित्थत्वासित्थत्वाभ्यांस्वतंत्रास्व
तंत्रत्वेनसैषाचदीचीजसामान्यवदनेकचदक्तिरेकैवतथाचदीचीजसामान्यमेकमनेकास्वव्यतिरिक्ताच्चटानुसचीजा
नुसाद्यतन्त्रतन्त्रचूर्णानिश्लेषेनमेवैषामाधास्वाव्यतिरिक्तानिपरिपूर्णानिसेत्राणिदर्शयित्वाजीवेशावभासेनकरोति
मायाचाविद्याचस्वयमेवभवतिसैषाचित्रासृष्टाचर्चकुरुस्वगुणभिन्नांकुरेष्वपिगुणभिन्नासर्वत्रब्रह्मविष्णुशिवरूपा
णिचेतन्यदीप्तानस्मादात्मनएवंत्रैविध्यंसर्वत्रयोनित्यमध्यभिमतांजीवोनियंतेश्वरः सर्वाहंमानीहिरण्यगर्भस्त्रिरूपईश्व
रश्चद्व्यक्तश्चैतन्यः सर्वगोत्वेषईश्वरः क्रियातानात्मासर्वसर्वमयंसर्वजीवाः सर्वमयासर्वाचरुत्रासृतथाव्यव्यक्तः सवा २७
एषभूतानींद्रियाणिविराजंदेवताः कोशांश्चसृष्ट्वाप्रविश्यामुद्दोमूर्दैवव्यवहन्नास्तेमायंयेवतस्माद्दृश्यएवायमात्मास

न्मात्रोनित्यः शुद्धोबुद्धः सत्योमुक्तोनिरंजनोविभुरद्वय आनंदः परः प्रत्यगेकरसः प्रमाणैरेतेरवगतः सन्नामात्रंहीदंसर्व
संदेवपुरस्ताद्भिदंहिब्रह्मतेनैवत्रकिंचननाभूत्तेनाविद्यानुभवात्तनिस्वप्रकाशेसाक्षिण्यविकियेद्वयेपश्यतेहापिसन्मा
त्रमसदव्यत्सत्यंहीदंपुरस्तादयोनिः स्वात्मरूपमानंचिद्भवंसित्थंत्वासित्थंतद्विष्णुरीक्षतोब्रह्मान्यद्पिसर्वसर्वगंसर्वमन
एवश्रुतोबाध्यस्वरूपोनुथः सत्यस्वरूप आत्मानहीदंनिरात्मकंत्वेवमपिनात्मापुरतोहिसित्थोनहीदंसर्वकदाचिदात्मा
हिस्वमहिमरूपोनिरपेक्षएकएवसाक्षीस्वप्रकाशः किंतर्हित्वमात्मात्रत्वेवनविविक्तित्वंमेतत्पीदंसर्वंसहोचुर्देवैन
मात्मस्तित्वमितिहोवाचपश्यामएवभगवन्नुनंचत्वंपश्यामोनैवंयंवंकुरुष्वमोनमस्तेभगवन्त्रसीदेतिहोचुर्नेभतव्यंड
ब्तेतिहोवाचकेषानुतेत्वेषएवात्मेतिहोवाचतेहोचुर्नमस्तेभ्यंचयंत्वदृतीतिहप्रजापतिर्दैवानुवाचशृणुतमानुशासानुशासतेतिवै
देषश्लोकः ॐ नमोनेजननीयारनुज्ञातारमांतरं अनुज्ञामहमंत्रब्धाउपद्रष्टारमात्रजेरिस्युपद्रष्टारमात्रजेदिति ९
॥ ॥ नवमः खंडः ॥ ॥ इत्यथर्वणवेदोपनिषत्सानृसिंहतापनीयाख्यायांनृसिंहोत्तरतापिनीसमाप्तं ॥ ॥
॥ ॥ चतुस्त्रिंशादुपनिषत्समाप्तं ॥ ॥ ३४ ॥ ॥ ॥ अथर्ववेदीयोनमः ॥ श्रीगुरुभ्योनमः ॥ ॥
ॐ उशन्हवैवाजश्रवसः सर्ववेदसंददौ तस्यहनचिकेतानामपुत्रआस तंहकुमारंसंतं दक्षिणासुनीयमानासुश्रुश्रा
विवेश सोमन्यत पीतोदकाजग्धतृणादुग्धदोहानिरिंद्रियाः आनंदानामनेलोकास्तान्गुछतितादृदत् सहोवाचपित
रंतानकस्मैमांदास्यसीतिद्वितीयंतृतीयंतेहोवाचमृत्यवेत्वांददामीति बहुनामेमिप्रथमो बहुनानेमिमध्यमः किं
स्विद्यमस्यकर्तव्यंयन्मयात्यकरिष्यतीति अनुपश्ययथापूर्वेप्रतिपश्यतथापरे सस्यमिवमर्त्यः पच्यतेसस्यमिवाजा
यतेपुनः वैश्वानरः प्रविश्यत्यतिथिर्ब्राह्मणोगृहान् तस्यैतांशांतिंकुर्वंतिहरवैवस्वतोदकं आशाप्रतीक्षेसंगतंसनृ
तांचेष्टापूर्तेपुत्रपशूंश्चसर्वान् एतद्वृक्षपुरुषास्यात्यग्मेधसोयस्यानश्नन्वसतिब्राह्मणोगृहे तिस्रोरात्रीर्यदवात्सीर्गृ
हेमेअनश्नन्ब्रह्मन्नतिथिर्नमस्यः नमस्तेस्तुब्रह्मन्स्वस्तिमेस्तुतस्मात्प्रतित्रीन्वरान्वृणीष्व शांतसंकल्पःसुमनायथा

स्माईतमन्युर्गौतमोभिसृत्येः लंत्रस्रष्टेमाभिवदेत्यनीतएतत्त्रयाणांप्रथमंवरंवृणे यथापुरस्ताद्भविताप्रतीत औद्दालकिरारु
णिर्मत्प्रसृष्टः सुखंरात्रीःशयिताबीतमन्युस्त्वांददृशिवान्मृत्युमुखात्प्रमुक्तं स्वर्गलोकेनभयंकिंचनास्तिनतत्रत्वंनजरया
बिभेषि उभेतीर्त्वाशनायापिपासेशोकातिगोमोदेतस्वर्गलोके सत्वमग्निःस्वर्गमध्येषिसृत्योप्रब्रूहितंश्रद्दधानायमह्यं
स्वर्गलोकाअमृतत्वंभजंतएतद्द्वितीयेनवृणेवरेण त्रेतब्रवीमितदुमेनबोधस्वर्ग्यमग्निंनचिकेतःप्रजानन् अनंतलोका
प्तिमथोप्रतिष्ठांविद्धित्वमेतंनिहितंगुहायां लोकादिमग्निंतमुवाचतस्मैयावान्यकायावतीर्वायथावा सचाप्तित्प्रत्यव
दद्यथोक्तमथास्यमृत्युः पुनरेवाह्नुष्टः तमब्रवीत्प्रियमाणोमहात्मावरंतवेहाद्यदामिभूयः तवैवनाम्नाभवितायमग्निः
सकांचेमामनेकरूपांगृहाणत्रिणाचिकेतस्त्रिभिरेत्यसंधित्रिकर्मकृत्तरतिजन्ममृत्यू ब्रह्मजज्ञंदेवमीड्यंविदित्वानिचाय्ये
मांशांतिमत्यंतमेति त्रिणाचिकेतस्त्रयमेतदित्वायएवंविद्धांश्चुनुतेनाचिकितं समृत्युपाशान्पुरतःप्रणोद्यशोकाति
गोमोदतेस्वर्गलोके एषतेग्निर्नचिकेतः स्वर्ग्योयमवृणीथाद्वितीयेनवरेण एतमग्निंतवैवप्रवक्ष्यंतिजनासस्तृतीयंवरं
चिकेतोवृणीष्व येयंप्रेतेविचिकित्सामनुष्येस्तीत्येकेनायमस्तीतिचैके एतद्विद्यामनुशिष्टस्त्वयाहंवराणामेषवरस्तृतीय
यः देवैरत्रापिविचिकित्सितंकिलत्वंचमृत्यो यन्नस्त्वंविज्ञेयमात्थवक्ताचास्यत्वादृगन्योनलभ्योनान्योवरस्तुल्यएतस्य
कश्चित् शतायुषःपुत्रपौत्रान्वृणीष्वबहून्पशून्हस्तिहिरण्यमश्वान् भूमेर्महदायतनंवृणीष्वस्वयंचजीवशरदोयावद्वि
च्छसि एतत्तुल्यंयदिमन्यसेवरं वृणीष्वधनंचिरजीविकंच महाभूमौनचिकेतस्त्वमेधिकामानांत्वाकामभाजंकरोमि ये
येकामादुर्लभामर्त्यलोकेसर्वान्कामांश्छंदतः प्रार्थयस्व इमारामाःसरथाः सतूर्यानहिदृशान्मनीयमनुष्यैः अभिर्य
त्ताभिःपरिचारयस्वनचिकेतोमरणंमानुप्राक्षीः श्वोभावामर्त्यस्ययदंतकैतत्सर्वेंद्रियाणांजरयंतितेजः अपिसर्वंजी
वितमल्पमेवतवैवाहास्तवनृत्तगीते नवित्तेनतर्पणीयोमनुष्योलप्स्यावहेवित्तमद्राक्ष्मचेत्वा जीविष्यामोयावदीशि

ष्यसित्वंवरस्तुमेवरणीयःसएव अजीर्यतामृतानामुपेत्यजीर्यन्मर्त्यःक्वधस्थःप्रजानन् अभिध्यायन्वर्णरतिप्रमोदा
नतिदीर्घेजीवितेकोरमेत यस्मिन्निदंविचिकित्सन्तिमृत्योयत्साम्परायेमहतिब्रूहितत्नः योयंवरोगूढमनुप्रविष्टोनान्यंत
स्मान्चिकेतावृणीते ॥ ॥ प्रथमावल्ली ॥ ॥ अन्यच्छ्रेयोन्यदुतैवप्रेयस्तेउभेनानार्थेपुरुषंसिनीतः तयोःश्रेयआ
ददानस्यसाधुभवति हीयतेर्थाद्यउप्रेयोवृणीते श्रेयश्चप्रेयश्चमनुष्यमेतस्तौसंपरीत्यविविनक्तिधीरः श्रेयोहिधी
रोभिप्रेयसोवृणीतेप्रेयोयोगक्षेमादृणीते सत्वंप्रियान्प्रियरूपांश्चकामानभिध्यायन्नचिकितोत्यस्राक्षीः नैतांस्त
कावित्तमयीमवाप्तोयस्यांमज्जंतिबहवोमनुष्याः दूरमेतेविपरीतेविषूची अविद्यायाचविद्येतिज्ञाता विद्याभीप्सिनंन
चिकेतसमन्येनत्वाकामाबहवोलोलुपंत अविद्यायामंतरेवर्तमानाःस्वयंधीराःपंडितंमन्यमानाः दंद्रम्यमाणाःपरियं
तिमूढा अंधेनैवनीयमानायथांधाः नसांपरायःप्रतिभातिबालंप्रमाद्यंतंवित्तमोहेनमूढं अयंलोकोनास्तिपरइतिमानी
पुनःपुनर्वशमापद्यतेमे श्रवणायापिबहुभिर्योनलभ्यःश्रृण्वंतोपिबहवोयन्नविद्युः आश्चर्योवक्ताकुशलोस्यलब्धाआ
श्चर्योज्ञाताकुशलानुशिष्टः नरेणावरःप्रोक्तएषसक्तेयोबकुधाचिंत्यमानः अनन्यप्रोक्तगतिरत्रनास्तणीयान्हृत्यत
र्क्यमनुप्रमाणात् नेष्पातकेणप्रतिरापनेयाप्रोक्तान्येनैवसुज्ञानायप्रेष्ठ यांत्वमापः सत्यधृतिर्बतासित्वादृङ्नोभूयान्नचि
केतःप्रष्टा नान्यंहरोधीरसित्यंतत्वध्रुवैःप्राप्यनेहिध्रुवंनत् ततोमयानाचिकेतश्चितोग्निरनेयैर्द्वैः प्राप्तवा
नसि नित्यंकामस्यातिगतः प्रतिष्ठांकृतेर्दुर्गंमभयस्यपारं स्तोमंमहदुरुगायंप्रतिष्ठांदृष्टाधृत्याधीरोनचिनोतित्वंप्राक्षीः
नंदर्दशंगूढमनुप्रविष्टंगुहाहितंगह्वरेष्ठंपुराणं अध्यात्मयोगाधिगमेनदेवंमत्वाधीरोहर्षशोकौजहाति एतच्छ्रुत्वासं
परिगृह्यमर्त्यःप्रवृह्यधर्म्यमणुमेतमाप्य समोदतेसोदनीयंहिलाभेविवृतंसद्मनिचिकेतसंमन्येअन्यच्चधर्मादन्यत्रा
धर्मादन्यत्रास्मात्कृताकृतात् अन्यत्रभूताच्चभव्याच्चयत्तत्पश्यसितदृद वदंवेदायत्पदमामनंतितपांसिसर्वाणिचयद्वदं
ति यदिच्छंतोब्रह्मचर्यंचरंतितत्तेपदंसंग्रहेणब्रवीम्योमित्येत् एतद्ध्येवाक्षरंब्रह्मएतद्ध्येवाक्षरंपरं एतद्ध्येवाक्षरंज्ञात्वायो
यदिच्छतितस्यतत् एतदालंबनंश्रेष्ठमेतदालंबनंपरं एतदालंबनंज्ञात्वाब्रह्मलोकेमहीयतेनजायतेम्रियतेवाविपश्चितम

कुतश्चिन्नबभूवकश्चित् अजोनित्यःशाश्वतोयंपुराणोनहन्यतेहन्यमानेशरीरे ॥ हंताचेन्मन्यतेहंतुं हतश्चेन्मन्यतेहतं उभौ तौनविजानीतोनायंहंतिनहन्यते अणोरणीयान्महतोमहीयानूनात्मास्यजंतोर्निहितोगुहायां तमःक्रतुः पश्यतिवीतशोको धातुःप्रसादान्महिमानमात्मनः आसीनोदूरंव्रजतिशयानोयातिसर्वतः कस्तंमदामदंदेवंमदन्योज्ञातुमर्हति अशरीरंशरीरेष्वनवस्थेष्ववस्थितं महांतंविभुमात्मानंमत्वाधीरोनशोचति नायमात्माप्रवचनेनलभ्योहिनमेधया नबहुनाश्रुतेनयमेवैषवृणुतेतेनलभ्यस्तस्यैष आत्मावृणुतेतनूंस्वांनाविरतोदुश्चरितान्नाशांतोनासमाहितः नाशांतमनसोवापिप्रज्ञानेनैनमाप्नुयात् यस्यब्रह्मचक्षत्रंचोभेभवतओदनः मृत्युर्यस्योपसेचनंकइत्थावेदयत्रसः ३॥ ॥इतिद्वितीयवल्ली॥ ऋतंपिबंतौसुकृतस्यलोकेगुहांप्रविष्टौपरमेपरार्धे छायातपौब्रह्मविदोवदंतिपंचाग्नयोयेचत्रिणाचिकेताः यःसेतुरीजानानामक्षरंब्रह्मयत्परं अभयंतितीर्षतांपारंनाचिकेतांशकेमहि आत्मानंरथिनंविद्धिशरीरंरथमेवतु बुद्धिंतुसारथिं विद्धिमनःप्रग्रहमेवच इंद्रियाणिहयानाहुर्विषयांस्तेषुगोचरान् आत्मेंद्रियमनोयुक्तंभोक्तेत्याहुर्मनीषिणः यस्त्वविज्ञा नवान्भवत्ययुक्तेनमनसासदा तस्येंद्रियाण्यवश्यानिदुष्टाश्वाइवसारथेः यस्तुविज्ञानवान्भवतियुक्तेनमनसासदा तस्येंद्रियाणिवश्यानिसदश्वाइवसारथेः यस्त्वविज्ञानवान्भवत्यमनस्कः सदाऽशुचिः नतुतत्पदमाप्नोतिसंसारंचाधिगच्छति यस्तुविज्ञानवान्भवतिसमनस्कःसदाशुचिः सतुतत्पदमाप्नोतियस्माद्भूयोनजा यते विज्ञानसारथिर्यस्तुमनःप्रग्रहवान्नरः सोध्वनःपरमाप्नोतितद्विष्णोःपरमंपदं इंद्रियेभ्यःपराह्यर्था अर्थेभ्यश्चपरं मनः मनसस्तुपराबुद्धिर्बुद्धेरात्मामहान्परः महतःपरमव्यक्तमव्यक्तात्पुरुषःपरः पुरुषान्नपरंकिंचित्साकाष्ठासा परागतिः एषसर्वेषुभूतेषुगूढोत्मानप्रकाशते दृश्यतेत्वग्र्ययाबुद्ध्यासूक्ष्मयासूक्ष्मदर्शिभिः यच्छेद्वाङ्मनसीप्राज्ञस्तद्य च्छेज्ज्ञानमात्मनि ज्ञानमात्मनिमहतियच्छेत्तद्यच्छेच्छांतआत्मनि उत्तिष्ठतजाग्रतप्राप्यवरान्निबोधत क्षुरस्यधारानिशि नादुरत्ययादुर्गंपथस्तत्कवयोवदंति अशब्दमस्पर्शमरूपमव्ययंतथारसंनित्यमगंधवच्चयत् अनाद्यनंतंमहतःपरं ध्रुवंनिचाय्यतंमृत्युमुखात्प्रमुच्यते नाचिकेतमुपाख्यानंमृत्युप्रोक्तंसनातनं उक्त्वाश्रुत्वाचमेधावीब्रह्मलोकेमहीयते २०

यइमंपरमंगुह्यंश्रावयेद्ब्रह्मसंसदि प्रयतःश्राद्धकालेवातदानंत्वाप्यकल्पतेतदानंत्वायकल्पतइति ३॥ ॥तृतीयावल्ली॥ ॥ऋत्यर्थवर्णनंदोषनिर्हरिःकठवल्ल्याख्यायांपूर्ववल्लीसमाप्ता॥ ॥ पंचत्रिंशोपनिषत्॥ ॥ अथोत्तरवल्लीरिरभ्यते ॥ ॥ पराचिखानिव्यतृणत्स्वयंभूस्तस्मात्पराङ्पश्यतिनांतरात्मन्नकश्चिद्धीरःप्रत्यगात्मान मैक्षदावृत्तचक्षुरमृतत्वमिच्छन् पराचःकामाननुयंतिबालास्तेमृत्योर्यंतिविततस्यपाशं अथधीरा अमृतत्वंविदि त्वाध्रुवमध्रुवेष्विहनप्रार्थयंते येनरूपंरसंगंधंशब्दस्पर्शांश्चमैथुनं एतेनैवविजानातिकिमत्रपरिशिष्यते एतद्वै तत् स्वप्नांतेजागरितांतंचोभौयेनानुपश्यति महांतंविभुमात्मानंमत्वाधीरोनशोचति यइमंमध्वदंवेदआत्मानंजीव मंतिकात् ईशानंभूतभव्यस्यनततोविजुगुप्सतेएतद्वैतत् यःपूर्वंतपसोजातमद्भ्यःपूर्वमजायत गुहांप्रविश्यतिष्ठंतंनतोव्याभूते भिर्व्यजायतएतद्वैतत् अरण्योर्निहितोजातवेदागर्भइवसुभृतोगर्भिणीभिः दिवेदिवईड्योजागृवद्भिर्हविष्मद्भिर्मनुष्येभिर ग्निरेतद्वैतत् यतश्चोदेतिसूर्योस्तंयत्रचगच्छति तंदेवाःसर्वेअर्पितास्तदुनात्येतिकश्चनएतद्वैतत् यदेवेहतदमुत्रयदमुत्र तदन्विह मृत्योःसमृत्युमाप्नोतियइहनानेवपश्यतिमनसैवेदमाप्तव्यंनेहनानास्तिकिंचन मृत्योःसमृत्युंगच्छतियइहनानेव पश्यति अंगुष्ठमात्रःपुरुषोमध्यआत्मनितिष्ठति ईशानंभूतभव्यस्यननतोविजुगुप्सतेएतद्वैतत् अंगुष्ठमात्रःपुरुषोज्यो तिरिवाधूमकः ईशानोभूतभव्यस्यसएवाद्यसउश्वएतद्वैतत् यथोदकंदुर्गेवृष्टंपर्वतेषुविधावति एवंधर्मान्पृथक्पश्यं स्तानेवानुविधावति यथोदकंशुद्धेशुद्धमासिक्तंतादृगेवभवति एवंमुनेर्विजानतआत्माभवतिगौतम॥ ॥चतुर्थ वल्ली॥ ॥पुरमेकादशद्वारमजस्यावक्रचेतसः अनुष्ठायनशोचतिविमुक्तश्चविमुच्यतएतद्वैतत् हंसःशुचिषद्वसुरं तरिक्षसद्धोतावेदिषदतिथिर्दुरोणसत् नृषद्वरसदृतसद्व्योमसदब्जागोजाऋतजा अद्रिजाऋतंबृहत् ऊर्ध्वंप्राणमुन्न यत्यपानंप्रत्यगस्यति मध्येवामनमासीनंविश्वेदेवाउपासते अस्यविस्रंसमानस्यकिमत्रपरिशिष्यत एतद्वैतत् नप्राणे

नानाधानेनचक्षुरोत्रनिकश्चन इतरेणतुनीवंतियस्मिन्नेतावुपाश्रितौ हंतनइदंब्रवाण्यभिगुह्यंब्रह्मसनातनं यथाचमरणं प्राप्याआत्माभवतिगौतम योनिमन्येवप्रपद्यंतेशरीरत्वायदेहिनः स्थाणुमन्येतुसंयंतियथाकर्मयथाश्रुतं यएषुसुप्तेषुजागर्ति कामंकामपुरुषोनिर्मिमाणः तदेवशुक्रंतद्ब्रह्मतदेवामृतमुच्यते तस्मिंल्लोकाश्रिनासर्वेनदुनात्येतिकश्चन एतद्वैतत् अग्निर्यथैकोभुवनंप्रविष्टोरूपंरूपंप्रतिरूपोबभूव एकस्तथासर्वभूतांतरात्मारूपंरूपंप्रतिरूपोबहिश्च यायुर्यथैकोभुवनं प्रविष्टोरूपंरूपंप्रतिरूपोबभूव एकस्तथासर्वभूतांतरात्मारूपंरूपंप्रतिरूपोबहिश्च सूर्योयथासर्वलोकस्यचक्षुर्न लिप्यतेचाक्षुषैर्बाह्यदोषैः एकस्तथासर्वभूतांतरात्मानलिप्यतेलोकदुःखेनबाह्यः एकोवशीसर्वभूतांतरात्मारूपं रूपंबहुधाकरोति तमात्मस्थंयेनुपश्यंतिधीरास्तेषांसुखंशाश्वतंनेतरेषां नित्योनित्यानांचेतनश्चेतनानामे कोबहूनांयोविदधातिकामान् तमात्मस्थंयेनुपश्यंतिधीरास्तेषांशांतिः शाश्वतीनेतरेषां तदेतदितिमन्यंतेनिर्दे श्येपरमंसुखं कथंनुतद्विजानीयांकिमुभातिविभातिवा नतत्रसूर्योभातिनचंद्रतारकंनेमाविद्युतोभांतिकुतोय मग्निः तमेवभांतमनुभातिसर्वंतस्यभासासर्वमिदंविभाति ॥ ॥ इतिपंचमवल्ली ॥ ५ ॥ ऊर्ध्वमूलोवाङ्मा खशोयमश्वत्थः सनातनः तदेवशुक्रंतद्ब्रह्मतदेवामृतमुच्यते तस्मिंल्लोकाश्रिताः सर्वेतदुनात्येतिकश्चन एतद्वैतत् यदिदंकिंचजगत्सर्वंप्राणएजतिनिःसृतं महद्भयंवज्रमुद्यतंयएतद्विदुरमृतास्तेभवंति भयादस्याग्निस्तपतिभया त्तपतिसूर्यः भयादिंद्रश्चवायुश्चमृत्युर्धावतिपंचमः इहचेदशकद्बोद्धुंप्राक्शरीरस्यविस्रसः ततः सर्वेषुलोके षुशरीरत्वायकल्पते यथादर्शेतथात्मनियथास्वप्नेतथापितृलोके यथाप्सुपरीवदशेतथागंधर्वलोकेछायातपयो रिवब्रह्मलोके इंद्रियाणांपृथग्भावउदयास्तमयौचयत् पृथगुत्पद्यमानानांमत्वाधीरोनशोचति इंद्रियेभ्यः परंमनो मनसः सत्त्वमुत्तमं सत्वादधिमहानात्मामहतोव्यक्तमुत्तमं अव्यक्तात्पुरुषःपरः पुरुषान्नापरंकिंचित्साकाष्ठासापरागति ३९
यएतद्विदुरमृतास्तेभवंति यदाप्यंचावतिष्ठंतेज्ञानानिमनसासह बुध्यिश्चनविचेष्टतितामाहुः परमांगतिं तांयोगमिति मन्यंतेस्थिरामिंद्रियधारणां अप्रमत्तस्तदाभवतियोगोहिप्रभवाप्ययौ नैववाचानमनसाप्राप्तुंशक्योनचक्षुषा अस्ती तिब्रुवतोन्यत्रकथंतदुपलभ्यते अस्तीत्येवोपलब्धव्यस्तत्त्वभावःप्रसीदति यदासर्वेप्रमुच्यंतेकामायेस्यहृदिस्थिताः अथमर्त्योमृतोभवतित्येतावदनुशासनंब्रह्मसमश्नुतइति यदासर्वेप्रभिद्यंतेहृदयस्येहग्रंथयः अथमर्त्योमृतोभवत्ये तावदनुशासनं शतंचैकाचहृदयस्यनाड्यस्तासांमूर्धानमभिनिःसृतैका तयोर्ध्वमायन्नमृतत्वमेतिविष्वङ्न्याङ्कम न्योभवंति अंगुष्ठमात्रः पुरुषोंतरात्मासदाजनानांहृदयेसन्निविष्टः तंस्वाच्छरीरात्प्रवृहेन्मुंजादिवेषीकांधैर्येणतंविद्या च्छुक्रममृतंतंविद्याच्छुक्रममृतमिति मृत्युप्रोक्तान्नाचिकेतोथलब्धाविद्यामेतांयोगविधिंचकृत्स्नं ब्रह्मप्राप्तोविरजो भूद्विमृत्युरन्योप्येवंयोविदध्यात्मेव सहनावतु सहनौभुनक्तु सहवीर्यंकरवावहै तेजस्विनावधीतमस्तुमाविद्विषावहै ॥ ॐ शांतिः शांतिः शांतिः ॥ इतिषष्ठवल्ली ॥ ६ ॥ ॥ इत्यथर्ववेदीयकठशाखायामुत्तर वल्लीः समाप्ताः ॥ ॥ ६ ॥ ॥ षट्त्रिंशदुपनिषत् ॥ ३६ ॥ ॥ बुध्याप्यंतंवैरस्यंविधयेषुसदुर्मि तिः बभ्रातिभावनाभूयोनरोनासोसरद्भिः केनेषितंपततिप्रेषितंमनः केनप्राणः प्रथमः प्रैतियुक्तः केनेषितांवाचि मिमांवदंतिचक्षुः श्रोत्रंकउदेवोयुनक्ति श्रोत्रस्यश्रोत्रंमनसोमनोयद्वाचोहवाचं सउप्राणस्यप्राणश्चक्षुषश्चक्षुरितिप्रमुच्यधीराः प्रेत्यास्माल्लोकादमृतानभवंतिनत्रचक्षुर्गच्छतिनोमनोनविद्मोनविजानीमोयथैतदनुशिष्यान् अन्यदेवतद्विदितादथोअविदितादधिइतिशुश्रुमपूर्वेषां येनतद्ब्रह्मचक्षिरोग्यद्वाचानभ्युदितंयेनवाग्भ्युद्यत त देवब्रह्मत्वंविद्धिनेदंयदिदमुपासते यच्चाक्षुषानंपश्यतियेनचक्षुषिप्रश्यतां तदेवब्रह्मत्वंविद्धिनेदंयदिदमुपा सते यच्छ्रोत्रेणनशृणोतियत्रश्रोत्रमिदंकृतं तदेवब्रह्मत्वंविद्धिनेदंयदिदमुपासते यत्प्राणेननप्राणितियेनप्राणः प्रणीयते तदेवब्रह्मत्वंविद्धिनेदंयदिदमुपासते १ ॥ ॥ प्रथमःखंडः ॥ ॥ यदिमन्यसेसुवेदेतिदहरमेवापि नूनं त्वंवेत्थब्रह्मणोरूपंपदस्यत्वंयदस्यच देवेष्वथनुमीमांस्यमेवतेमन्येविदितं नाहंमन्येसुवेदेतिनोनवेदेतिवेदच

यौनस्तद्वेदस्तद्वेदनोनवेदेतिवेदत्व यस्यामतंतस्यमतंमतयस्यनवेदसः अविज्ञातंविजानांविज्ञातमविजंनतां प्रतिबोधो
विदितंमतंप्रमतंत्वहिविदंते आत्मानाविंदतेवीर्यंविद्ययाविंदतेमतं इहवेदवेदीदथसत्यमस्मिन्चेदिहावेदीन्महतीविनष्टिः
भूतेषुभूतेषुविचित्यधीराः प्रेत्यास्माल्लोकादमृताभवंति २॥ ॥ द्वितीयः खंडः ॥ ॥ ब्रह्महदेवेभ्योविजज्ञेतस्य
ह्यब्रह्मणोविजयेदेवाअमहीयंतएऐक्षंतेभ्योहिप्रादुर्बभूवतेनजानतकिमिदंयक्ष्यामितिनेमेमबुर्जातवेदएतद्विजा
नीहिकिमिदंयक्षंतितथेतिभ्यद्रवत्तमभ्यवदत्कोसीत्यग्निर्वाहमस्मीत्यब्रवीज्जातवेदमस्मीतिस्मिंस्त्वयिकिंवीर्यमित्य
पीवंदसर्वंदहेयंयदिदंपृथिव्यामितितस्मैतृणंनिदधावैतदहेतेतदुपप्रयायसर्वजवेनतत्रशाकादद्भुसंतताएवनिश
नेनेतदशकंविज्ञातुंयदेतेन्यक्ष्यमित्यथवायुमब्रावंन्वायेवेतद्विजानीहिकिमिदंयक्ष्यमितिः तथेतितदभ्यद्रवत्तमभ्यवद
न्नोसीतिवायुर्वाहमस्मीत्यब्रवीन्मातरिश्वाहमस्मीतितस्मिंस्त्वयिकिंवीर्यमित्यपीदंसर्वमादायपृथिव्यामितिता
स्मिंतृणंनिदधावेतदशकंतदादातुंसंतताएवनिजवतेनेतदशकादातुंसंतताएवनिजवतेनेतदशकंविज्ञातुंयथदेतिदक्ष
मित्यथेंद्रमब्रुवन्मघवन्नेतद्विजानीहिकिमिदंयक्ष्यमितितथेतितदभ्यद्रवत्तस्मात्तिरोदधेतंतस्मिन्नेवाकाशेस्त्रियमाज
गामबहुशोभमानामुमांहैमवतीं तांहोवाचकिमिदंयक्ष्यमितिब्रवीतिहोवाचब्रह्मणोवाएतद्विजयेमहीयध्वमितिततोहै
वंविदांचकारब्रह्मेतिततस्माद्वाएतेदेवाअतिरामिवान्यानेवाग्निर्वायुरिंद्रस्तेह्येनन्नेदिष्ठंपस्पृशुस्तेह्येनत्प्रथमंविदांचकार
ब्रह्मेतितस्माद्वाइंद्रोऽतिनराभिवान्यांदेवांस्तेह्येनन्नेदिष्ठंपस्पर्शसतेह्येनद्विदित्वाप्रथमंविदांचकारब्रह्मेतितस्मैषआदे
शोयदेतद्विद्युतोव्यद्युतदाइतीयमीमिषदा इत्यधिदैवंतमथाध्यात्मंयदेतद्गच्छतीवचमनोनचेतदुपस्मरत्यभीक्ष्णंस
कल्पस्तद्वनंनामतद्वनमित्युपासितंव्यंयएतदेवंवेदाभिहैनंसर्वाणिभूतानिसंवांछंत्यमिनिषदमेभ्यहिन्युत्लातदुप
निषद्भलीवाचंतदुपनिषदः मह्यमेमितिस्मैउपासीदमः कर्मेतिप्रतिष्ठावेदाः सर्वाणिहैनंसमन्मायतनंयोवाएतमुपनिषदं ३१
वेदापहत्यपाप्मानमनंतेस्वर्गेलोकेज्येवंप्रतितिष्ठतितिप्रतितिष्ठतीति ४॥ ॥ चतुर्थः खंडः ॥ ॥ इत्यथर्वणवेदे

केनेषितंपतिषन्मनंत्रेषितं ॥३७॥ ॥ ७ ॥ ॐ अथपुरुषोहवैनारायणोकामयतप्रजाः सृजेयेतिनारायणा
त्प्राणोजायतेमनः सर्वेंद्रियाणिच खंवायुर्ज्योतिरापः पृथिवीविश्वस्यधारिणी नारायणाद्ब्रह्माजायतेनारायणाद्रुद्रोजा
यतेनारायणाद्वादशादित्यारुद्रावसवः सर्वाणिदेवतानारायणादेवसमुत्पद्यंतेनारायणेप्रवर्धंतेनारायण
णेप्रलीयंते १ अथनित्योदेवएकोनारायणोब्रह्माचनारायणः शिवश्चनारायणः शक्रश्चनारायणोद्वादशादित्याश्च
नारायणोवसवोश्विनौचनारायणः सर्वेरुद्राश्चवोपिनारायणः कालश्चनारायणोदिशश्चनारायणऊर्ध्वंचनारायणोनवोहि
श्चनारायणोनारायणएवेदंसर्वंयद्भूतंयच्चभव्यंमयिसर्वेनिष्कलोनिरवद्योनिरंजनः परमोद्वितीयोनहितीयोस्तिकश्चियएवंवेद रुद्रंससारथिंरुत्वामनः प्रयहवान्पुमान् प्रयातिपरमंपदंविष्णोर्व्यंपरमव्ययं एतद्वैनारा
यणस्योपनिषदंयोहवैनारायणस्योपनिषदमधीतेससर्वेभ्योंऽहेभ्योविमुक्तोभवतिसर्वाञ्लोकानाप्नोत्यमृतत्वंचग
त्वामृतत्वंचगच्छतीमित्येतदृग्व्याहरेन्मनसानिद्विनीयमोमित्येकाक्षरेनमसानिद्वेअक्षरेनारायणेतिपंचाक्षराण्येतद्वैनारा
यणस्याष्टाक्षरंपदंयोहवैनारायणस्याष्टाक्षरपदमध्येत्यनुष्टुब्भ्यंवेशसर्वमायुरेतिविंदतेप्रजापत्यंरायस्पोषंगोपत्यं
सोदेवोमृतत्वमश्नुतेसदेवोमृतत्वमश्नुतइति २॥ इत्यथर्वणवेदेनारायणोपनिषदुपनिषत्समाप्तं ॥३८॥ ॥ ८ ॥
ॐ भवस्यपारेभुवनस्यमध्येनाकस्यपृष्ठेमहतोमहीयान् शुक्लेकृष्णाव्योतीषिसंमनुप्रविष्टः प्रजापतिश्चरतिगर्भेअंतः य
स्मिन्निरंसंचमिथेतिसर्वेयस्मिन्देवाअधिविश्वेनिषेदुः तदेवभूतंतदुमाव्यमानमिदंतदक्षरेमेव्यामन् येनाक्षरंतरंच
रविंचमहींचयोनादिसस्तपतितेजसाभ्राजसाच यदंतःसमुद्रेकमयोचरंतिदक्षरेमेप्रजाः यतःप्रसृताजगतःप्र
सूतिर्योयेनजीवान्विससर्जभूम्यां यदीषधीभिःपुरुषान्पशूंश्चविवेशभूतानिचराचराणि अतःपरमोन्यदणीयस्तं
हिपराव्यरंयन्महतोमहांतं यदेकमव्यक्तमनंतरूपंविश्वंपुराणांतमसःपरस्तात् तदेवसत्यंतदुतन्यमाहुस्तदेवब्रह्मपरमंकवी

नो दृष्टामूर्तलंकुरांजातंजायमानंविश्वेविभर्तिभुवनस्यनाभिः तदेवशुक्रममृतंतद्ब्र
ह्मतदापः सप्रजापतिः संवैनिमेषाजक्षिरेविद्युतः पुरुषादाधि कल्पमुञ्चर्त्तीःकाष्ठाहोरात्रेसर्वेद्याः नसंदृशेतिष्ठतिरू
पमस्यनचक्षुषापश्यतिकश्चिनेनं तदामनीषामनसाभिक्लृप्तोयएतद्विदुरमृतास्तेभवंति अद्भ्यः संभूतोहिरण्यागर्भस्ते
ष्वोहिदेवः प्रदिशोनुसर्वाः पूर्वोहिजातः सउगर्भेअंतः सविजायमानः सजनिष्यमाणाः प्रत्यङ्जनास्तिष्ठतिविश्वतोमु
खः विश्वतश्चक्षुरुतविश्वतोमुखोविश्वतोबाहुरुतविश्वतस्पात् संबाहुभ्यांधमतिसंपतत्रैर्द्यावाभूमीजनयंतदेव
एकः वनस्पतयश्चन्निश्चाभुवनानिविद्वान्यत्तविश्वमभवत्यैकनीडं यस्मिन्निदंसंचविचैकंसनुतप्रोतश्चविभुःप्र
जासु प्रतद्वोचेअमृतंनुविद्वान्गंधर्वोनामनिहितंगुहासु त्रीणिपदानिहितागुहासुसयस्तद्वेदसपितुष्पित्रासन्
सनोबंधुर्जनितासविधाताधामानिवेदभुवनानिविश्वा यत्र देवामृतमानशानास्तृतीयेधामन्यध्वैरयंत प
रियावाःपृथिवीयंतिसद्यः परिलोकान्परिदिशःपरिस्रुवः ऋतस्यतंतुवितनंविसृत्यतदपश्यत्तदभवत्प्रजासु प
परीत्यलोकापरीत्यभूतानिपरीसर्वाः प्रदिशोदिशश्च प्रजापतिःप्रथमजाऋतस्यात्मनात्मानमसंबभूव सदसस्प
तिमद्भुतंप्रियमिंद्रस्यकामं सन्निमेधामयासि उद्दीप्यस्वजातवेदोपत्नेनिर्ऋतीमम पशूंस्त्रायस्वमाबाह्वनीवनंच
दिशोदिशः मानोहिंसीज्जातवेदोगामश्वंपुरुषंजगत् अविभ्रद्यअगहिश्रियामापरिपानय पुरुषस्यविग्रहेस
हस्रशीर्षायमहादेवस्यधीमहि तन्नोरुद्रःप्रचोदयात् तत्पुरुषायविद्महे नंदिकेश्वरायधीमहि तन्नोवृषभःप्रचो
दयात् तत्पुरुषायविद्महे सुवर्णपक्षायधीमहि तन्नोगरुडःप्रचोदयात् कात्यायनायविद्महे कन्यकुमारिधीम
हि तन्नोदुर्गिःप्रचोदयात् नारायणायविद्महे वासुदेवायधीमहि तन्नोविष्णुःप्रचोदयात् सहस्रपरमादेवीशत
मूलाशतांकुरा सर्वेहरतुमेपापंदूर्वादुःस्वप्ननाशिनी दूर्वाअमृतसंभूताशतमूलाशतांकुरा शतंमेपंतिमापापं
शतमायुर्विवर्धनी कांडात्कांडात्प्ररोहंतिपरुषःपुरुषस्परि एवानोदूर्वेप्रतनुसहस्रेणशतेनच अश्वक्रांतेरथक्रां

तेविष्णुक्रांतेयत्तेऽधरे शिरसाधारितादेवीमारक्षस्यपदेपदे उरुकृतासिवरहेणकृष्णेनशतबाहुना भूमिर्धेनुधरणी
लोकधारिणी मृत्तिकेहरमेपापंयन्मयादुष्कृतंकृतं त्वयाहतेनपापेनजीवामिशरदःशतं मृत्तिकेरेहिमेपुष्टिंत्वयि
सर्वंप्रतिष्ठितं याचाकृतंकर्मकृतंयन्मयादुष्कृतंकृतं गंधद्वारांदुराधर्षांनित्यपुष्टांकरिषिणीं ईश्वरीं सर्वभूताना
मिहोपह्वयेश्रियं हिरण्यशृंगंवरुणंप्रपद्येनीर्थमेद्हियाचितः यन्मयाभुक्तमसाधूनांपापेभ्यश्चप्रतिग्रहः
यन्मेमनसावाचाकर्मणावादुष्कृतंकृतं तन्मेरुद्रोवरुणोबृहस्पतिःसवितावापुनंतुपुनः पुनः क्रमित्रेयान्ओष
धयः संतुदुर्मित्र्यास्तसोभ्यासर्योस्मान्द्वेष्टियंचवयंद्विष्मः नमोग्नयेकृमतेनमरंडायनमोवरुणायनमोवारुण्येनमो
ब्रोयदपांक्रूरयंदमेध्यांयदश्नांतेनदपगछतात् अत्याशनादत्याचउग्रात्प्रतिग्रहात् तन्मेवरुणोराजापाणिनाह्यवमर्शतु
सोहमपापोविरजोनिर्मुक्तोमुक्तकिल्बिषः नाऽस्यपूरुषमासत्यगछेद्दूहासलेकतां इममेगंगेयमुनेसरस्वतिशुतुद्रिस्तो
मंसचतापरुष्ण्या असिक्न्यामरुद्वृधेवितस्तयार्जीकीयेशृण्वत्यास्तोमया ऋतंसत्यंचाभीद्धात्तपसाध्यजायत ततोरात्री
रजायतततः समुद्रो अर्णवः समुद्रादर्णवादधिसंवत्सरो अजायत अहोरात्राणिविदधद्विश्वस्यमिषतोवशी सूर्याचंद्रम
सौधातायथापूर्वमकल्पयत् दिवंचपृथिवींचांतरिक्षमथोस्वाहा यत्पृथिव्यारंजस्वमातरिक्षेविरोदसी हसंस्तदापोवारु
णः पुनात्वमर्षणः एषभूतस्यभव्येभुवनस्यगोप्तारएषपुण्यकृतांलोकानेषमृत्योहिरण्मयः द्यावापृथिवीहिरण्मयं
मधुतंस्रवः स्रुचःसंस्रवः संसिसादि आदज्जालतिन्योतिरहमस्मिज्योतिर्ब्रह्मस्वतिब्रह्माहमस्मि योहमस्मिब्रह्माहमस्मि
स्वहमेयाहमोभोजुहोमिस्वाहा अकार्यकार्यवकीर्णस्तेनभ्रूणहागुरुतल्पगः वरुणोपामघर्षणस्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते
रुद्रभूमिसूमारोदयस्वप्रवदंतिधीराः पुनंतुऋषयः पुनंतुवसवः पुनातुवरुणः पुनात्वयमर्षणः अक्रोःसमुद्रःप्रथमं
विधर्मंजनयन्पुनानुभुवनस्यराजा वृषापवित्रेअधिसानोअव्येबृहत्सोमोबृहत्सोमोवाबृधेसकाइनदुः आनवेरसे
सुनवामसोममरातियतोनिदधातिवेदः सनःपर्षदतिदुर्गाणिविश्वानावेवसिंधुंदुरितात्यग्निः तामग्निवर्णांतपसा

स्मर्कनीवेरोचनीकर्मफलेषुजुष्टां दुर्गादेवीशरणमहंप्रपद्येसुतरसितरसेनमः अग्नेर्वंपायानओस्मान्वस्तिभिरतिदुर्गाणि
श्वामूत्प्रपृथिवीचकुलानउर्वीभावानोकायतनायस्रयोयः विश्वानिनोदुर्गहाजातवेदः सिंधुनंनावादुरितातिपर्षि अग्ने
अत्रिवन्मनसागृणानेऽअस्माकंबोध्यविताननूनां पृतनाजितंसहमानमग्निमुग्रंहुवेमपरमात्सधस्तात् सनः पर्ष
दतिदुर्गाणिविश्वाक्षमद्देवोअतिदुरितात्यग्निः तन्नोहिकमीड्योअध्वरेषुसनाच्चहोतानव्यश्चत्सीस्वांग्नेतंत्वयिप्र
यस्यासाध्यंचसोभगमायजस्व ॥ ॥ प्रथमः खंडः ॥ ॥ परस्यायशीगुहासक्षमसक्षपर्णपक्षायधीमहि श्रतबाकुना
पुनरज्ञायतसकुवोराजासधस्थोत्रीणिच २ भूरस्यंयेपृथिव्यैस्वाहातुवोवायवेंतरिक्षायस्वाहासकृतमीदित्यायदिवस्वा
हा भूर्भुवस्सुवश्चंद्रमसेदिग्भ्यःस्वाहानमोदेवेभ्यःस्वधापितृभ्योभूर्भुवःसुवर्रो ३ रुरन्नमस्यंयेपृथिव्यैस्वाहाभुवोनं
वायवेंतरिक्षायस्वाहासकरचन्नमादित्यायदिवेस्वाहाभूर्भुवःसुवरन्नंचंद्रमसेदिग्भ्यःस्वाहानमोदेवेभ्यःस्वधापितृभ्यो
भूर्भुवःसुवरन्नमो ४ --- अपचशृपृथिव्यैचमहतेचस्वाहाभुवोवायवेचांतरिक्षायचमहतेचस्वाहावसकारित्याय
चदितेवेचमहतेचस्वाहाभूर्भुवःसुवश्चंद्रमसेचनक्षत्रेभ्यश्चदिग्भ्यश्चमहतेचस्वाहानमोदेवेभ्यःस्वधापितृभ्योभूर्भुवः
वस्सुर्महरों ५ पाहिनोग्यएनसेस्वाहापाहिनोविश्वंवदसेस्वाहायदंपाहिविभावसोस्वाहासर्वंपाहिशतक्रतोस्वाहा
यश्छंदसामृषभोविश्वरूपश्छंदोपश्छंदांस्याविवेशतांतान्यः त्रोवाचोर्धनिधरिद्रोन्येष्ठंदंद्रायऋषिभ्योनमोदेवेभ्यः
स्वधापितृभ्योभूर्भुवःसुवश्छंदः ६ नमोब्रह्मणेधारणांमेव्यस्यानिराकारणांधारणिताभूयासंकरणायोः श्रुतंमाच्याढ्
ममामुषाअं ऋतेनपः सत्येनपः श्रुतेनपः शांतेनपोदानेनपोयज्ञस्तपोभूर्भुवः सुवर्श्रीतेनतपास्वेतन्नतपः ७ यथा
संवृक्तस्यपुष्पितस्यदुराद्रंभोवात्येवंपुण्यस्यकर्मदूराद्रंभोवातियथासितासिधारांकर्तेकृहितापवकामेयाद्युतेहया
विद्रुजिक्ष्यामिकर्तेपनिष्यामीत्येवमनुतादात्मानंलुगुप्सेत् ८ अणोरणीयान्महतोमहीयानात्मागुहायांनिहि ३३
तोस्यजंतोः तमक्रतुंपश्यतिवीतशोकोधातुःप्रसादान्महिमानमीशंसन्नप्राणाः प्रभवंतिनस्मात्सप्तार्चिषः समि

धःसप्तजिह्वाः सप्तऋषयोलोकायेषुचरंतिप्राणागुहाशयानिहिताःसप्तसप्त अतःसमुद्रागिरयश्चसर्वेतस्मात्स्यंदंते
सिंधवःसूर्यरूपाः अतश्चसर्वौषधयोरसश्चयेनैषभूतैस्तिष्ठतेह्यंतरात्मा ब्रह्मदेवानांपदवीः कवीनांमृषिर्वि
प्राणांमहिषोमृगाणां श्येनोगृध्राणांस्वधितिर्वनानांसोमः पवित्रमत्येतिरेभन् अजामेकांलोहितशुक्लकृष्णांबह्वीं
प्रजांजनयंतींसरूपां अजोह्येकोजुषमाणोनुशेतेजहात्येनांभुक्तभोगामजोन्यः हंसः शुचिषद्वसुरंतरिक्षसद्धोतावे
दिषदतिथिर्दुरोणसत् नृषद्वरसदृतसद्व्योमसदब्जागोजाऋतजाअद्रिजाऋतंबृहत् यस्मान्नान्यत्परंनैवकिंचना
सय आविवेशभुवनानिविश्वा यस्मादन्यंनपरंकिंचनास्तिप्रजापतिः प्रजयासंविदानास्त्रीणिज्योतींषिसचतेसमा
उत्री विधर्तरहवामहेवसोकुविदूनासिन् सविनारंत्रिवरूससंसद्यानोदेवस्सविनःप्रजावत्सावीःसौभगं परा
दुष्वप्नियंस, विश्वानिदेवसवितर्दुरितानिपरासुव यद्भद्रंतन्नआसुव मधुवाताऋतायतेमधुक्षरंतिसिंधवः
माध्वीर्गावोभवंतुनः मधुनक्तमुतोषसोमधुमत्पार्थिवंरजः माध्वीर्नःसंत्वोषधीः मधुमान्नोवनस्पतिमधुमां
अस्तुसूर्यः मधुद्यौरस्तुनःपिता घृतंमिमिक्षेघृतमस्ययोनिर्घृतेश्रितोघृतमवस्यधाम अनुष्वधमावहमार
यस्यस्वाहा कृतंसृष्यभवद्धविष्यं समुद्रादूर्मिमधुमाउदारपांशुनासममृतत्वमानट् घृतस्यनामगुह्यंयदस्ति
जिह्वादेवानांममृतस्यनाभिः वयंनामप्रब्रवामाघृतेस्यानास्मिन्यज्ञेधारयामानमोभिः उपब्रह्मा शृणवच्छ
स्यमानंचतुःशृंगोवमीद्गौरएतत् चत्वारिशृंगात्रयोस्यपादाद्वेशीर्षेसप्तहस्तासोस्या त्रिधाबद्धोवृषभो
रोरवीति महोदेवोमर्त्यांआविवेश त्रिधाहितंपणिभिर्गुह्यमानंगविदेवासोघृतमन्वविंदन् इंद्रएकंसूर्यएक
कंजजानवेनादेकंसधस्थातिस्रउदेवीर्देवमुपासतेऽग्रेयोदेवानांप्रथमंपुरस्ताद्विश्वाधिकोरुद्रोमहर्षिः हिरण्यगर्भंपश्यतजा
यमानंसनोदेवःशुभयास्मृत्यासंयुनक्तु यस्मात्सारंनायमस्तिकिंचिद्यस्मान्नाणीयोनज्यायोस्तिकिंचित् वृक्षइ

नस्त्रय्यैरिविनिश्चत्येकस्तेनेदंपूर्णंपुरुषेणसर्वं नकर्मणानप्रजयाधनेनत्यागेनैके अमृतत्वमानशुः परेणनाकंनिहि
तंगुहायांविभाजतेयत्रयतयोविशंति वेदांतविज्ञानसुनिश्चितार्थाः सत्यात्तपोयोगाद्यतयः शुद्धसत्वाः तेब्रह्मलोकेषु
परांतकालेपरामृताः परिमुच्यंतिसर्वे दहरंविपापाद्यंचरंयत्रमहतंयत्सुदीरुकपुरमध्यस्थं तत्रापिदहरगगनंविशोक
स्तस्मिन्नयदंतस्तदुपासितव्यं योवेदादौस्वरः सोक्षोवेदांतेचप्रतिष्ठितः तस्यप्रकृतिलीनस्यपरः समहेश्वरः
आणोरणुःकृशभान्नाभिःसर्वमस्यैवयोनिच ॥ सहस्रशीर्षदेवंविश्वाक्षंविश्वशंभुवं विश्वंनारायणंदेवंमक्षरंपरमं
प्रभुं विश्वतःपरमंनित्यंविश्वंनारायणंहरिं विश्वमेवेदंपुरुषस्तद्विश्वमुपजीवति पतिंविश्वस्यात्मेश्वरंशाश्वतं
शाश्वतेभ्यश्चमच्युतं नारायणंमहादेवंविश्वात्मानंपरायणं नारायणःपरब्रह्मतत्वंनारायणः परः नारायणः
परोज्योतिरात्मानारायणः परः नारायणःपरोध्यानाध्यानंनारायणः परः परादपिपरस्थास्कन्नस्मात्परस्कर
रः यच्चकिंचिज्जगत्यस्मिन्दृश्यतेश्रूयतेपिवा अंतर्बहिश्चतत्सर्वंव्याप्यनारायणस्थितः अनंतमव्ययंकविं
समुद्रंतेविश्वशंभुवं पद्मकोशप्रतिकाशंहृदयं चाप्यधोमुखं अधोनिष्ठ्याविततस्यांतेसुनाभ्यामुपरिसंस्थितं
तस्यांतेसुषिरंसूक्ष्मं तस्मिन्सर्वंप्रतिष्ठितं तस्यमध्येमहानग्निर्विश्वार्चिर्विश्वतोमुखः सोग्रभुग्विभजंतिष्ठन्नाहारमजरः कविं संत
पयतिस्वंदेहमापादतलमस्तकं तस्यमध्येवह्निशिखाअणीर्योर्ध्वाव्यवस्थिता नीलतोयदमध्यस्थाविद्युल्ले
खेवभास्वरा नीवारशूकवत्तन्वीपीताभास्वत्यणूपमा तस्याःशिखायामध्येतुपरमात्माव्यवस्थितः सब्रह्मा
सशिवेंद्रःसोक्षरःपरमस्वराट् ॥ अथातोयोगमेवमधुवादिष्यामिहमेयंकालोनाहंकान्यदस्यांनारायणः स्थि
तोव्यक्तेस्थितस्यश्वभ्रिलाच ऋतंसत्यंपरंब्रह्मपुरुषंकृष्णपिंगलं ऊर्ध्वरेतंविरूपाक्षंविश्वरूपायतेनमः आदि ३५
त्योवाएषएतन्मंडलंतपतितपतितत्रताऋचस्तदृचामंडलंसंऋचोलोकोप्येषएतस्मिन्मंडलेअर्चिषिपुरुषस्त

नियएषिसयनुषामंडलसमनुषांलोकोथएषएषएतस्मिन्मंडलेर्चिरीप्यतेतानिसामानिसामान्यामंडलंससोतालोकः
सेषात्र्येवविद्यातपतियएषांतरादित्येहिरण्मयः पुरुषआदित्येवेतेज ओजोबलंयशश्चक्षः श्रोत्रमात्मामनोमृत्यु
र्मनुर्मृत्युः सत्याग्निर्वायुराकाशः प्राणोलोकपालः कः किंकेतत्सत्यमनन्तमायुरमृतंजीवोविश्वः कलमस्यंभुव
जापतिः संवत्सरइतिसंवत्सरोसावादित्योयएषपुरुषएषभूतानामधिपतिर्ब्रह्मणः सायुज्यंसलोकतामाप्नोति
तासानेवदेवतानांसायुज्यंसार्ष्टितांसमानलोकतामाप्नोतियएवंवेदेत्युपनिषत् ॥ ॥११॥ इत्यथर्वणंवेदब्रह्म
नारायणोपनिषत्समाप्तेति ॥ ॥ ॥

योनोसर्येज्योतिषिजुहोमिस्वाहा सूर्यश्चमामन्युश्चमन्युपतयश्चमन्युकृतेभ्यः पापेभ्योरक्षंतांयद्राज्यापापमकर्मनसावा
चाहस्ताभ्यांपद्भ्यामुदरेणाश्नारात्रिस्तदवलुंपतु यत्किंचदुरितंमयि इदमहंमामृतयोनोसर्येज्योतिषिजुहोमिस्वाहा
आयातुवरदादेवीअक्षरंब्रह्मसंमितं गायत्रीछंदसांमातरदंब्रह्मजुषस्वनः ॐ ओजोसिसहोसिबलमसिभ्राजोसि
देवानांधामानामासिविश्वमसिविश्वायुः सर्वमसिसर्वायुरभिभूरों गायत्रीमावाहयामिसावित्रीमावाहयामिसरस्व
तीमावाहयामि ॐभूः ॐभुवः ॐस्वः ॐमहः ॐजनः ॐतपः ॐसत्यंतत्सवितुर्वरेण्यंभर्गोदेवस्यधीमहि
धियोयोनः प्रचोदयात् ॐआपोज्योतीरसोमृतंब्रह्मभूर्भुवःस्वरों तदूब्रह्म ॐतदायः ॐतदात्मा ॐतत्सर्वं ॐतस
र्महर्जनस्तपःसत्यंमधुक्षरंतिमदूब्रह्मतदापआपोज्योतिरसोमृतंब्रह्मभूर्भुवःस्वरों तदूब्रह्म ॐतदायुः ॐतदात्मा
ॐतत्सर्वं ॐतपुरोनमः उत्तमेशिखरेदेविभूम्यांपर्वतमूर्धनि ब्राह्मणेभ्योभ्यनुज्ञातानाकलदेवियथासुखं ॐतथा
रक्षिभूतेषुगुहायांविश्वमूर्तिषु स्वयंत्वस्त्वंविष्णुस्त्वंवषट्कारः स्वंरुद्रस्त्वंब्रह्मात्वंप्रजापतिः अमृतोपस्तरणमसि
प्राणेनिविश्वोमृतंजुहोमि प्राणायस्वाहापानेनिविश्वोमृतंजुहोम्यपानायस्वाहाव्यानेनिविश्वोमृतंजुहोमिव्यानाय
स्वाहोदानेनिविश्वोमृतंजुहोमिम्युदानायस्वाहासमानेनिविश्वोमृतंजुहोमिसमानायस्वाहाप्राणेनिविश्वोप्राणे
निविश्वोमृतंजुहोमिद्विश्वोमाविश्वाप्रदहायप्राणायस्वाहापानेनिविश्वोमृतंजुहोमिद्विश्वोमाविश्वामाप्रदहायापा
नायस्वाहाव्यानेनिविश्वोमृतंजुहोमिद्विश्वोमाविश्वाप्रदहायाव्यानायस्वाहोदानेनिविश्वोमृतंजुहोमिद्विश्वोमावि
श्वाप्रदहायोदानायस्वाहासमानेनिविश्वोमृतंजुहोमिद्विश्वोमाविश्वाप्रदहायसमानायस्वाहा ब्रह्मणिमआत्मामृत
त्वायामृताधिष्ठानमसि २ श्रत्यायांप्राणेनिविद्यामृतंदुतंप्राणमन्वेनाप्यायस्वापानेनिविश्वोमृतंदुतमपाने
नाप्यायस्वाहाव्यानेनिविद्यामृतंदुतंव्यानमन्वेनाप्यायस्वाहोदानेनिविद्यामृतंदुतमुदानमन्वेनाप्यायस्वाहा

समानेनिविद्यामृतंदुतंसमानमन्वेनाप्यायस्वाहाब्रह्मणिमआत्मामृतत्वाय प्राणानांग्रंथिरसिरुद्रोमाविशांत
कस्तेनाद्योनाप्यायस्वाहा अंगुष्ठमात्रः पुरुषोअंगुष्ठंचसमाश्रितः ईशः सर्वस्यजगतः प्रभुःप्रीणातिविश्वभुक्
मेधादेवीजुषमाणान्नागाद्विश्वाचीभद्रासनसमानसमाना त्वयाजुषतुषमाणादुरूकाक्षरुद्रदूहदूहेमाविश्येकवि
राः त्वयाजुष्टऋषिर्भवतिदेवित्वयाब्रह्मागतश्रीरुतत्वया त्वयाजुष्टश्चित्रंविंदतेवसुसनेजुषस्वद्रविणोनमे
धे मेधांमेंद्रोदधातु मेधादेवीसरस्वती मधामेअश्विनाउभावादत्तांपुष्करस्रजौ अप्सरासाच्यामेधांगंधर्वेषु
चमन्वनः देवीमेधामनुष्यजासामास्मरभिर्मुषतां यामंमेधासरस्वतिविश्वरूपाहिरण्यवर्णाजगतीजगम्या ऊर्जे
स्वतीपयसापिन्वमानासामयोधामुप्रजांनोजुषतां सद्योजातंप्रपद्यामिसद्योजातायवैनमः भवेभवेनातिभ
वेभवस्वमांभवोद्भवायनमः शर्वायनमोज्येष्ठायनः श्रेष्ठायनमोरुद्रायनमः कालायनमः कलविकरणायन
मोबलविकरणायनमोबलप्रमथनायनमः सर्वभूतदमनायनमोमनायनमः अघोरेभ्योथघोरेभ्योघोरघोरत
रेभ्यः सर्वतः सर्वेसर्वेभ्योनमस्तेरुद्ररूपेभ्यः तत्पुरुषायविद्महेमहादेवायधीमहि तन्नोरुद्रः प्रचोदयात्
ईशानः सर्वविद्यानामीश्वरः सर्वभूतानांब्रह्माधिपतिर्ब्रह्मणोधिपतिर्ब्रह्मात्रिवीमेरुक्षःसदाशिवों ३ ब्रह्ममेतु
मांमधुमेतुमांब्रह्ममेवमधुमेतुमां यास्तेसोमप्रजावह्नीरोमिसौंहंदुःस्वप्नहंदुरुधहापास्तेसोमप्राणांस्तांजुहोमिय
इदंत्रिरूपंमयाचिनंब्राह्मणायदद्याद्बृहत्यांवाएतेध्रंतियेब्राह्मणाब्त्रिरूपंपठंतिसोमेप्राजुर्यंमेत्यास
हस्रात्पंक्तिंपुनंति ४ ब्रह्ममेधयामधुमेधयाब्रह्ममेवमधुमेधयाब्रह्ममेवमधुमेधया अग्नानीदेवसवितः प्रजा
वत्साग्निः सोमगंपरादुश्चन्नयंसुवाविश्वानिदेवसवितर्दुरितानिपरासुव यद्भद्रंतन्न आसुवामधुवाताऋ
तायतेमधुक्षरंतिसिंधवः माध्वीर्गावोभवंतुनः मधुनक्तमुतोषसोमधुमत्पार्थिवंरजः माध्वीर्नः संत्वोषधीः म

मधुमान्नोवनस्पतिर्मधुमां अस्तूर्यः मधुर्द्यौरस्तु नः पिता यद्देविरूपर्णमयार्चिर्ब्राह्मणायद्याद्भूणहत्यांवा
एतेऽग्नेयेब्राह्मणालिपर्णंपठंतिनेसोमंब्राह्मुवंतिनेसोमंब्राह्मुवंतिआसहस्रात्संक्रिंपुनंति ५ ब्रह्ममेधयामधुमे
धयाब्रह्ममेधयामधुमेधयाब्रह्मादेवानांपदवीः कवीनामृषिर्विप्राणांमहिषोमृगाणां श्येनोगृध्राणांस्वधितिर्व
नानांसोमः पवित्रमत्येतिरेभन् हंसः शुचिषद्वसुरंतरिक्षसत्सोताचेरिष्यदतिथिर्दुरोणसत् नृषद्वरसद्धोम
सदन्द्यागोजाऋतजा अद्रिजाऋतंबृहन् यद्देविरूपर्णमयार्चिर्ब्राह्मणायद्याद्भूणहत्यांवाएतेऽग्नेयेब्रा
ह्मणालिरूपर्णंपठंतिनेसोमंब्राह्मुवंत्यासहस्रात्संक्रिंपुनंति ६ प्राणापानव्यानोदानसमानोमेशुध्यंतां
ज्योतिरहंविरजाविपाप्माभूयासंस्वाहा वाङ्मनश्चक्षुश्श्रोत्रंनाभिर्हाभ्राणंरेतोबुध्याकूतिसंकल्पामेशुध्यंतां
ज्योतिरहंविरजाविपाप्माभूयासंस्वाहा शिरःपाणिपादपार्श्वोष्टोरुजंघाशिश्नोपस्थपायवोमेशुध्यंतांज्योति
रहंविरजाविपाप्माभूयासंस्वाहात्वक्चर्ममांसरुधिरमेदोऽस्थिमज्जामेशुध्यंतांज्योतिरहंविरजाविपाप्माभूया
संस्वाहा पृथिव्यन्तेजोवाय्वाकाशामेशुध्यंतां ज्योतिरहंविरजाविपाप्माभूयासंस्वाहा अन्नमयप्राणमयम
नोमयविज्ञानमयानंदमयामेशुध्यंतां ज्योतिरहंविरजाविपाप्माभूयासंस्वाहाचित्तिस्त्वाहारवंलोकायस्वा
हाऽऽकूतिस्त्वाहारवंलोकायस्वाहा देवहूस्त्वाहारवंलोकायस्वाहा मनोयज्ञपुरुषहरितोऽहितपिंगलाक्षदेहिदेहिदत्त्य
यिनामेशुध्यंतांज्योतिरहंविरजाविपाप्माभूयासंस्वाहा ॐ
ऋणोणिनओनांसिमेशुध्यंतांज्योतिरहंविरजाविपाप्माभूयासंस्वाहा ॐ स्वाहासत्यंपरंपरंसत्यंसत्येनस्त
वतांलोकांवांवंतेकदाचनसतांहिसत्यंतस्मात्यत्रैरमंतेतत्परंनितरांनानाश्नात्परंयद्धिपरंतपसदुर्धर्षंतदु
राधर्षंतत्स्नानपसिरमंतेतदमृतंनियतंब्रह्मचारिणातस्माद्मेरमंतेत्रामरण्येमुनयस्तस्माद्धोमेरमंतेरा
नमितिसर्वाणिभूतानित्ररांसंनिदानान्नातिदुष्करंतेस्माद्धोमेरमंतेधर्मइतिधर्मेणसर्वमिदंपरिगृहीतंधर्मान्ना
स्तिदुश्चरंतस्मात्सर्वमंरमंतेयज्ञननरंतिभूयासंनस्माद्दूयिष्ठाः प्रजायंतेनस्माद्दूयिष्ठाः प्रजननेरमंते अथयद्वा

ORBHAU DAJI MEMORIAL

३५

ऊरुस्तस्मादथ आधानव्य अग्निहोत्रमित्याहुतस्माद्ग्निहोत्रेरमंतेयज्ञरंतियज्ञोहिदेवानांवंगतास्तस्मायज्ञेरमंतेमान
सरंतिविज्ञांसस्तस्माद्विज्ञांसंएवमानसेरमंतेन्यासरंतिब्रह्मादिपरः परोहिब्रह्मतानिवाएनान्यंवरणिनपासिन्यास
एवाभ्यरेवयद्यंएवंवेदेत्युपनिषत् ८ प्राजापत्योहाकृणिःसुपूर्णयः प्रजापतिंपितरमुपससारकिंभगवतः परमंवि
तस्मैप्रोवाचसत्येनवायुरायातिसत्येनदित्योराजतेदिविसत्यंवाचः प्रतिष्ठासत्येसर्वमतिष्ठितंतरुमाल्सत्यंपरमं
विंदंतितपसादेवादेवतामग्रायनूपसाऋषयः स्थवरत्वविंदेस्तपसासंपन्नान्ब्रणुरामरातीस्तापस्तेसर्वंप्र
तिष्ठितंतत्तपः परमंविंदतिदमेनदांताः किल्बिषमवधुन्वंतिदमेनब्रह्मचारणः स्थवरगाळंदसोभूतानांदुराध
वेदमेनसर्वंप्रतिष्ठितंतस्मादमः परमंविंदतिशमेनशांताः शिवमाचरंतिशमेननाकंमुनयोल्वंविंदछमो
भूतानांदुराधर्षंशमेसर्वंप्रतिष्ठितंतस्माच्छमः परमंविंदतिदानयज्ञानांयरुयंदक्षिणोलोकेदात्तारंस्वर्यंभूता
न्युपजीवंतिदानेनारातीरपानुदंतेदानेनारातीरपानुदंतेदानेनहिद्विषंतोमित्राभवंतिदानेनसर्वंप्रतिष्ठितंत
स्माद्दानंपरमंविंदतिधर्मोविश्वस्यजगतः प्रतिष्ठालोकेधर्मंलब्ध्वाप्रजानुपसर्पंतिधर्मेणापापमपनुदतिधर्मेस
र्वंप्रतिष्ठितंतस्माद्धर्मंपरमंविंदतिब्रह्मनंवेप्रतिष्ठासाधुब्रह्मंयास्तंनुत्तलोनः पितृणामनृणोभवतितदे
वत्तस्मादृणांतस्माद्ब्रह्मनंपरमंवेदत्यग्नयोवैत्रयीविद्यादेवंपात्रंपथांगार्हपत्यमुकृपृथिवीरथंतरमन्वाहार्य
पचनोयजुरंतरिक्षंसंचायुंद्यौरादित्योग्निर्नक्षत्रंदेव्यमाचहनीयः सामसमगोलोकोबृहत्तस्माद्ग्रीपरमंविंदत्याग्नि
होत्रंसायंप्रातः सायंप्रातः ग्रहाणांनिष्कृतिः स्विष्टंसुहुतंयज्ञंकतूनांप्रायणंस्वर्गस्यलोकस्यज्योतिरित्त
स्मादग्निहोत्रंपरमंविंदतियज्ञतियज्ञोहिदेवानांयज्ञेनहिदेवादिवंगतायज्ञेनासुरानपानुदंतयज्ञेनहिद्विषंतो
मित्राभवंतियज्ञेसर्वंप्रतिष्ठितंतस्माद्यज्ञंपरमंविंदतिमानसंवेप्राजापत्यंपवित्रंमानसेनमनसासाधुपश्यति

मनसात्मयः प्राणशरीरनेतासर्वत्रविशिनेतस्मान्मानसंपरमंब्रह्मनिन्यासरत्यादुर्मनीषिणोब्रह्मणाब्रह्मविद्यः
कतमःस्वयंभूःब्रह्मापतिःसंवत्सरइतिसंवत्सरोवावादित्योएषआदित्येपुरुषःसपरमेष्ठिब्रह्मात्मेत्याभिरादित्यरश्मि
तिरश्मिभिस्ताभिःपर्जन्योवर्षतिपर्जन्येनौषधयोवनस्पतयःप्रजायंतेओषधिवनस्पतिभिरन्नंभवत्यन्नेप्राणाः
प्राणैर्मनोमनसश्चविज्ञानंविज्ञानाद्धानंहोब्रह्मयोनिःसचाएषपुरुषःपंचधापंचात्मायेनसर्वमिदमोतंप्रोतंपृ
थिवीचांतरिक्षंचद्योश्चदिशश्चावांतरदिशाश्चसर्वंवैसर्वमिदंजगत्सचभव्यंसभूतंनित्यासांसत्कृतरितनारयिशश्र
स्यासलोरदुस्वान्नंपसोवरिष्ठाज्ञात्वात्मेवंमनसात्प्रदाचभूयोनमृत्युमुपयाहिविद्वांसमान्यासमेषधांनपसा
मतिरिक्तंमादुर्यस्करणेवाविभूरसिप्रणोत्यमसिसंधातांब्रह्मलंभरसिविश्वसकृनेजोदास्त्वमस्यग्नेर्यवोदास्त्वमसि
सूर्यस्यशुम्नोदास्त्वामसिचंद्रमउपयामगृहीतोसिब्रह्मणेत्वामहस ॐ मित्यात्मानंयुंजीतेनदेहमोपनिषदंदेवानां
गुह्यंयएवंवेदब्रह्मणोमहिमानमाप्नोतिनस्माद्ब्रह्मणोमहिमानमित्युपनिषत् ९, तस्येवंविदुषोयज्ञस्यात्मायजमानः
श्रद्धापत्नीशरीरमिर्धऽरोवेदिलोमानिबर्हिर्वेदः शिखाहृदयंयूपः कामआज्यंमन्युःपशुस्तपोग्निरमः शम
थितारदक्षिणाश्रद्धोतारप्राणउद्गात्रानश्चरध्वर्युर्मनोब्रह्मात्रोत्रमग्निश्चायंश्रियतेसादीक्षायदश्नातितत्पचियंत्
पिबतिदस्यसोमपानंयद्रमतेतदुपसदोयत्सयत्सरंत्युपवित्रात्युतिष्ठतेवसत्रवर्ग्योयन्मुखंतदाहनवीयोयाव्या
दुविराद्युतिर्यदस्यविज्ञानंतज्जुहोतियत्सायंप्रातरन्वितत्समिधोयत्प्रातर्मध्यंदिनंचतानिसवानानियेअहोरा

त्रेतेदर्शपूर्णमासौयेअर्धमासाश्चमासाश्चतेचातुर्मास्यान्युनिन्यत्रतवस्तेपशुबंधायेसंवत्सरस्यश्चपरिवत्सर
श्चतेहर्गणाःसर्वेवेदसंघाएतत्सत्रंयन्मरणंतदवभृथः एतद्वैजरामर्यंसत्रंहोब्रह्मणस्त्रयएवंविद्वानुदयनेप्रमीयतेदे
वानामेवमहिमानंगत्वाआदित्यस्यसायुज्यंगच्छत्यथोदक्षिणेप्रमीयतेपितृणामेवंमहिमानंगत्वाचंद्रमसःसा
युज्यंगच्छत्येतौसूर्याचंद्रमसोर्महिमानंब्राह्मणोविद्वानभिजयतितस्माद्ब्रह्मणोमहिमानमाप्नोतितस्माद्ब्रह्मणो
महिमानमाप्नोत्युपनिषत् १० ॥ ॥इत्यथर्वणवेदबृहन्नारायणोपनिषत्समाप्ता ॥ ॥ ॥

ॐ कथंबंधः कथंमोक्षः का अविद्याकाविद्येतिजागृत्स्वप्नसुप्तंतुरीयंचकथमन्नमयः प्राणमयोमनोमयोवि
ज्ञानमयआनंदमयः कथंकुत्रजीवः क्षेत्रज्ञः साक्षीकूटस्थोंतर्यामिकथंब्रह्मगात्मापरमात्मा आत्मामायाचेतिक
थमात्मेश्वरअनात्मनोब्रूहीहीनामात्मातेनाभिमन्यतेसाभिमानआत्मनोबंधस्तन्निवृत्तिर्मोक्षस्तमभिमानंकारया
वियामाअविद्यासोभिमानोयथाभिर्निर्वर्तनेसाविद्यामनआदित्यचतुर्दशकरणैः पुरुकलेकेकरित्याद्यनुगृहीतो
शब्दादीन्विषयानुरुकान्यदोपकभ्यतेतदात्मनोजागरणंतद्वासनारहितश्चतुर्भिः करणैः शब्दाद्यभावेपि
वासनाभर्यांछब्दादीन्यदोपलभ्यतेतन्मनः स्वप्नेचतुर्दशकरणोपरामाद्विशेषविज्ञानाभावाच्चदातदातदा
त्मानंकरुतवस्तत्रयाभावाद्वासनासाक्षीस्वयंभावरहितंनेरंतर्यचैतन्यंयदातदातत्तुयाचिन्मभित्युच्यका
र्याणांषण्णांकोशानांसमूहोन्नमयः कोशइत्युच्यतेप्राणादिचतुर्दशवायुभेदा अन्नमयेकोशेयसावर्तनेत
दाप्राणमयकोशइत्युच्यतेएतत्क्षेशइयंसंयुक्तंमन आदिश्चतुर्भिः करणैरात्माब्दादिविषयसंकल्पादि
धर्माच्यशकरोतितदामनोमयकोशइत्युच्यतेएतत्कोशत्रयंसंयुक्तंतदतविशेषाविशेषज्ञानंयदाभास्तंते

नरविज्ञानमयः कोशइत्युच्यतेएतत्कोशचतुष्टयंस्वकारणविज्ञानेनवटकणिकायामियत्तयावर्ततेतदाआनंदम
यः कोशइत्युच्यतेसत्त्वबुद्धःस्ववुद्ध्याश्रयोदेहांतःकर्तायदाशरीरेंद्रियेबुद्धिःसत्त्वबुद्धिरात्मविषयेबुद्धिर्दुःखबु
द्धिः शब्दस्पर्शरूपरसगंधाः सत्त्वदुःखहेतवः पुण्यपापकर्मानुसारीभूत्वाप्राप्तशरीरसंबंधियोगमप्राप्तशरीरसं
योगमिवकुर्वाणोयदाऽयंतेनदारुपहितलाञ्जीचइत्युच्यतेमनआदिश्चाणादिश्चसत्यादिश्चइळादिश्चपु
ण्यादिश्चौतेपंचवर्गाइत्येतेषांपंचवर्गाणांधर्मीभूत्वात्मज्ञानादतेनविनश्यत्यात्मसंविधौनित्यत्वेनप्रतीयमा
नआत्मोपाधिर्यस्तल्लिंगशरीरंहृदयग्रंथिरित्युच्यतेतत्रयत्रकाशतेचैतन्यंसक्षेत्रज्ञइत्युच्यतेज्ञानज्ञेया
नामाविर्भवतिरोभावाहीनात्स्वयमेवमाविर्भवतिरोभावहीनःस्वयंज्योतिःससाक्षीत्युच्यतेब्रह्मादिपिपीलि
कापर्यंतंसर्वत्राणिबुध्यवशिष्टबन्धयोयत्रभयमानः सर्वात्मानिबुध्यिस्त्रोयदाक्षरात्कूटस्थइत्युच्यतेकूटस्था
द्युपरहितभेदानांस्वरूपलाभहेतुर्मूलमणिगणसूत्रमिवसर्वक्षेत्रेषुनुस्यूतत्वेनयदाप्रकाशतेआत्मातदांतर्या
मीत्युच्यतेसर्वोपाधिविनिर्मुक्तोसित्वर्णार्थंवनयद्विज्ञानचिन्मात्राःस्वभावआत्मायदाचभासतेतदात्वंपदार्थः
प्रत्यगात्मेत्युच्यतेसत्यज्ञानमनंतमानंदंब्रह्मसत्यमविनाशिनामदेशकालवस्तुनिमित्तेषुविनश्यत्सुयत्रविन
श्यतिनदविनाशज्ञानमित्युच्यतेविनाशारहितंचैतन्यंज्ञानमित्यभिधीयतेऽनंतंनानाममहिकारेषुमृदिव
स्वर्णविकारेषुसत्यंस्वर्णमिवतंतुकार्येषुनंतुरिवाव्यक्तादिसृष्टिपर्यंतेषुपूर्णव्यापकंचैतन्यमनंतमित्युच्यतेआ
नंदोनामसत्यंचैतन्यस्वरूपंअपरिमितानंदसमुद्रंअवशिष्टसत्यस्वरूपंब्रह्मानंदइत्युच्यतेएतद्वाक्यचतुष्टयं
मस्यलक्षणंदेशकालनिमित्तेषुअव्यभिचारिसत्तास्फूर्तिरूपंपदार्थः परमात्मापरंब्रह्मेत्युच्यतेत्वंपदार्थस्तूपाधिकात्त्व
दर्थोपाधिकाद्विलक्षणोअकाशवत्सूक्ष्मः केवलःसत्तामात्रः तत्पदार्थस्यात्मेत्युच्यतेअनादिरनंतर्वर्तित्रमा
णप्रमाणासाधारणासतीनासतीनासतीनसदसतीस्वयमधिकोविकारहेतोर्निरूपमोअसतीअनिरूपणा

णोसतीलक्षणांसतीलक्षणाद्वल्लासंभवेत्युच्यते ॥ ॥ इत्यथर्वणरहस्यंसंपूर्णमिदंसारंसकलवाङ्मयानु [illegible]
गौतमउवाच भगवन्सर्वधर्मज्ञसर्वशास्त्रविशारद ब्रह्मविद्याप्रबोधोहिकेनोपायेनजायते सनत्कुमारउवाच ॥ ॥
विचार्यसर्ववेदेषुमतंज्ञात्वापिनाकिनः पार्वत्याकथितंतत्वंशृणुगौतममानतं अनारख्येयमिदंगुह्यंयोगिनीकोशसन्नि
भं हंसस्यगतिविस्तारंमुक्तिमुक्तिफलप्रदं अथहंसपरमहंसनिर्णयंव्याख्यास्यामोब्रह्मचारिणेशांख्याग्नि: काश्येषु
तिलेषुतैलमिवनंविद्यिलानमृत्युमेतेगुदमवष्टभ्याधाराख्यमुख्याप्यस्वाधिष्ठानंत्रि: प्रदक्षिणीकृत्यमणिपूरकंच
गत्वानाहतचक्रमतिक्रम्यविशुद्धोप्राणानिरुध्याज्ञानमनुप्राप्यब्रह्मरंध्रंभ्यायन्भिमात्रोहमित्येवंसर्वाध्यायन्न
योनारमादाधाराद्ब्रह्मरंध्रंपर्यंतंस्फुरत्स्फटिकसंकाशंसर्वेब्रह्मपरमात्मेत्युच्यते ॥ ॥ अथहंसऋषिः अव्यक्तं
गायत्रीछंदः परमहंसोदेवता हमितिबीजं सइतिशक्तिः सोहमितिकीलकं षट्संख्याअहोरात्रयोरेकविं
शतिसहस्राणिषट्शतान्यधिकानिभवंतिसूर्यायसोमायनिरंजनायनिराभासायनमुसूक्ष्मत्रयेस्यादित्यग्नी
षोमाभ्यांचोषट्हृदयाद्यंगन्यासकरन्यासौचतः एवंकृत्वाहृदयेषट्दलेहंसात्मानंध्यायेत् अग्नीषोमोयक्षावोंका
रः शिरोबिंदुस्तुनेत्रमुखेरुद्रोरुद्राणीचरणौ लादूकालश्चाग्निश्चोभेयाश्चोभवंतः पक्षयसनागारिश्चविशेषोभय
पार्श्वेभवंतः एषोसोपरमहंसोभानुकोटिप्रतीकाशोयेनेदंव्याप्तंस्याष्टधावृतिर्भवतिपूर्वदलेषुएवंमतिरागेषो
निश्चलस्यादयोभवंतियाम्येक्रूरेमतिर्नैर्ऋतेपापेमतीष्यावारुण्यांक्रीडायाम्येगमनादोवुद्धिः सौम्योरतिः श्री
तिरीशानेद्रव्याद्यानेमध्येवैराग्यंकेसरेजाग्रत्स्वप्नाकर्णिकायांस्याद्रंलिंगेसुषुप्तिः पद्मत्यागेतुरीयंयदाहंसोहे
नाडीनोभवंतितदातुर्यातीतमुन्मनानामजपोपसहारमित्यभिधीयतेएवंपरमहंसंवशीत्तस्मान्मनोविचार्यतेस
एवजप [illegible] ध्यानादमनुभवत्येवंसर्वहंसविद्याज्ञानादोद्द्राविधोआयतेचिणीतिप्रथमंचिंचिणीतिद्वितीयंघं
टानादस्तृतीयः शंखनादश्चतुर्थः पंचमस्तंत्रीनादः षष्ठस्तालनादः सप्तमोवेणुनादोष्टमोभृंगनादोनवमो

भेदीनादोदशमोमेघनादोनवमपरिव्यज्यदशमंमेवाभ्यस्येत् प्रथमेचिर्विर्णगात्रंद्वितीयेगात्रभंजनं तृतीयेरुदनं
चातिचतुर्थेक्लमेनिशिरः पंचमेस्वायतेनातुषष्ठेमतनिश्चेषणं सप्तमेशब्दविज्ञानंपरित्यजानाद्यष्टमे अदृश्यंनवमे
देहंदिव्यंचक्षुरतयामलं दशमंपरमंब्रह्मनवेत्रास्मात्सन्निधौ तस्मिन्प्रणोविलीयेतमनसिसंकल्पविकल्पेद्
ग्धेपुण्यपापेसदाशिवः शक्त्यात्मासर्वत्राव्यस्थितः स्वयंज्योतिःशुक्लोबुध्यादित्योनिरंजनः शांतः त्रिका
लातीतरूपेवेदप्रवचनंवेदप्रवचनमिति ॥ ॥इत्यथर्वणवेदेहंसोपनिषद्दिव्यात्मरिक्त्रात् ४२ ॥ ५२ ॥
अथयोगिनांपरमहंसानांकोयंमार्गस्तेषां — स्थितिरितिनारदोभगवंतमुपगम्यावाचतंभगवानाहयोयं
परमहंसमार्गोलोकेदुर्लभनरोनतुबादुर्लभोपियथैकोपिभवतिसएवविद्यपूतस्त्रः सएववेदपुरुषइतिवि
दुषोमन्यंतेमहापुरुषोयंब्रह्मनंतत्रामयोवायतिष्ठते तस्माद्दहंचतस्मिन्नोवायस्त्रोयते असौस्वपुत्रमित्रक
लत्रबलआशीढिस्सायंयज्ञोपवीतंचमागस्वध्यायंचसर्वकर्माणिसन्यस्यार्यब्रह्मांडंचविलाकोपीनंदंडमाछा
दनंस्वशरीरस्यापभोगार्थायचलोकस्योपचारायवपरियहेतवनमुरवोस्तिकोमुख्यइतिवेदयेमुरव्योन
दंडेनशिखांचयज्ञोपवीतंनाछादनंचेतिपरमहंसोनग्नोनचोच्छिष्टकरवदुः स्वब्रह्मानापमानंचषड्ऊर्मि
रहितंनद्वंद्वंनस्पर्शनरूपंनरसंनगंधंनचमनोध्येयंनिंदागर्वमत्सरोदंभदर्पेच्छाद्वेषक्रवदुः स्वकोमक्रोधरोषलोभ
मोहमदहर्षास्रयाहंकारादीश्चत्रिस्त्यक्त्वंचदुः कृणपमिवदृश्यतिएतद्दपुरुषध्वस्तांस्तंरायविपरीतमिथ्यात्मानानाथो
हेतुस्तेननित्यनिवृत्तस्यास्तनिपूतस्तांस्तस्यस्वयमेवास्तिहृदितिनंतंगतमचलमस्थानंदविज्ञानएवास्मितरेव
मोपरमआत्मतदेवाशिरवाचनदेवोपनिषदंनिरंतरः पूतरूपास्तेदेवाचस्त्रानंपरमात्मानोरेपुल्लज्ञानेनतयो ३०
भेदएकएवनिभयोयायास्तध्यासर्वान्कामान्परित्यज्यद्वैतपरमास्थितः शानंदंडोधृतोयेनएकंदंडीसउच्यते ॥

कादंडोधृतोयेनसर्वज्ञानयर्जितः सयातिनरकान्घोरान्महारौरवदुःखमेवच रत्नंतरंत्रात्मासपरमहंसंआशं
बरोननामस्त्रारोनस्फूर्तिर्नवषट्कारोभवेद्विष्णुः नाचाहंनंविसर्जनंनंमंत्रंनध्यानंनचोपचारसिनंचानलसं
नालक्षंनदृश्यकूनाद्दृश्यकूनाहर्नकंनकिंतस्तिनिरंजसभिक्षुः हाटकादीनमांनैवपरियहोनावलोकंनंच
अथावलोकनमात्रेणानचाधकइतिचेत् तद्बाधकोस्त्येवयस्माद्विष्णुहिरण्यंरसेनदृष्टंसब्रह्महाभवेद्यस्माद्विष्णु
हिरण्यंरद्येनस्पृष्टंसपोक्षसोभवेत् यस्माद्विष्णुहिरण्यंरसेनग्राह्योसत्सात्माहाभवेत् यस्माद्विष्णुहिरण्यायोनदृष्टं
नचस्पृष्टंनचग्राह्यंचसर्वान्कामानात्मनोगनाचावर्तेरंदुःखेनोद्वेगः सुखेनिस्पृहंत्यागोरागेसर्वत्रब्रह्मभावो
रनभिस्नेहोनद्वेष्टिनप्रमोदंत्रसर्वेषांमिंद्रियाणांगतिरूपरमानेत्तानेस्थिरस्त्रः सदाआत्मा आत्मन्येवावतिष्ठतेस
यतिः कथ्यतेसएवयोगीचसएवज्ञानीचयत्पूर्णानंदेकरूपरसन्योधस्तद्भूत्वाहमितिकृतकृत्येभवति १ ॥ ॥
इत्यथर्वणवेदेपरमहंसोपनिषच्छत्वात्रिंशत्समाप्तं ॥ ४४ ॥ ॥ ॥ ॥

शन्नोमित्रेःशंवरुणः शन्नोभवत्वर्यमा शन्नोइंद्रोबृहस्पतिः शन्नोविष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणेनमस्तेवायो
त्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासित्वामेवप्रत्यक्षंब्रह्मवदिष्यामिऋतंवदिष्यामिसत्यंवदिष्यामि तन्मामवतुतद्वक्तारमव
त्ववतुमांअवतुवक्तारं शांतिः शांतिः शांतिः ॥ ॥ॐ शिक्षांव्याख्यास्यामः वर्णः स्वरः मात्राबलं साम
संतानः इत्युक्तः शिक्षाध्यायः सहनौयशः सहनौब्रह्मसर्वत्रं अथातः संहिताया उपनिषदंव्याख्यास्यामः
पंचस्वधिकरणेष्वधिलोकमधिज्योतिषमधिविद्यामधिप्रजामध्यात्मंनामहासंहितास्याचक्षते अथाधिलो
कं पृथ्वीपूर्वरूपं द्यौरुत्तररूपं आकाशः संधिः वायुः संधानं इत्यधिलोकं अथाधिज्योतिषं अग्निः पूर्व

रूपं आदित्यउत्तररूपं आपःसंधिः वैद्युतसंधानं इत्यधिज्यौतिषं अथाधिविद्यं आचार्यः पूर्वरूपं अंतेवा
स्यन्तरूपं विद्यासंधिः प्रवचनंसंधानं इत्यधिविद्यं अथाधिप्रजं मातापूर्वरूपं पितोत्तररूपं प्रजासंधिः
प्रजननसंधानं इत्यधिप्रजं अथाध्यात्मं अधराहनुः पूर्वरूपं उत्तरहनुरुत्तररूपं वाक्संधिः जिह्वासंधानं
इत्याध्यात्मं इतिमाहासंहिताः यएवमेतामहासंहितान्याख्यातावेद संधीयतेप्रजापशुभिः ब्रह्मवर्चसेनाना
द्येनस्फुर्वर्णल्लोकेन १ यच्छंदसाममभीनिष्पद्यरूपः छंदोभ्योध्यमृतात्संभृत्य समेंद्रोमेधयास्पृणोतु अमृत
स्यदेवधारणोभूयासं शरीरंमेविचकर्षणं जिह्वामेमधुमत्तमा कर्णाभ्यांभूरिविश्रुवं ब्रह्मणः कोशोसिमेधया
पिहितः श्रुतंमेगोपाय आवहनीवितनाना कुर्वाणाचीरमात्मनः वासांसिममगावश्च अग्नेचसर्वदा ततो
मेश्रियमावह लोमशांपशूभिःसहस्वाहा आमायंतुब्रह्मचारिणः स्वाहा विमायंतुब्रह्मचारिणः स्वाहा प्र
योजनेभ्यः स्वाहा समाभगचविशस्वाहा तस्मिंसहस्रशाखेजेनिभगाहंत्वयिमृदेनेस्वाहा यथापः प्रवतायं
ति यथामासा अहर्जरं एवंमांब्रह्मचारिणः धातरायंतुसर्वतः स्वाहा प्रतिवेशोसि प्रमाभाहिप्रमापद्यस्वाहा
भूर्भुवः स्वरितिवाएतास्तिस्रोव्याहृतयः तासामुहस्मैतांचतुर्थीं माहाचमस्यः प्रवेदयते महरिति तद्ब्रह्म
सआत्मा अंगान्यन्यादेवताः भूरितिवा अथलोकाः भुवइत्यंतरिक्षं स्वरित्यसौ लोकोमहरित्यादित्येनवास्सर्वे
लोकामहीयंते भूरितिवाअग्निः भुवइतिवायुः स्वरित्यादित्योमहरितिचंद्रमास्सर्वैर्देवैमसावाचसर्वाणिज्योतीं
षिमहीयंते रितिवाऋचोभुवइतिसामानिभुवस्तुरितियजूंषिमहरितिब्रह्मब्रह्मणाचसर्वैर्वेदोमहीयतेभू
रितिवैप्राणोभुवइत्यपानः स्वरितिव्यानोमहइत्यन्नमन्नेनवाचसर्वैप्राणामहीयंतेतावाएताश्चतस्र ४०
श्चतुर्धाश्चतस्रश्चतस्रोव्याहृतयास्तायोवेदसवेदब्रह्मसर्वस्मैदेवाबलिमावहंति २ सयएषोंतर्हृदयआकाशः
स्तस्मिन्नयंपुरुषोमयआमतोहिरण्मयोंतरेणातालुकेयएषस्तनइवावलंबतेसेंद्रयोनिर्यत्रोसौकेशांतोविवर्तते

यथोह्यार्द्रधिकंपालेभूरित्यंभोपतितिस्रतिभुवइतिव्यौंसुस्वरित्यादित्येमहरितिब्रह्मण्याप्रीतिस्वाराज्यमाप्नोतिमनसस्पतिरुवाक्
पतिश्चक्षुष्पतिश्रोत्रपतिर्विज्ञानपतिरेतन्नतोभवत्याकाशशरीरंब्रह्मसत्यात्मप्राणारामंमन आनंदंरूपंतिसमृतमितिप्राचीनयो
ग्योपास्व ३ पृथिव्यांतरिक्षंद्यौरितिशोवांतरदिशा अग्निर्वायुरादित्यश्चंद्रमानक्षत्राण्यापऔषधयोवनस्प
तय आकाशआत्मादित्यभिभूतमथाध्यात्मंप्राणोपानोव्यानोदानः समानश्चक्षुः श्रोत्रंमनोवाकूत्वक्चर्ममांसस्नाय्वास्थिमज्जा
एतदधिविधायऋषिरवोचत्पंकंवाइदंसर्वंपंकेनेवापाकंस्पृणातिति ४ ॐ मितिब्रह्म ॐ मितीदंसर्वंमोमित्येतदनुकृति
हस्माचाऽश्रोश्रावयेत्यामितिसामानिगायंत्योमितिशस्त्राणिशंसंत्योमित्यध्वर्युः प्रतिगरंप्रतिगृण्णात्योमितिब्राह्मणःप्रवक्ष्य
न्नाहब्रह्मोपाप्नवानीतिऋतंवदिष्यन्नाहसत्यंवदिष्यन्नाहतदुभयंमामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं
वक्तारमवतु ५ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिप्रथमोऽनुवाकः ॥ १ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो
विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासित्वामेवप्रत्यक्षंब्रह्मवदिष्यामिऋतंवदिष्यामिसत्यंवदिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं ६ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिद्वितीयोऽनुवाकः ॥ २ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं ७ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतितृतीयोऽनुवाकः ॥ ३ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं ८ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिचतुर्थोऽनुवाकः ॥ ४ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं ९ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिपंचमोऽनुवाकः ॥ ५ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं १० शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिषष्ठोऽनुवाकः ॥ ६ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं ११ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिसप्तमोऽनुवाकः ॥ ७ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं १२ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इत्यष्टमोऽनुवाकः ॥ ८ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं १३ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिनवमोऽनुवाकः ॥ ९ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं १४ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिदशमोऽनुवाकः ॥ १० ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं १५ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इत्येकादशोऽनुवाकः ॥ ११ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं १६ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिद्वादशोऽनुवाकः ॥ १२ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं १७ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतित्रयोदशोऽनुवाकः ॥ १३ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं १८ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिचतुर्दशोऽनुवाकः ॥ १४ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं १९ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिपंचदशोऽनुवाकः ॥ १५ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं २० शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिषोडशोऽनुवाकः ॥ १६ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं २१ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिसप्तदशोऽनुवाकः ॥ १७ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं २२ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इत्यष्टादशोऽनुवाकः ॥ १८ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं २३ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिनवदशोऽनुवाकः ॥ १९ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं २४ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिविंशोऽनुवाकः ॥ २० ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं २५ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इत्येकविंशोऽनुवाकः ॥ २१ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं २६ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिद्वाविंशोऽनुवाकः ॥ २२ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं २७ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतित्रयोविंशोऽनुवाकः ॥ २३ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं २८ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिचतुर्विंशोऽनुवाकः ॥ २४ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं २९ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिपंचविंशोऽनुवाकः ॥ २५ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं ३० शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिषड्विंशोऽनुवाकः ॥ २६ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं ३१ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिसप्तविंशोऽनुवाकः ॥ २७ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं ३२ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इत्यष्टाविंशोऽनुवाकः ॥ २८ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं ३३ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिनवविंशोऽनुवाकः ॥ २९ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं ३४ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतित्रिंशोऽनुवाकः ॥ ३० ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं ३५ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इत्येकत्रिंशोऽनुवाकः ॥ ३१ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं ३६ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिद्वात्रिंशोऽनुवाकः ॥ ३२ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं ३७ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतित्रयस्त्रिंशोऽनुवाकः ॥ ३३ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं ३८ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिचतुस्त्रिंशोऽनुवाकः ॥ ३४ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं ३९ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिपंचत्रिंशोऽनुवाकः ॥ ३५ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं ४० शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिषट्त्रिंशोऽनुवाकः ॥ ३६ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं ४१ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिसप्तत्रिंशोऽनुवाकः ॥ ३७ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं ४२ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इत्यष्टत्रिंशोऽनुवाकः ॥ ३८ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं ४३ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिनवत्रिंशोऽनुवाकः ॥ ३९ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं ४४ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिचत्वारिंशोऽनुवाकः ॥ ४० ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं ४५ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इत्येकचत्वारिंशोऽनुवाकः ॥ ४१ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं ४६ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिद्विचत्वारिंशोऽनुवाकः ॥ ४२ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं ४७ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतित्रिचत्वारिंशोऽनुवाकः ॥ ४३ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं ४८ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिचतुश्चत्वारिंशोऽनुवाकः ॥ ४४ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं ४९ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिपंचचत्वारिंशोऽनुवाकः ॥ ४५ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं ५० शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिषट्चत्वारिंशोऽनुवाकः ॥ ४६ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं ५१ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिसप्तचत्वारिंशोऽनुवाकः ॥ ४७ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं ५२ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इत्यष्टचत्वारिंशोऽनुवाकः ॥ ४८ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं ५३ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिनवचत्वारिंशोऽनुवाकः ॥ ४९ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं ५४ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिपंचाशोऽनुवाकः ॥ ५० ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं ५५ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इत्येकपंचाशोऽनुवाकः ॥ ५१ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं ५६ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिद्विपंचाशोऽनुवाकः ॥ ५२ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं ५७ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतित्रिपंचाशोऽनुवाकः ॥ ५३ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं ५८ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिचतुःपंचाशोऽनुवाकः ॥ ५४ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं ५९ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिपंचपंचाशोऽनुवाकः ॥ ५५ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं ६० शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिषट्पंचाशोऽनुवाकः ॥ ५६ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं ६१ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिसप्तपंचाशोऽनुवाकः ॥ ५७ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं ६२ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इत्यष्टपंचाशोऽनुवाकः ॥ ५८ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं ६३ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिनवपंचाशोऽनुवाकः ॥ ५९ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं ६४ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिषष्टितमोऽनुवाकः ॥ ६० ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं ६५ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इत्येकषष्टितमोऽनुवाकः ॥ ६१ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुमांअवतुवक्तारं ६६ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिद्विषष्टितमोऽनुवाकः ॥ ६२ ॥ ॐ शंनोमित्रःशंवरुणः
शंनोभवत्वर्यमा शंन इंद्रो बृहस्पतिः शंनो विष्णुरुरुक्रमः नमोब्रह्मणे नमस्तेवायोत्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासिमांवदिष्यामिवादिष्यामि
तन्मामवतुतद्वक्तारमवतुअवतुम

त्मणः समर्षिनीयुक्ता आयुक्ता आयुक्तात्मधर्मकामास्स्यर्यथानेतत्रवर्तेरन्यथातत्रवर्तेथारेथारव्यानेषुयेनत्रात्मणाःस
मर्षिनोयुक्ता आयुक्ता आयुक्तात्मधर्मकामास्स्यर्यथानेतेषुवर्तेरन्तथानेषुवर्तेथाएषांआदेशएषउपदेशएषावेदोपनिष
देतदनुशासनमेवमुपासितव्यमेवमु चैतदुपास्यं शन्नोमित्रःवरुणः शन्नोभवत्वर्यमा शन्नइंद्रोबृहस्पतिः शन्नोविष्णु
रुरुक्रमः नमोब्रह्मणेनमस्तेवायो समेवप्रत्यक्षंब्रह्मासि त्वामेवप्रत्यक्षंब्रह्मावदिष्यामिऋतमवादिषंसत्यमवादिषं
तन्मामावीत्तद्वक्तारमावीदावीन्मामावीद्वक्तारंशांतिः शांतिः शांतिः सहनाववतु सहनौभुनक्तु सहवीर्यंकरवा
वहै तेजस्विनावधीतमस्तुमाविद्विषावहै शांतिः शांतिः शांतिः ७ अथविदाप्नोतिपरंसंतदेषाभ्युक्तो सत्यंज्ञान
मनंतंब्रह्म योवेदनिहितंगुहायां परमेव्योमन्सोश्नुतेसर्वान्कामान्सहब्रह्मणाविपश्चितेतित्तस्माद्वाएतस्माद्वा
त्मनआकाशः संभूतआकाशाद्वायुर्वायोरग्निरग्नेरापोअद्भ्यः पृथिवीपृथिव्यां ओषधयओषधिभ्योन्नमन्नात्पुरु
षः सवाएषपुरुषोन्नारसमयस्तस्यैषमेवशिरोआर्यंदक्षिणाः पक्षोअयमुत्तरः पक्षोअयमात्मादंपुच्छंप्रतिष्ठेतदप्येते
श्लोकाभवंति अन्नाद्वेप्रजाः प्रजायंतेयाश्रिताः पृथिवींश्रिताः अथोन्नेनैवजीवंत्यथैदपिमियंतंतः अन्नंहिभू
तानांश्रेष्ठंतस्मात्सर्वौषधउच्यंते सर्वंवैतेन्नमाप्नुवंतियेन्नब्रह्मोपासते अन्नाद्भूतानिजायंतेजातान्नेनवर्धते आं
तेंतिचभूतानितस्माद्न्नंतदुच्यतेतदेन्नरसमयाद्न्योन्यंतरआत्माप्राणमनस्तेनैषपूर्णः सरुवाएषपुरुषविधएव
तस्यपुरुषविधतामान्वयंपुरुषविधस्तस्यैषयजुरेवशिरोऋदक्षिणः पक्षः समोत्तरः पक्षआदेशआदेशआ
त्मा अथर्वांगिरसः पुच्छंप्रतिष्ठातदप्येषश्लोकाभवंति यतोवाचानिवर्तंते अप्राप्यमनसासह आनंदंब्रह्मणोवि
द्वान्नबिभेतिकुतश्चनेतित्तस्यैषशारीर आत्मायः पूर्वस्यतस्माद्वाएतस्मान्नोमयाद्न्योंतर आत्माविज्ञानमयस्तेने ४१
षपूर्णः सवाएषपुरुषविधएवतस्यापुरुषविधातामन्वयंपुरुषविधस्तस्यश्रद्धैवशिरोऋतंदक्षिणाः पक्षःसंस

२ त्यमुत्तरः पक्षोयोग आत्मामहः पुच्छंप्रतिष्ठेतदप्येषश्लोकोभवति विज्ञानंयज्ञंतनुतेकर्माणितनुतेपिच विज्ञानंदेवाः
सर्वेब्राह्मज्येष्ठमुपासते विज्ञानंब्रह्मचेद्वेदतस्यश्चेन्नप्रमाद्यति शरीरेपापमोहित्वासर्वान्कामांसमश्नुतमितिस्यै
षएषवशारीरआत्मायः सर्वस्यतस्माद्वाएतस्माद्विज्ञानमयाद्न्योंतर आत्माआनंदमयस्तेनैषपूर्णः सवाएषपु
रुषविधएवतस्यपुरुषविधातामन्वयंपुरुषविधस्तस्यप्रियमेवशिरोमोदोदक्षिणः पक्षः प्रमोदउत्तरः पक्षआ
नंदआत्माब्रह्मपुच्छंप्रतिष्ठातदप्येषश्लोकाभवंति १ असन्नेवसभवत्यसब्रह्मवेदचेन् आस्तिब्रह्मेतिचेद्वे
दंसंतमेनंततोविदुरितित्तस्यैषएवशरीर आत्मा अथपूर्वस्यांथानोनुपश्याउताविद्वानुपूर्लोकंप्रेत्यकश्चनगच्छति
नीत्याहोविद्वानमुंलोकंप्रेत्यकाश्चित्समश्नुते १० सोकामयतबहुस्यांप्रजायेयेतिसतपोतप्यतसतपस्तप्त्वादंस
र्वमसृजतयदिदंकिंचतत्सृष्ट्वातदेवानुप्राविशत्तदनुप्रविश्यसच्चत्यचाभवंनिरुक्तंचानिरुक्तंचनिलयनंचानिल
यनंचविज्ञानंचाविज्ञानंचसत्यंचानृतंचसत्यमभवद्यदिदंकिंचतत्सत्यमित्याचक्षतेतदप्येषश्लोकोभवति ११ अ
सद्वाइदमग्रआसीत्ततोवैसद्जायतो तदात्मानंस्वयमकुरुतस्मात्तत्सुकृतमुच्यतइतियदेवतत्सुकृतंरसोवैसोरसं
ह्येवायंलब्धानंदीभवतिकोह्येवान्यात्कः प्राण्यादेषआकाश आनंदोनस्यादेषह्येवानंदयातियदाह्येवैषएतस्मिन्नदर
श्येनात्म्येनिरुक्तोनिलयनंभयंप्रतिष्ठाविंदतेथसीभयंगतोभवतियदाह्येवैषएतस्मिन्नुदरंमंतरंकुरुतेथतस्य
भयंभवतिन्त्वेवभयंविदुषोमल्लानस्यतदेषश्लोकोभवति १ भीषास्माद्वातः पवतेभीषोदेतिसूर्यः भीषास्माद्
ग्निश्चेंद्रश्चमृत्युर्धावतिपंचमइतिसैषानंदस्यमीमांसाभवतियुवास्यात्साधुयुवाध्यायकः आशिष्ठोदृढिष्ठोव
सिष्ठस्येषंपृथिवीसर्वावित्तस्यपूर्णास्यात् कसएकोमानुष आनंदस्तोर्यंतमानुष आनंदाः सएकोमनुष्यगंधर्वाणामा
नंदः श्रोत्रियस्यचाकामहतस्यतेयेशतंदेवमनुष्यागंधर्वाणामानंदाः सएकोदेवगंधर्वाणामानंदः श्रोत्रियस्यचा

कामहतस्यतेयेशतंदेवगंधर्वाणामानंदाः सएकः पितॄणांचिरलोकलोकानामानंदाः सएकआजानजानांदेवानामानंदः श्रोत्रियस्यचाकामहतस्यतेयशं
तंपितॄणांचिरलोकलोकानामानंदाः सएकआजानजानांदेवानामानंदः श्रोत्रियस्यचाकामहतस्यतेयेशतमाजानजानांदे
वानामानंदाः सएकः कर्मदेवानांदेवानामानंदोयेकर्मणादेवानपियंतिश्रोत्रियस्यचाकामहतस्यतेयशातंकर्मदेवानां
देवानामानंदाः सएकोदेवानामानंदः श्रोत्रियस्यचाकामहतस्यतेयेशंतंदेवानामानंदाः सएकइंद्रस्यानंदः श्रोत्रियस्य
चाकामहतस्यतेयेशंतमिंद्रस्यानंदाः सएकः प्रजापतेरानंदाः श्रोत्रियस्यचाकामहतस्यतेयेशंतंप्रजापतेरानंदाः सए
कोब्रह्मणआनंदः श्रोत्रियस्यचाकामहतस्यसयश्चायंपुरुषोयश्चासावादित्येसएकः सयएवंविदस्माल्लोकात्प्रेत्ये
त्यएतमन्नमयमात्मानमुपसंक्रामत्येतंप्राणायमात्मानमुपसंक्रामतितंमनोमयमात्मानमुपसंक्रामतितदप्येषश्लो
कोभवति १३ यतोवाचोनिवर्तंतेअप्राप्यमनसासह आनंदंब्रह्मणोविद्वान्नबिभेतिकुतश्चनेतिसयएवंविद्वानेव
हवावत्तनपतिकिंमहंसाधुनाकरवंकिंमहंपापकरवमितिसयएवंविद्वानेतेआत्मानंस्पृणुतेयएवंवेदेत्युपनिषत् १४ ॥
॥ इत्यथर्ववेदे आनंदवल्लुपनिषच्चतुश्चत्वारिंशत् ४४ ॥ ७

ॐ भृगुर्वैवारुणिर्वरुणंपितरमुपससार अधीहिभगवोब्रह्मेतियस्मादेतत्रोवाचानंप्राणाच्चक्षुः श्रोत्रंमनोवाचमि
तिनंहोवाचयतोवाइमानिभूतानिजायंतेयेनजातानिजीवंतियत्प्रयंत्यभिसंविशंतितद्विजिज्ञासस्वतद्ब्रह्मेतिस
तपोतप्यतसतपस्तप्त्वा अन्नंब्रह्मेतिव्यजानादन्नाद्धेवखल्विमानिभूतानिजायंतेअन्नेनजातानिजीवंत्यन्नंप्र
यंत्यभिसंविशंतीतिनंद्विज्ञायपुनरेववरुणंपितरमुपससार अधीहिभगवोब्रह्मेतिनंहोवाचतपसाब्रह्मविजिज्ञासस्वतपोब्रह्मेतिसतपोतप्यतसतपस्तप्त्वाप्राणोब्रह्मेतिव्यजानात्प्राणाद्ध्येवखल्विमानिभूतानिजायंतेप्रा
णेनजातानिजीवंतिप्राणंप्रयंत्यभिसंविशंतीतिनंद्विज्ञायपुनरेववरुणंपितरमुपससार अधीहिभगवोब्रह्मेतिनंहोवाचतपसाब्रह्मविजिज्ञासस्वतपोब्रह्मेतिसतपोतप्यतसतपस्तप्त्वामनोब्रह्मेतिव्यजानान्मनसोह्येव

खल्विमानिभूतानिजायंतेमनसाजातानिजीवंतिमनः प्रयंत्यभिसंविशंतीतिनंविज्ञायपुनरेववरुणंपितरमुपसाद अधी
हिभगवोब्रह्मेतिनंहोवाचतपसाब्रह्मविजिज्ञासस्वतपोब्रह्मेतिसतपोतप्यतसतपस्तप्त्वाविज्ञानंब्रह्मेतिव्यजानाद्विज्ञानेखल्विमानिभूतानिजायंतेविज्ञानेनजातानिजीवंतिविज्ञानंप्रयंत्यभिसंविशंतीतिनंद्विज्ञायपुनरेववरुणंपितरमुपससार
अधीहिभगवोब्रह्मेतिनंहोवाचतपसाब्रह्मविजिज्ञासस्वतपोब्रह्मेतिविजिज्ञासस्वतपोब्रह्मेतिसतपोतप्यतसतपस्त
प्त्वा आनंदोब्रह्मेतिव्यजानादानंदाद्धेवखल्विमानिभूतानिजायंतेआनंदेनजातानिजीवंतित्यानंदंप्रयंत्यभिसंविशं
तीतिएषाभार्गवीवारुणीविद्यापरमेव्योमन्प्रतिष्ठितायएवंवेदप्रतितिष्ठत्यन्नवान्नादोभवतिमहान्भवतिप्रजया
पशुभिर्ब्रह्मवर्चसेनमहान्कीर्त्या १ अन्नंननिंद्यात्तद्व्रतंप्राणोवाअन्नंशरीरमन्नादंप्राणोशरीरंप्रतिष्ठितंशरीरेप्राणाः
प्रतिष्ठिताःप्राणेदत्तन्नमन्नेप्रतिष्ठितंसमुतदन्नमन्नेप्रतिष्ठितंवेदप्रतितिष्ठत्यन्नवान्नादोभवतिमहान्भवति
प्रजयापशुभिर्ब्रह्मवर्चसेनमहान्कीर्त्या २ अन्नंनपरिचक्षीतततद्व्रतमापोवाअन्नंज्योतिरन्नादमक्षन्ज्योतिः प्रति
ष्ठितंज्योतिषापः प्रतिष्ठिताःस्तदेतदन्नमन्नेप्रतिष्ठितंसयएतदन्नमन्नेप्रतिष्ठितंवेदप्रतिष्ठत्यन्नवान्नादोभव
तिमहान्भवतिप्रजयापशुभिर्ब्रह्मवर्चसेनमहान्कीर्त्या ३ अन्नंबहुकुर्वीततद्व्रतंपृथिवीवा अन्नमाकाशोन्ना
दःपृथिव्यामाकाशःप्रतिष्ठित आकाशेपृथिवीप्रतिष्ठितासयएतदन्नमन्नेप्रतिष्ठितंवेदप्रतितिष्ठत्यन्नवान्नादो
भवतिमहान्भवतिप्रजयापशुभिर्ब्रह्मवर्चसेनमहान्कीर्त्या ४ नकंचनवसतौप्रत्याचक्षीतततरस्मायायाकयाच
नविधायावहन्नाचक्षीतान्नाद्यंवाराध्यस्माअन्नमित्याचक्षतएतत्खेमुखतोन्नरार्ध्यंमुखतोस्माद्न्नंराध्यतएतद्वै
मध्यतोन्नरार्ध्यंतएतद्वा अंततोन्नरार्ध्यंमंततोस्माद्न्नंराध्यतेयएवंवेदेसेमंप्रतिचाविरोगसेमंप्रतिप्राणापान
यो: कर्मतिहस्तयोर्गतिरितिपादयोर्विमुक्तिरितिपायावितिमानुषीसंज्ञा अथदैवीतृप्तिरिनिद्रेशेबलमितिविद्युति

यश्चोदितिपरुषुज्योतिरितिनक्षत्रेषुब्रह्मपतिरगतमानंदइत्युपरुषेसर्वमित्याकाशोनलयनित्थेत्युपासीतप्रतिष्ठावान्भवतितन्महइत्युपासीतमहान्भवतितन्मनइत्युपासीतमानिवान्भवतितत्तमइत्युपासीतान्ध्यंतेस्मोकामास्तद्वेत्युपासीतब्रह्मवान्भवतितद्धरणः परिमरइत्युपासीतपर्येणमृग्यंतेहिषंतः सपत्नाः पर्येणंप्रियभ्रातृव्याः सयश्चायंपुरुषे यश्चासावादित्येसएकः सयएवंवित्स्माल्लोकान्प्रेत्यएतमन्नमयमात्मानमुपसंक्रम्यएतंप्राणमयमात्मानमुपसंक्रामत्यएतंमनोमयमात्मानमुपसंक्रमभ्यंएतंविज्ञानमयमात्मानमुपसंक्रम्यएतमानंदमयमात्मानमुपसंक्रम्यइमाल्लोकान्कामानीकामरूप्यनुसंचरेमेतत्सामगायन्नास्ते ५, हा ३ वू हा ३ वू हा ३ वु अहमन्नमहमन्नमहमन्ना मन्नादोहमन्नादोहं श्लोककृदहं श्लोककृदहंमस्मिप्रथमजाऋतस्यपूर्वंदेवेभ्योऽमृतस्यनाभिः योमाददातिस इदेनमावंदहमन्नमदंतमद्मि अहंविश्वंभुवनमभ्यभवांसूपर्ण्यातिर्यएवंवेदेत्युपनिषत् ६ इत्यथर्वणवेदे भृगुवल्युपनिषत्पंचचत्वारिंशत्समाप्तं ॥ ४५ ॥ ॥ ५ ॥ ॥ ७ ॥

ॐ ब्रह्मविद्यांप्रवक्ष्यामिब्रह्मज्ञानायनारदोबृहत्तेजायनबृहत्तेजनरद्दायवैद्रोपेंद्रायउपेंद्रोभरद्वाजायभारद्वाजो जीवतुकामेभ्यः प्रायच्छद्रोंतरत्कारिमकरीविषहरींविषरूपिणींविषसार्पिणींहनंविषंनशंविषंहतमिंद्रस्यवज्रेणस्वाहा- नागानांसर्पाणांवृश्चिकानांलूतानांगोधानांग्रहगोधानांमूषकानां यद्यनंतकदूतस्त्वंयदिवानंतकस्वयं यदितक्षकदूतस्त्वंयदिवानंतकस्वयं यदिवासकिदूतस्त्वंयदिवावासकिस्वयं यदितक्षकदूतस्त्वं यदिवातक्षकस्वयं यदिकर्कोटकदूतस्त्वंयदिवाकर्कटस्वयं यदिश्वेतपुलिकदूतस्त्वंयदिवाश्वेतपुलिकस्व यं यदिपद्मकदूतस्त्वंयदिवापद्मकः स्वयं यदिमहापद्मकदूतस्त्वंयदिवामहापद्मकस्वयं यदेलापत्रकदूतस्त्वं यदिवेलापत्रकः स्वयं यदिमहेलापत्रकदूतस्त्वंयदिवामहेलापत्रकः स्वयं यदिकंबलाश्वतरदूतस्त्वंयदिवाकं बलाश्वतरः स्वयं यदिकालिकदूतस्त्वंयदिवाकालिकः स्वयं यस्मांमहाविद्याममावास्यायां श्रुणुयाद्वत्सरं वर्ष

नतंदशंतिसर्पायस्मांमहाविद्याममावास्यामधीयानोधारयेद्वावज्जीवंननंदशंतिसर्पाः अष्टौब्राह्मणान्ग्राहयित्वानूनोनमोक्षयतिकाश्चेनमोक्षयतिशतंब्राह्मणान्ग्राहयित्वाचक्षुषामोक्षयतिचक्षुषामोक्षयतिचक्षुषामोक्षयतिचक्षुषामोक्षयतीत्याहभगवान्ब्रह्मा आहभगवान्ब्रह्मेतिगारुडोपनिषत् १ इत्यथर्व णवेदेगारुडोपनिषत्षट्चत्वारिंशत्समाप्तमिमगमत् ॥ ४६ ॥ ॥ ॥ ५ ॥ ॥

ॐ अथकालाग्निरुद्रंभगवंतंसनत्कुमारंपप्रच्छाधीहिभगवंस्त्विषुद्रंविद्विषतलंकिंद्रव्यंतिश्रमाणांकारेखांकिंरे वनंकेनंनाः काःशक्तयः किंफलमितिचनंहोवाचभगवन्द्रव्यंतदाग्नेयंभस्मस्याद्यंपंचब्रह्ममंत्रैःपरिगृह्या ग्निरितिभस्मेत्याभिमंत्र्यमानस्तोकेतिसमुद्धृत्यत्र्यंबकेयजामहइतिशिरोललाटवक्षस्कंधेषितिभिरुद्धायुषे रुद्रंबकेसुगंधिंपुष्टिवर्धनंतिस्रोरेखाप्रकुर्वीतव्रतमेतच्छांभवंतंसमाचरेन्मुमुक्षुर्नपुनर्भवायाथसनत्कुमारःप्रणवस्या त्रिधात्वात्तस्यादाद्यंचक्षुषाच्चभ्रुवोर्मध्यातोयास्यप्रथमारोषासगार्ईत्यत्रूकारोरजोभूर्लोकंश्यूकारोरजोभु वर्लोकश्चात्मक्रियाशक्तिरूपंवेदः त्रातः सचनंमहेश्वरोयास्यद्वितीयारेखासाऽऽदक्षिणाग्निरुकारः सत्वंमंतरिक्ष मंतरात्माचेळाशक्तिर्यजुर्वेदोमाध्यंदिनसवनंसदाशिवोयास्यतृतीयारेखासा आदित्यनीयोमकारस्तमोर्योः पर मात्मज्ञानशक्तिःसामवेदास्तृतीयसवनंशिवोदेवतेतियोविद्वान्ब्रह्मचारीगृहस्थोवानप्रस्थोयतिर्वासमस्तपा तकंउपपातकेभ्यः पूतोभवतितेनसर्वेदेवाभ्यातोभवंतिससर्वंवेदस्नातोभवतिससर्वैर्यज्ञैर्यज्ञातोभवतिरेहै त्यरुद्रंशिवसायुज्यतामेतिनचपुनरावर्ततेनचपुनरावर्ततेइत्याहभगवान्कालाग्निरुद्रः १ इत्यथर्वणवेदेका लाग्निरुद्रोपनिषत्सप्तचत्वारिंशत्समाप्तं ॥ ४७ ॥ ॥ ५ ॥ ॥ ॐ नमोथर्ववेदायनिखिलनि गमस्तोमप्रतिपाद्यविशेषमहाधर्मरूपनेकविरुदावलिलसितायश्रीरामभद्रस्वरूपिणेश्रीमज्ज्ञानकीपतये॥

ॐ चिन्मयेस्मिन्महाविष्णोजातेदशरथेहरौ रघोःकुलेसिलेरातिराजतेयोमहीस्थितः सरामरक्षोलोकेषुविद्विट्प्रक
टीकृतः राक्षसावेनमरणंयांतिस्मदेकतोयथा रामनामभुविख्यातमभिरामेणचापुनः राक्षसान्मर्त्यरूपेणरादुर्मनसिजं
यथा त्रभाहीनांस्तथाकृत्वाराज्यार्हाणांमहीभृतां धर्ममार्गचरित्रेणज्ञानमार्गचनामतः यथाज्ञानेनवैराग्यमैश्वर्ययस्यपू
जनात् तथारक्षस्यरामास्त्राभुविस्याद्यत्नतः रमतेयोगिनोनंतेनित्यानंदेचिदात्मनि इतिरामपदेनासौपरंब्रह्माभिधी
यते चिन्मयस्याद्वितीयस्यनिष्कलस्याशरीरिणः उपासकानांकार्यार्थंब्रह्मणोरूपकल्पना रूपरुक्षानांदेवतानांपुरुष्यंगा
स्वारिकल्पना द्विचतारिंशदष्टनांदशाद्दशाथोउग्रा अष्टशक्तीकथितानहल्याःशंखादिभियुताः सहस्रांतास्तथानासांवर्णवा
हनकल्पना शक्तिसेनाकल्पनाचब्रह्मण्यवहिपंचधा कथितस्यशरीरस्यतस्यसेनादिकल्पना अत्रादीनांवाचकोयंमंत्रोन्व
र्थादिसंज्ञकः अमन्योमंत्रिणांनेनविनादेवःप्रसीदति क्रियाकारणकर्तृणांमर्मंमंत्रोवरस्यायं मननात्त्राणनान्मत्रः सर्ववाच्य
स्यवाचकः सोमयस्यासदेवस्यविग्रहोयंत्रकल्पना विनायंत्रेणचेत्पूजादेवनानप्रसीदति १ स्वर्भूर्योतिर्मयोनंतरूपीस्वेने
वभासते जीवसेनोदयोयस्यसकृतश्चमहाद्रुमः तथैवरामबीजस्यजंगदेतच्चराचरं रेफारूढामूर्तयस्यः शक्तयस्तिस्रए
वचेत् सीतारामौनन्नयावत्रपूर्त्वोनात्याभ्यांभुवनानिहिसम स्त्रिताश्चिचप्रहताश्चेवतेपुनर्तेरमीनाहोमायथाधात्
जगत्प्राणायात्मनेस्त्रेयनमः स्यानमास्त्रत्रवदेत्प्राणगणानेति २ जीवबाहिनमोनामचात्मारामेतिगीयते तदात्मिकाया
चतुर्थीतिथाचायेतिकथ्यते मंत्रोयंवाचकोरामोवाच्यस्यायोगएतयोः फलदश्चैवसर्वेषांसाधकानांनसंशयः
यथानामीवाचकेननाम्नायोभिमुखोभवेत् बीजत्रान्यान्यसेदीप्सवामयोस्तनयोरपि कीलोमध्येविनापद्यंसवां
छाविनियोगवान् सर्वेषामेवयंत्राणांमिषसाधारणक्रमः अत्रसौमोनंतरूपश्चलनसावह्निनासमः सत्त्वेनुध्यगविश्वे ४५
दशीसोमात्मकंजगत् उत्पन्नंसीतयाभातिचंद्रश्चंद्रिकयायथा त्रकृत्यासहितः श्यामःपीतवासानटाधरः द्विभुजः
कुंडलीरत्नमौलीधारोधनुर्धरः प्रसन्नवदनोजेताधृष्टःकीर्तिविभूषितः त्रकृत्यापरमैश्वर्याजगद्योन्यंकृतांकभृत्

हेमाभबाहिभुजयासर्वालंकृतयाचिता स्निग्धःकमलधारिण्यापुष्टःकोसलजात्मनः दक्षिणेलक्ष्मणाभातिसधनुः
पाणिनापुनः हेमाभेनानुजेनेवतदाकोणत्रयंभवेत् ३ तथैवतस्यमंत्रस्यस्याणुश्चस्वेतया एवंत्रिकोणरूपं
स्यात्तंदेवायेसमाययुः स्फूर्तिश्चकुश्वजगतः पतिंकल्पतरोस्थितं कामरूपायरामायनमोमायामययायच नमो
वेदारिरूपायॐकारायनमोनमः रमावरायरामायश्रीरामायात्ममूर्तये आनकीदेहभूषायरक्षोध्नायरणभागि
ने भद्रायरघुवीरायदशास्यांतकरूपिणे रमाभद्रमहेशासरघुवीरनृपोत्तम भोदशास्यांतकास्माकंरक्षदेहिश्रि
यंचमे समैश्वर्यंदापयाम्यसंत्रयोश्वरिमारणं कुर्वंतिस्तत्पदेवाद्याजेनसार्धंसुरवंदिताः स्तुवंत्येवंहिऋषयः
स्तदाराधणआकरः रामपत्नीवनस्थायः स्वनिर्वृत्यर्थमाद्दते सराधणइतिख्यातोयद्वाराधाच्चराघणः तद्धा
जेनक्षितुंसीतांरामोलक्ष्मणएवच विचेरतुस्तदाभूमौदेवीसंदर्शयन्नरः हत्वाकबंधंशबरींगत्वातस्यात्तयातया
पूजितात्वीरपत्रेणभक्तेनचकपीश्वरं आद्यूयसंस्तांसर्वमायंतंरामलक्ष्मणौ ४ सतुरामेणसांकेतः सनूत्रत्य
यार्थंचदुंदुभेः विग्रहंदर्शयापासयोरामस्तमचिक्षिपत् तप्ततालान्विभिद्याशुमोदतेघवस्तदा तेनतृष्टः क
पींद्रोसीरामस्तस्यपत्ननं नगादगर्जदनुजोवालिनेवैगतोयहात् शालीनदानिर्नगमतंवालिनमथाहवे निह
त्यराघवोरावेस्फूर्तीवंरूपयेत्तम हरीनाद्भूयस्फूर्तीवस्थाहत्वाशाविदोधुना आदायमैथिलीमयरदतांश्चाग्र
गच्छता ततस्तारहनुमानृश्यिलंकांसमाययौ सीतांदृष्ट्वाशरान्हत्वापुरंदग्ध्वातद्यास्थयं आगत्यरामेणसहन्यवेद
यततत्त्वतः तदारामः क्रोधरूपीतानादूयाथवानरान् तैःसार्धमादायस्त्राणिपुरीलंकांसमाययौ तांदृष्ट्वातदधीशेन
सार्धंयुध्यमकारयत् घटश्रोत्रसहस्राद्यानिद्रायुकंतमाहवे हत्वाविभीषणंतत्रराघाय्याभजनकात्मजां आदायांकस्थि
तांकृत्वास्वपुरंतैर्गामसः ततः सिंहासनस्थःसनूद्विभुजोरघुनंदनः धनुर्धरः प्रसन्नात्मासर्वाभरणभूषितः ५
मुद्राज्ञानमयायामेवामेतेजःप्रशंसनं धृत्वाव्याख्यानिरतश्चिन्मयः परमेश्वरः उदग्दक्षिणयोः स्वस्यत्रात्रुघ्नभ
तौधृतः हनुमंतंचश्रोतारमध्यतस्यात्रिकोणगं भरतादेरूकसुग्रीवंरूकत्रुघ्नाधोविभीषणं पश्चिमेलक्ष्मणंधृत्वा

भूतलजंचचामरं तदधस्तोतालकृंतकरावास्त्रांपुनर्भवेत् एवंषट्कोणमादौसदीर्घागैरेषसंयुतः द्वितीयंवास्फरेद्वोंधे
राग्नेयादिषुसंयुतः तृतीयंवायुसलुंचस्त्रीवंभरतंतथा बिभीषणंलक्ष्मणंचअंगदंचारिमर्दनं औंबुर्वतंचनेर्युक्तंततो
भूष्टिर्जयंतक: विजयश्चस्फुराष्ट्रश्चराष्ट्रवर्धनएवच अकोपोधर्मपालश्चस्कमंत्रैरेभिराकृतः ततःसहस्रदग्वह्निर्ध
नीचरुणोनिलः रंद्रीशोधात्रनंताश्चदशाभिस्तेभिराकृतः बहिस्तरायुधैःपूज्योनानादिभिरलंकृतं वसिष्ठवामदेवा
दिमुनिभिःसमुपासितः एवमुद्देशतःप्रोक्तानिर्देशस्तस्यचाधुना त्रिरेखापुटमालिख्यमध्येतारद्वयंलिखेत् ५
तन्मध्येबीजमालिख्यतदधःसाध्यमालिखेत् द्वितीयांतंचतस्यार्धेषष्ठ्यंतंसाधकंतथा कुरुद्वयंचतस्यार्धेलिखेद्वि
जांतरेरमा तत्सर्वंप्रणवाभ्यांचवेष्टयेद्वुल्लिमान् द्वीर्घाभाजिषडस्त्रेषुलिखेद्विजंतदादिभिः कोणपार्श्वेरमामायोतर
त्रेनंगमालिखेत् ऊर्ध्वकोणाग्रांतरेषुलिख्यमंत्र्यभितोगरं कृत्तत्रयंसाष्टपत्रंसरोजेविलिखेत्क्षरान् केसरेचाष्टपत्रेचव
र्गाष्टकमथालिखेत् तेषुमालामनोवर्णान्विलिखेद्दूर्मिसंख्यया अंतेपंचाक्षरानेवंपुनरष्टदलंलिखेत् तेषुनारायणाष्टा
र्णलिख्यंततोकेसरेरमा तद्बहिर्द्वादशदलंविलिखेद्वादशाक्षरं ततोनमोभगवतेवासुदेवायशब्दत्यं आदिस्तांताकेसरेषु
वृत्ताकारेणसंलिखेत् तद्बहिः षोडशदलंलिखेत्तत्केसरेरियं वर्णैस्त्रनतिसंयुतंदलेषुद्वादशाक्षरं तत्संधिश्चि
ह्नादीनांमंत्रान्मंत्रीसमालिखेत् हूँसैंभैंचैंलुँसैंश्रैंक्लैंलिखेत्सम्यकूनतोबहिः द्वात्रिंशाक्षरंमहापद्मंनादबिंदुम
मायुतं ७ विलिखेन्मंत्रराजार्णतेषुपत्रेषुयत्नतः व्यायेदष्टवसूनेकादशरुद्राश्चतत्रोचोद्वादशेनांश्चधातारंअष
टकारंततोबहिः भूयद्दंवज्रशूलारेरवात्रयसमन्वितं द्वारोपेतंचराश्यादिभूथितंफणिसंयुतं एवंमंडलमालिख्य
तस्यदिक्षुविदिक्षुच नारसिंहंचचाराहंलिखेन्मंदरूयंतथो क्रूरेरेफानुग्रहेंदुनादशक्त्यादिभिर्युतः योगसिंहः स

मारव्यातोग्रहमारणकर्मणि अंत्याधोत्रायुतोबिंदुनादंबीजंचमोकरं हुंकारंचाग्रतमस्यमालामंत्रोद्युनेरितः तारेन
तिन्यनिद्राधास्मृतिर्मेदश्चाकोमिकाकद्रेणसंयुतोवाग्निर्मेधावरविभूषिता द्वीर्घाक्रूरयुतात्हादिन्यधोदीर्घासमानस
क्षुधाक्रोधिन्यमाधाचविश्वमन्यथमेधया युक्तादीर्घाह्लादिनीचसमसूक्ष्ममृत्यरूपिणी सप्तत्रिंशाल्हादिनीचकेस
लः प्रीतिश्चसागरा ज्योतिस्तीक्ष्णाग्निसंयुक्ताश्चेतावृत्तारसंयुता कामिकाद्यावमोक्षांतस्तातोधातृस्यय ससा
नंतोदीर्घयुतोवायुसूक्ष्मयुतोविषः ८ कामिकाकामिकाकद्रयुक्ताथोप्यखिरेखया तापनीदीर्घयुक्ताभूरनिलोलंगो
नलः नारायणात्मकः काल: प्राणोभोविद्ययायुतं पीतारतिस्तथालातोयोन्यायुक्तोंतनोनतिः सप्तचत्वारिंशद्वर्णागुणां
तः सगुणस्त्वयं राज्याभिवृद्धिस्तस्यतस्यरामस्योक्तंक्रममालिखेत् ऋंसर्वाक्षकंयंत्रंप्रागुक्तमृषिसेवितं सेवकानांमोक्ष
करमायुरारोग्यवर्धनं अपुत्रिणांपुत्रदंचबहुनोकिमनेनचे प्राप्नुवंतिक्षणात्सम्यक्अत्रधर्माधिकानपि ऋंरह
स्यंपरमर्ऋरेणापिदुर्गमं एवंयंत्रसमारव्यातंनरेयंप्राक्तनेवने ९ भूतादिकंशोधयेद्वारपूजांकृत्वात्पत्रायां
सनस्थाः प्रसंनः अर्चाभिदाअस्यपीठाधरोर्ध्वपार्श्वार्चनंमध्यमद्यार्चनंच कृत्वामृदुस्वरुणमनूलिकायांन्यासा
नेदेशिकेचार्चयत्यंत्रालिंचाधारस्यकोकूर्मनागेो पृथिव्यब्लेस्वासनाधःप्रकल्प्य विघ्नंदुर्गांक्षेत्रपालंचवाणी
बीजादिकांश्चाग्निदेशादिकांच पीठस्यांश्चिषेषुधर्मादिकांश्चनत्रमूर्त्यासांस्तस्यदिक्षुचर्चयेच्च आज्ञाव्याज्ञास्व
व्यथात्मानंमंतरात्मानंचापरमात्मानमंतः ज्ञानात्मानंचार्चयेत्तस्यदिक्षुमायाविद्येयेकलापरतले संपूजयद्वि
मलादीश्चशक्तिरभ्यर्चयेद्देयमावहयेच्च अगच्यूहानीलजाधेश्चपूज्यधृष्ट्यादिकेलोकपालोस्तदिक्षेः वासिष्ठाद्यो
र्मुनिभिर्नीलमुख्येराराधयेद्राघवंचंदनाद्यैः मुख्योपहारैर्विविधैश्चपूज्यतसोजपार्श्वस्यसम्यक्कृसमर्च्य एवंभ्र
तंजगदाधारभूतंरामंयंदेसच्चिदानंदरूपंजगदारिंस्वान्धरंभवारिसंयोध्यायेन्मोक्षमाप्नोतिसर्वः विघ्नव्यापीरा

घयोर्योतदानींमंतर्दधेत्रोरवशुच्चकेगदाच्छे भूत्वारमासहितः सायुज्यस्वसपत्तनः सानुजः सर्वलोकी मङ्क्तायेलब्धका
मोंश्चभुक्त्वातथापदंपरमंयांतिनेच इमाऋचः सर्वकामार्थदाश्चयेनेपठेत्यमत्तालायोतिमोक्षंयेनेपठंत्यमत्तालायांति
मोक्षमिनि १० ॥ ॥इत्यथर्वणवेदेरामतापिनीयेअष्टचत्वारिंशन्मोपनिषत्समाप्तः ॥ ४८ ॥॥

ॐ बृहस्पतिरुवाचयाज्ञवल्क्यंयदनुकुरुक्षेत्रंदेवानांदेवयजनंसर्वेषांभूतानांब्रह्मसदनमविमुक्तंवैकुरुक्षेत्रं
देवानांदेवयजनंसर्वेषांभूतानांब्रह्मसदनंतस्माद्यत्रक्वचनगच्छंतिनंदेवमन्येतनरंविमुक्तंमेवैदंयेकुरुक्षेत्रंदेवा
नांदेवयजनंसर्वेषांभूतानांब्रह्मसदनमत्रहिजंतोः प्राणेषूत्क्रममाणेषुरुद्रस्तारकंब्रह्मव्याचष्टेयेनासाव
मृतीभूत्वामोक्षीभवतितस्माद्विमुक्तमेवनिषेवेताविमुक्तंनविमुंचेदेवमेवंयाज्ञवल्क्यः ॥ ॥प्रथमःखंडः॥ ॥
अथहैनंभारद्वाजयप्रछयाज्ञवल्क्यंकिंनारकंकिंनरतीतिसहोवाचयाज्ञवल्क्यस्तारकंरीर्घानलंभिंदुपूर्वकंरीर्घान
लंपुनर्मायनमश्चंद्रायनमोभद्रायनमदरयोंतद्ब्रह्मात्मकाः सच्चिदानंदरूप्याद्रूपाक्षितव्यमकारः प्रथमाक्षरीभव
त्युकारोद्वितीयाक्षरोभवतिमकारस्तृतीयाक्षरोभवत्यर्धमात्राश्चतुर्थाक्षररोभवतिबिंदुः पंचमाक्षरोभवतिनादः
षष्ठाक्षरोभवतितारकत्वात्तारकंभवतितत्तदेवतारकंब्रह्मतत्वंविन्धितदेवोपास्यमितिज्ञेयंगर्भजन्मजरामरणसंसार
महद्भयात्तारयतितस्मात्तुच्यतेयएतत्तारकंब्रह्मणोनित्यमधीतेसपाप्मानंतरतिसमूत्युंतरतिसब्रूणहत्यांतरति
सब्रह्महत्यांतरतिसर्वोरहत्यांतरतिससर्वहत्यांतरतिससंसारंतरतिससर्वंतरतिसोविमुक्तमाश्रितोभवतिस्म
हानभवतिसोमृतत्वंचगच्छति २ ॥ ॥द्वितीयःखंडः॥ ॥अथैनेश्लोकाभवंति अकाराक्षरसंभूतः सो
मित्रिर्विश्वभावनः उकाराक्षरसंभूतः राजुब्रह्मस्तेजसात्मकः प्राज्ञात्मकस्तृभरतोमकाराक्षरसंभवः अर्धमात्रा
त्मकोरामोब्रह्मानंदैकविग्रहः श्रीसीतारामसान्निध्यवशाज्जगदानंदकारिणी उत्पत्तिस्थितिसंहारकारिणीसर्वदेहि
नां सासीताभवतिज्ञेयामूलप्रकृतिसंज्ञिता प्रणवत्वात्प्रकृतिरितिवरंतिब्रह्मवादिनइत्येतेमिलेतदक्षरमिदंसर्व

तस्योपव्याख्यानम्भूतंभव्यंभविष्यदितिसर्वमोंकारएवयच्चान्यत्त्रिकालातीतंतदप्योंकारएवसर्वमेतेनद्वितीयमात्मात्रात्म
तीयमात्माचचतुष्पाज्जागरितस्थानोबहिः प्रज्ञः सप्तांगएकोनविंशतिमुखः स्थूलभुक्पैश्वानरः प्रथमः पादः स्वप्न
स्थानोंतः प्रज्ञः सप्तांगएकोनविंशतिमुखः प्रविविक्तभक्तैजसोद्वितीयः पादोयत्रसकामंकंचनकामयतेनकंचनस्व
प्नंपश्यतितत्सुषुप्तंसुषुप्तस्थानंएकीभूतः प्रज्ञानघनएवानंदमयोह्यानंदभुक्चेतोमुखप्राज्ञस्तृतीयः पादएषसर्वेश्व
रएषसर्वज्ञएषांतर्याम्येषयोनिः सर्वस्यप्रभवाप्ययौहिभूतानांनवहिः प्रज्ञंनांतः प्रज्ञंनोभयतः प्रज्ञंनप्रज्ञंनप्रज्ञा
नघनमदृष्टमव्यवहार्यमग्राह्यमलक्षणमचिंत्यमव्यपदेश्यमेकात्मप्रत्ययसारंप्रपंचोपशमंशिवमद्वैतंचतुर्थंमन्य
तेसआत्माविज्ञेयः सदोज्ज्वलोविद्यातत्कार्यहीनः स्वात्मबंधहरः सर्वदाद्वैतरहित आनंदरूपः सर्वाधिष्ठानसन्मा
त्रोनिरस्तविद्यातमोमोहोहमेवमितिसंभाव्यात्महमोंतह्मयत्परंब्रह्मरामचंद्रश्रिआत्मकः सोहमोंतद्रामभद्रः परंज्यो
तीरूपसोहमित्यात्मानमादायमनसाब्रह्मणैक्यंकुर्यात् सदारामोहमित्येतनत्संतंतः प्रवदंतिये ननेसंसारिणोनू
नंरामएवनसंशयदत्रूपनिषद्यएवंवेदसमुख्योभवतीतियाज्ञवल्क्यः ३ ॥ ॥तृतीयःखंडः॥ ॥अथहै
नमत्रिः पप्रछयाज्ञवल्क्यंयएषोनंतोव्यक्त आत्मानंकथमहंविजानीयामितिसहोवाचयाज्ञवल्क्यः सोविमुक्तउपा
स्योयएषोनंतोव्यक्त आत्मासोविमुक्तेप्रतिष्ठितइतिसोविमुक्तः कस्मिन्प्रतिष्ठितइतिवरणायांनासंश्चभ्रूप्रति
ष्ठितइतिकांवेवरणयाकाचनासीतिसर्वानींद्रियकृतान्दोषान्वारयतीतितेनवरणाभवतीतिसर्वानींद्रियकृतान्पा
पान्नाशयतीतितेननासीभवतीतिकतमंचास्यस्थानंभवतीतिभ्रुवोर्घ्राणस्यचयः संधिः सएषद्यौर्लोकस्यचसंधि
र्भवतीत्येतद्वैसंधिंसंध्यांब्रह्मविदउपासतइतिसोविमुक्तउपास्यइतिसोमुक्तंज्ञानमाचष्टेयोवेतदेवंवेदेत्यंतत्रत्य
वाचस्यमेवयाज्ञवल्क्यः श्रीरामचंद्रस्यमनुंजनापवृषभध्वजः मन्वंतरसहस्रेषुजपहोमार्चनादिभिः ततः
प्रसन्नोभगवान्श्रीरामः प्राहशंकरं वृणीष्वयदभिष्टंतदास्यामिपरमेश्वरेति सहोवाच मणिकर्ण्यांवामस्त्रेत्रेगं
गायांवातटेपुनः त्रिभवेदेहीतिज्ञानंमुक्तिंनांनोवरांतमित्यर्थसहोवाचश्रीरामः क्षेत्रेत्रतत्वदेवेशायत्रकुत्रापिवा

मृताः क्रिमिकीटादयोप्याशुमुक्ताः सेतुनचान्यथा अविमुक्तेतयक्षेत्रेसर्वेषांमुक्तिसिद्धये अहंसंनिहितस्तत्रप्रा
णाश्चनिर्गमरिष्यु क्षेत्रेस्मिन्नोर्चयद्भक्त्यामंत्रेणानेनमौलिव भत्यहत्यारिपापेभ्योमोक्षयिष्यामिमाशुचः त्व
मेवाब्राह्मणोह्यापियेलभंतेषाद्वाक्षरं जीवंतोमंत्रसिद्धास्यास्मर्मुक्तामांत्रानुर्वनिहि तामुमुक्षोर्दक्षिणेकर्णे
वस्यकस्यापिनास्यंय उपदेक्ष्यसितन्मंत्रंसंयुक्तोभवतात्रिव इतिश्रीरामचंद्रेणकेयोविमुक्तंपश्यतिस
नन्मांतरितांदोषांनाश्नायतीति ४ ॥ ॥ चतुर्थः खंडः ॥ ॥ अथहैनंभारद्वाजोयाज्ञवल्क्यमुवा
चाथकेमंत्रेः स्तुतः श्रीरामः प्रीतोभवतिस्वात्मानंदर्शयतिनन्वोब्रूहिभगवन्निति सहोवाचयाज्ञवल्क्यः
श्रीरामेणेवंस्तोत्रेणब्रह्मापुनरेतयागदयानमस्करोति विश्वंधरंमहाविष्णुंनारायणमनामयं पूर्णानं
दैकनिष्ठानंपरंज्योतिःस्वरूपिणं मनसासंस्मरन्ब्रह्मातुष्टावपरमेश्वरं योवैश्रीरामः सभगवान्पूर्णैकः
परमानंदात्माभूर्भुवः स्वस्तस्मैवैनमोनमः १ योवैश्रीरामः सभगवान्यश्चारवंडैकरसोभूर्भुवः स्वस्तस्मैवै
नमोनमः २ योवैश्रीरामः सभगवान्यश्चाद्वयानंदामृतंभूर्भुवः स्वस्तस्मैवैनमोनमः ३ योवैश्रीरामः सभ
गवान्यस्तारकंब्रह्मभूर्भुवः स्वस्तस्मैवैनमोनमः ४ योवैश्रीरामः सभगवान्योब्रह्मादिपुरीश्वरोयः सर्व
वैराट्मभूर्भुवः स्वस्तस्मैवैनमोनमः ५ योवैश्रीरामः सभगवान्येसर्वेवेदाः सांगाः सशास्त्राश्चसपुराणा
भूर्भुवः स्वस्तस्मैवैनमोनमः ६ योवैश्रीरामः सभगवान्योजीवात्माभूर्भुवः स्वस्तस्मैवैनमोनमः ७
योवैश्रीरामः सभगवान्सर्वभूतांतरात्माभूर्भुवः स्वस्तस्मैवैनमोनमः ८ योवैश्रीरामः सभगवान्येदे
वाऋषिमनुष्यादिभावाभूर्भुवः स्वस्तस्मैवैनमोनमः ९ योवैश्रीरामः सभगवान्सत्यकूर्मश्चवाराहभू ४७
र्भुवः स्वस्तस्मैवैनमोनमः १० योवैश्रीरामः सभगवान्यश्चप्राणोभूर्भुवः स्वस्तस्मैवैनमोनमः ११ योवै

श्रीरामः सभगवान्योनः करणचतुष्टयात्माभूर्भुवः स्वस्तस्मैवैनमोनमो १२ योवैश्रीरामः सभगवान्यश्चभूर्भुवः
स्वस्तस्मैवैनमोनमः १३ योवैश्रीरामः सभगवान्यश्चांतर्कोभूर्भुवः स्वस्तस्मैवैनमोनमः १४ योवैश्रीरामः सभ
गवान्यश्चामृतंभूर्भुवः स्वस्तस्मैवैनमोनमः १५ योवैश्रीरामः सभगवान्यानिपंचमहाभूतानिभूर्भुवः स्वस्तस्मै
वैनमोनमः १६ योवैश्रीरामः सभगवान्यः स्थावरंजंगमात्मकंभूर्भुवः स्वस्तस्मैवैनमोनमः १७ योवैश्रीरामः
सभगवान्येपंचाग्नयोभूर्भुवः स्वस्तस्मैवैनमोनमः १८ योवैश्रीरामः सभगवान्यः समव्याप्तनयोभूर्भुवः स्वस्त
स्मैवैनमोनमः १९ योवैश्रीरामः सभगवान्योविद्याभूर्भुवः स्वस्तस्मैवैनमोनमः २० योवैश्रीरामः सभगवान्यः
सरस्वतीभूर्भुवः स्वस्तस्मैवैनमोनमः २१ योवैश्रीरामः सभगवान्यालक्ष्मीभूर्भुवः स्वस्तस्मैवैनमोनमः २२
योवैश्रीरामः सभगवान्यागौरीभूर्भुवः स्वस्तस्मैवैनमोनमः २३ योवैश्रीरामः सभगवान्याजानकीभूर्भुवः
स्वस्तस्मैवैनमोनमः २४ योवैश्रीरामः सभगवान्यश्चत्रैलोक्यंभूर्भुवः स्वस्तस्मैवैनमोनमः २५ योवैश्री
रामः सभगवान्यश्चसूर्यात्मकः भूर्भुवः स्वस्तस्मैवैनमोनमः २६ योवैश्रीरामः सभगवान्यश्चसोमोभूर्भुवः
स्वस्तस्मैवैनमोनमः २७ योवैश्रीरामः सभगवान्यानिनक्षत्राणिभूर्भुवः स्वस्तस्मैवैनमोनमः २८ यो
वैश्रीरामः सभगवान्येचग्रहास्तस्मैवैनमोनमः २९ योवैश्रीरामः सभगवान्येचाष्टौलोकपालाभूर्भुवः स्व
स्तस्मैवैनमोनमः ३० योवैश्रीरामः सभगवान्येचाष्टौवसवोभूर्भुवः स्वस्तस्मैवैनमोनमः ३१ योवैश्री
रामः सभगवान्येचैकादशरुद्राभूर्भुवः स्वस्तस्मैवैनमोनमः ३२ योवैश्रीरामः सभगवान्येचद्वादशादित्या
भूर्भुवः स्वस्तस्मैवैनमोनमः ३३ योवैश्रीरामः सभगवान्यश्चभूतंभव्यंभविष्यद्भूर्भुवः स्वस्तस्मैवैनमोनमः
३४ योवैश्रीरामः सभगवान्योब्रह्माऽस्यांतर्वहिर्व्याप्तोनियोविराट्भूर्भुवः स्वस्तस्मैवैनमोनमः ३५ योवै

श्रीरामः सभगवान्योहिरण्यगर्भोभूर्भुवः स्वस्तस्मैवैनमोनमः ३६ योवैश्रीरामः सभगवान्याच्यप्रकृतिर्भूर्भुवः स्वस्तस्मैवैनमोनमः ३७ योवैश्रीरामः सभगवान्यश्चोंकारोभूर्भुवः स्वस्तस्मैवैनमोनमः ३८ योवैश्रीरामः सभगवान्यश्चतस्रोमात्राभूर्भुवः स्वस्तस्मैवैनमोनमः ३९ योवैश्रीरामः सभगवान्यः परमपुरुषोभूर्भुवः स्वस्तस्मैवैनमोनमः ४० योवैश्रीरामः सभगवान्योमहेश्वरोभूर्भुवः स्वस्तस्मैवैनमोनमः ४१ योवैश्रीरामः सभगवान्योमहादेवोभूर्भुवः स्वस्तस्मैवैनमोनमः ४२ योवैश्रीरामः सभगवान्य ॐ नमोभगवतेवासुदेवायमहाविष्णवेभूर्भुवः स्वस्तस्मैवैनमोनमः ४३ योवैश्रीरामः सभगवान्यः परमात्माभूर्भुवः स्वस्तस्मैवैनमोनमः ४४ योवैश्रीरामः सभगवान्योज्ञानात्माभूर्भुवः स्वस्तस्मैवैनमोनमः ४५ योवैश्रीरामः सभगवान्यः सच्चिदानंदाद्वैतैकरसात्माभूर्भुवः स्वस्तस्मैवैनमोनमः ४६ एतैः सप्तचत्वारिंशन्मंत्रैः नित्यदेवैभ्जतिनस्यतेदेवः प्रीतोभवतिस्वात्मानंदश्रीयतितस्मायएतैर्मंत्रैर्नित्यंदेवंस्तौतिसदेवंपश्यतिसोमृतत्वंचगच्छतिसोमृतत्वंचगच्छति ॥ ॥ पंचमः खंडः ॥ ॥ इत्यथर्ववेदेरामोत्तरतापिनीवेएकोनपंचाशत्तमोपनिषत्समाप्तं ४९ ॥ ॥ ॥

पंगुहारायंनिष्कलमद्वितीयं समस्तसाक्षिंसदसद्विहीनंत्रयातितुरंपरमात्मरूपं ध्यायेज्जगद्वीज्जगन्निवासं
विश्वंजुहोतिवस्रूपारिशिवावसनं यःशतरुद्रीयमधीतेसोग्निपूतोभवतिसवायुपूतोभवतिस आत्मपूतोभव
तिसकृत्याकृत्यापूतोभवतिसब्रह्महत्यापूतोभवतितस्मादविमुक्तमाश्रितोत्याश्रमीसर्वदासकृद्वाजपेन् अ
नेनज्ञानमाप्नोतिसंसारार्णवनाशनं तस्मादेवंविदित्वैनंकेवल्यंफलमश्नुतेकेवल्यफलमश्नुतेइति ॥ २ ॥
॥ इत्यथर्वणवेदेकैवल्योपनिषत्संपूर्णा ॥ ७ ॥ ७ ॥

ॐ बृहस्पतिरुवाचयाज्ञवल्क्यंयदनुकुरुक्षेत्रंदेवानांदेवयजनंसर्वेषांभूतानांब्रह्मसदनमविमुक्तंवैकुरुक्षेत्रं
देवानांदेवयजनंसर्वेषांभूतानांब्रह्मसदनंतस्माद्यत्रक्वचनगच्छेत्तदभिसन्यतीदमविमुक्तमेवेदंवैकुरुक्षेत्रंदे
वानांदेवयजनंसर्वेषांभूतानांब्रह्मसदनंमत्रहिनंतोः प्राणेष्वुत्क्रममाणेषुरुद्रस्तारकंब्रह्मव्याचष्टेयेनासावमृ
तीभूत्वामोक्षीभवतितस्मादविमुक्तमेवनिषेवेतनाविमुंचेदेवमेवैषभगवान्याज्ञवल्क्यः १ अथहैनम
त्रिः पप्रच्छयाज्ञवल्क्यंयएषोनंतोव्यक्त आत्मानंकथमहंविजानीयामितिसहोवाचयाज्ञवल्क्यः सोविमुक्तउपा
स्योयएषोनंतोव्यक्त आत्मासोविमुक्तेप्रतिष्ठितइतिसोविमुक्तः कस्मिन्प्रतिष्ठितइतिवरणायांनाश्यांचमध्येप्रतिष्ठि
तइतिकावैवरणाकाचनाशीतिसर्वानींद्रियकृतान्दोषान्वारयतीतितेनवरणाभवतीतिसर्वानींद्रियकृतान्दोषान्नाश
यतीतितेननाशीभवतीतिकतमंचास्यस्थानंभवतीतिभ्रुवोर्घ्राणस्यचयः संधिः सएषद्यौर्लोकस्यपरस्यचसंधि
र्भवतीत्येतद्वैसंधिंसंध्यांब्रह्मविदउपासतइतिसोविमुक्तउपास्यइतिसोविमुक्तेज्ञानमाचष्टेयोवैतदेवंवेद ३
अथहैनंब्रह्मचारिणऊचुः किंजाप्येनामृतत्वंब्रूहीतिसहोवाचयाज्ञवल्क्यः शतरुद्रीयेणैनान्येवामृतानिनामा

निह्यथ अमृतनामधेयान्येतेह्यथ अमृतोभवतिकथंजानीयामीतिसहोवाचयाज्ञवल्क्यः सएषोनंतोव्यक्त आत्मा ३
अथाहजनकोवैदेहोयाज्ञवल्क्यमुपसमेत्योवाचभगवन्नेन्यासंब्रूहीतिसहोवाचयाज्ञवल्क्योब्रह्मचर्यंसमाप्य
गृहीभवेद्गृहीभूत्वावनीभवेद्वनीभूत्वाप्रव्रजेद्यदिवेतरब्रह्मचर्यादेवप्रव्रजेद्बृहाद्वावनाद्वा अथपुनरव्रतीवास्ना
तकोवास्नातकोवाउत्सन्नाग्निकोवायदहरेवप्रव्रजेत्तदहरेवप्रव्रजेत्तदहैकेत्रजापत्यामेवेष्टिंकुर्वंतिनतदुत्थानंकुर्यादग्नेयीमे
वकुर्यान्नअग्निर्हवेप्राणाः प्राणमेवैनयाकरोतित्रैधातवीमेवकुर्यादित्येवमेवैषभवन्निहितियाज्ञवल्क्यः ४
अथहैनमत्रिः पप्रच्छयज्ञोपवीतिकंयंब्रह्मणंप्रतिसहोवाचयाज्ञवल्क्यरदमेवास्यहृदयंयज्ञोपवीतंयआत्मात्रा
ह्यात्मन्यथैवंविधिः प्रव्रजेनावीराध्वानेनापांप्रवेशेवा ः नात्रकेवामहाप्रश्नानेवाग्निप्रवेशेवा अथपरिव्राट्
विवर्णवासामुंडोः परियहः शुक्लिरद्रोहीभिक्षाणोब्रह्मभूयायभवतीतियद्यात्मुरः स्यान्मनसावाचावासंस्पर्शे
षयथब्रह्मणाद्वानुवित्तस्तेनैवेतिसन्यासीब्रह्मवदेवमेवैषभगवन्निहियाज्ञवल्क्यस्तत्परमहंसानामसंवर्त
कारुणिश्वेतकेतुर्दुर्वासऋभुनिदाघजडभरतदत्तात्रेयरैवतकप्रभृतयो ः व्यक्तलिंगा अव्यक्ताचारा अमत्ता उ
न्मत्तवदारंतस्थिरंदंकुमंडलुंशिक्यंपवित्रंजलपात्रंशिखांयज्ञोपवीतंचैतत्सर्वंभूस्वाहेत्यप्सुपरिस्रज्यात्मानम
न्विच्छेत्यथाजातरूपधरोनिर्द्वंद्वोनिष्परिग्रहस्तत्त्वब्रह्ममार्गेसम्यक्संपन्नः शुद्धमानसः प्राणसंधारणार्थंयथोक्त
कालेविमुक्तोभैक्ष्यमाचरन्नुदरपात्रेणलाभालाभौसमौभूत्वाशून्यागारदेवगृहतृणकूटवल्मीकवृक्षमूलकुलाल
शालाग्निहोत्रानदीपुलिनगिरिकुहरकंदरकोटरनिर्झरस्थंडिलनिकेतवास्यप्रयत्नोनिर्ममः शुक्लध्यानपराय
णोध्यात्मनिष्ठाशुभाशुभकर्मनिर्मूलनपरः सन्यासेनदेहत्यागंकरोतिसपरमहंसोनामसपरमहंसोनामेति ५
॥ इत्यथर्वणवेदेजाबालोपनिषदेकपंचाशत्समाप्तिमगमत् ॥ ५१ ॥ ॥ ॥

अथानन्त्रत्वार आश्रमाः चतुराश्रमभेदाभवंतितत्रब्रह्मचर्याणित्रयस्त्रयोविधाभवंतिगायत्रीत्रात्यप्राजापत्यब्राह्मइत्येवंब्रह्मचर्यंनियम
उपनयनादूर्ध्वंत्रिरात्रंमक्षारालवणाशीगायत्रीमंत्रेसगायत्रीयोष्टाचत्वारिंशद्वर्षाणिवेदव्रतंचर्यंचरेत्प्रतिवेदंद्वादशा
यावद्ब्रह्मणांतंवावेदस्यसब्राह्मणः स्वदारनिरतऋतुकालाभिगामीसदापरदारवर्जीत्रिजापत्यंयावद्वानुविंशति
वर्षाणिगुरुकुलवासीचत्वारिंशद्वर्षावासीचब्राजापत्यआषोडशवर्षाद्गुरोरपरित्यागीनैष्ठिकोब्रह्मलोकं ॥ १
यहरुद्रा अपिचतुर्धाभवंतिवार्ताकवृत्तयः शालीनवृत्तयोयायावाराघोरसन्यासिकाश्चेतिनत्रवार्ताकवृत्तयः कृषिगो
रक्ष्यवाणिज्यमगर्हितमुपसंयुञ्जानाः शतसंवत्सराभिः क्रियाभिर्यजंत आत्मानंप्रार्थयंतेशालीनवृत्तयोयजंतोभ
याजयंतोधीयानासंध्यापयंतोददतोनप्रतिगृह्णतः शतसंवत्सराभिः क्रियाभिर्यजंतआत्मानंप्रार्थयंतेयायावरोय
जंतोयाजयंतोधीयाना अध्यापयंतोददतः प्रतिगृह्णंतः शतसंवत्सराभिः क्रियाभिर्यजंत आत्मानंप्रार्थयंतेघोराः
सान्यासिकाऽहूतपरिप्लुताभिरद्भिः कार्यंकुर्वंतः प्रतिश्रियसमाहरंतउंछवृत्तिमुपयुञ्जानाः शतसंवत्सराभिः क्रिया
भिर्यजंत आत्मानंप्रार्थयंते २ थानवस्रा अपिचतुर्धाभवंतिवैखानसा औदुंबराबालखिल्याः फेनपाश्चेतिनत्रवै
खानसा अकृष्टपच्यौषधिवनस्पतिभिर्ग्रामबहिष्कृताभिरग्निपरिचरणांकृत्वामंचमहायज्ञांक्रियानिवर्तंत आ
त्मानंप्रार्थयंत औदुंबराः प्रातरुत्थायग्रामभिक्षेक्षंतेतदाहृतोदुंबरबदरंनिवारश्यामाकैरग्निपरिचरणांचपं
चमहाक्रियानिवर्तंत आत्मानंप्रार्थयंतेबालखिल्याजताधराश्चीरचर्मवल्कलपरिवृतः कार्तिक्यांपौर्णमास्यांपु
ष्यांजकिमुत्सृजंतः शोधनशीमासान्कृत्वाग्निपरिचरणांकृत्वापंचमहायज्ञक्रियांनिवर्तयंत आत्मा
नंप्रार्थयंतेफेनपाउन्मत्तका: शीर्णपर्णफलभोजिनोयत्रतत्रवसंतोग्निपरिचरणांकृत्वापंचमहाक्रियांनिवर्तयं
त आत्मानंप्रार्थयंते ३ अथपरिव्राजका अपिचतुर्धाभवंतिकुटीचकाबहूदकाहंसापरमहंसाश्चेतिनत्रकु
टीचकाः स्वपुत्रगेहेषुभिक्षाचर्यंचरंतोऽआत्मानंप्रार्थयंतेबहूदकास्त्रिदंडंकमंडलुंशिक्ष्यंपक्षजन्यपवित्रपात्र

पादुकासनशिखायज्ञोपवीतंकौपीनकाषायवेषधारिणः साधुवृत्तेषुब्राह्मणकुलेषुभैक्ष्यचर्यंचरंत आत्मानंप्रा
र्थयंतेहंसाएकदंडधराः शिक्षांचवर्जितायज्ञोपवीतधारिणः शिक्ष्यंकमंडलुहस्ताग्रामैकरात्रंवासिनोनगरेनैर्ग्र
न्थ्यंपंचरात्रंवसंतएकरात्रद्विरात्रंकक्षुद्रचेष्टायणानिचरंत आत्मानंप्रार्थयंतेपरमहंसानदंडधराः मुंडाः कंथाकौपी
नवाससोव्यक्तलिंगाअव्यक्ताचारा अतनुमत्तोन्मत्तवदवरंतस्त्रिदंडंकमंडलुशिक्ष्यंपक्षजन्यपवित्रपात्र
पादुकासनशिखायज्ञोपवीतादीनित्यागिनः शून्यागारदेवगृहवासिनोनतेषांधर्मोनाधर्मोनचामृतंसर्वंसहाः
सर्वसमाः समलोष्टाश्मकांचनायथोपपन्नंचानुवर्ण्यभैक्ष्याचर्यंचरेत आत्मानंमोक्षयंतइति ॥ चतुर्थः खंडः ॥
इत्यथर्वणवेदे आश्रमोपनिषद्विधिपंचात्मकमाप्तं ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

शके १७८२ रौद्रनामसंवत्सरेफाल्गुनशुद्ध ५ रविवारदिनेरामचंद्रपांडुरंगशास्तारं अजरेकरेण लिखितं
स्वार्थपरार्थंच ॥

१ मुद्गलोपनिषत्	८ गर्भोपनिषत्	१५ अमृतबिंदूप०	२२ पिंडोप०	२९ कैवल्योप०	३६ अन्नपूर्णी
२ त्रिपुरोपनिषत्	९ महोपनिषत्	१६ अमृतनादोप०	२३ आत्मोप०	३० नारायणो०	३७ भावनोप०
३ अन्नपूर्णोपनिषत्	१० प्राणाग्निहोत्रोप०	१७ नादबिंदूप०	२४ महोपनि०	३१ कृष्णनारायणो०	३८ गरुडोप०
४ त्रिपुरातापिन्युपनिषत्	११ मांडुक्योप०	१८ योगतत्त्वोप०	२५ नृसिंहतापिनी	३२ कृष्णनारायणोत्तर	३९ कालाग्निरुद्रो०
५ कठोपनिषत्	१२ अद्वैतब्रह्मणो	१९ संन्यासोप०	२६ नृसिंहोत्तरतापिनी	३३ सर्वोपनि०	४० रामतापिनी
६ अथर्वशिरोपनि०	१३ अनात्मश्रीत्युप०	२० अरुणोपोप०	२७ कंठश्रुतीपूर्वी	३४ हंसोपनि०	४१ कैवल्योप०
७ अथर्वशिखोप०	१४ नीलरुद्रोप०	२१ कंठश्रुत्युप०	२८ कंठश्रुतीउत्तरा	३५ परमहंसो०	४२ आत्मोपोप०
					४३ आत्मोप०

Digitized with financial assistance from the Government of Maharashtra on 11 June, 2017

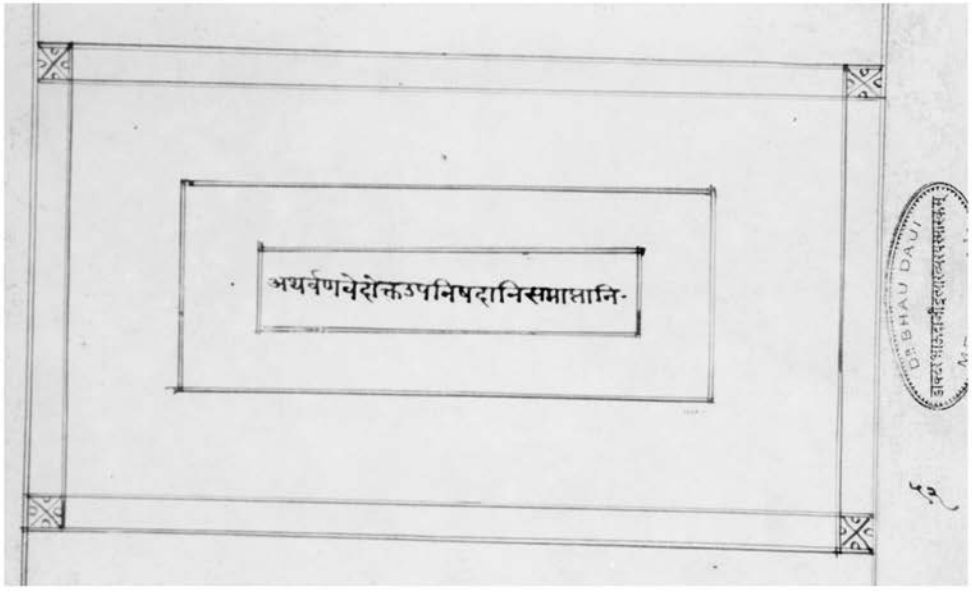
अथर्ववेदोक्तउपनिषदानिसमाप्तानि